Вісник Національного банку України

10 / 2002

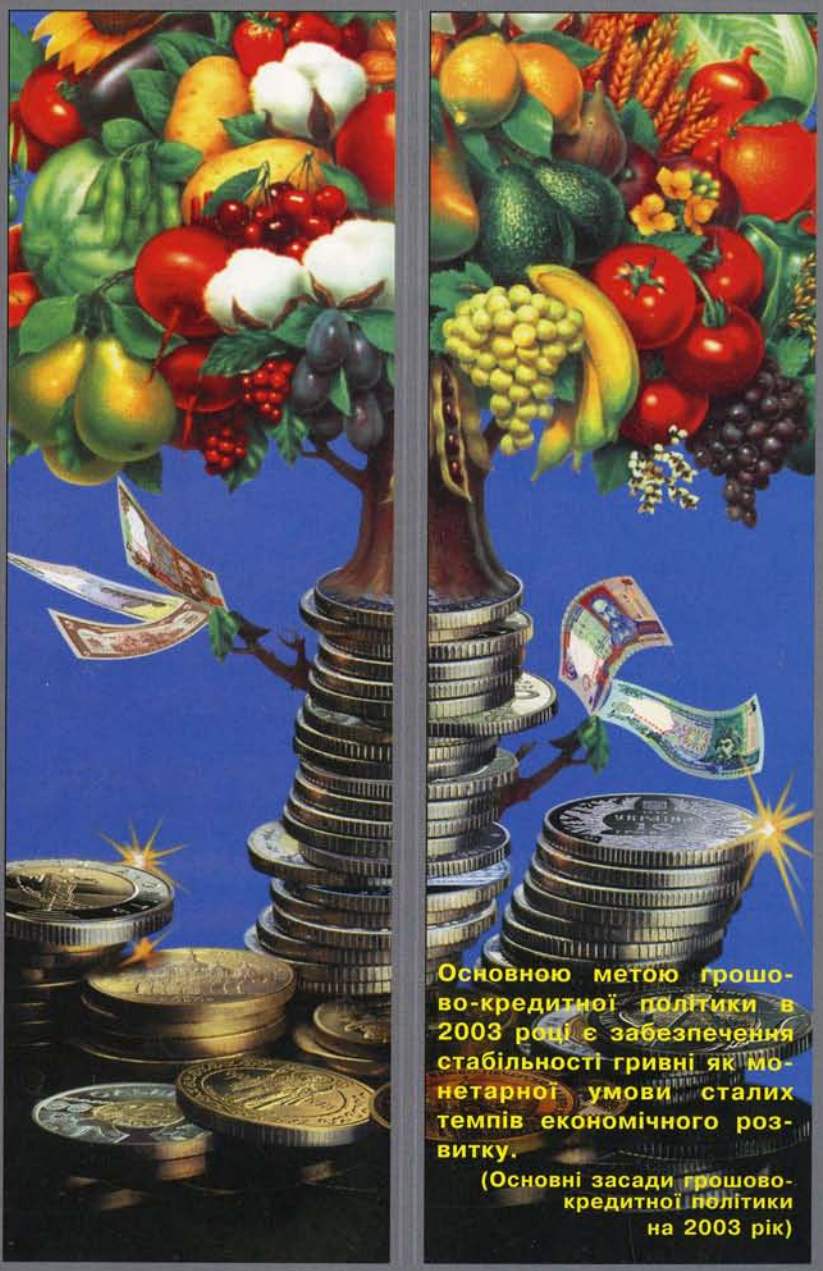

Основною метою грошово-кредитної політики в 2003 році є забезпечення стабільності гривні як монетарної умови сталих темпів економічного розвитку.

(Основні засади грошово-кредитної політики на 2003 рік)

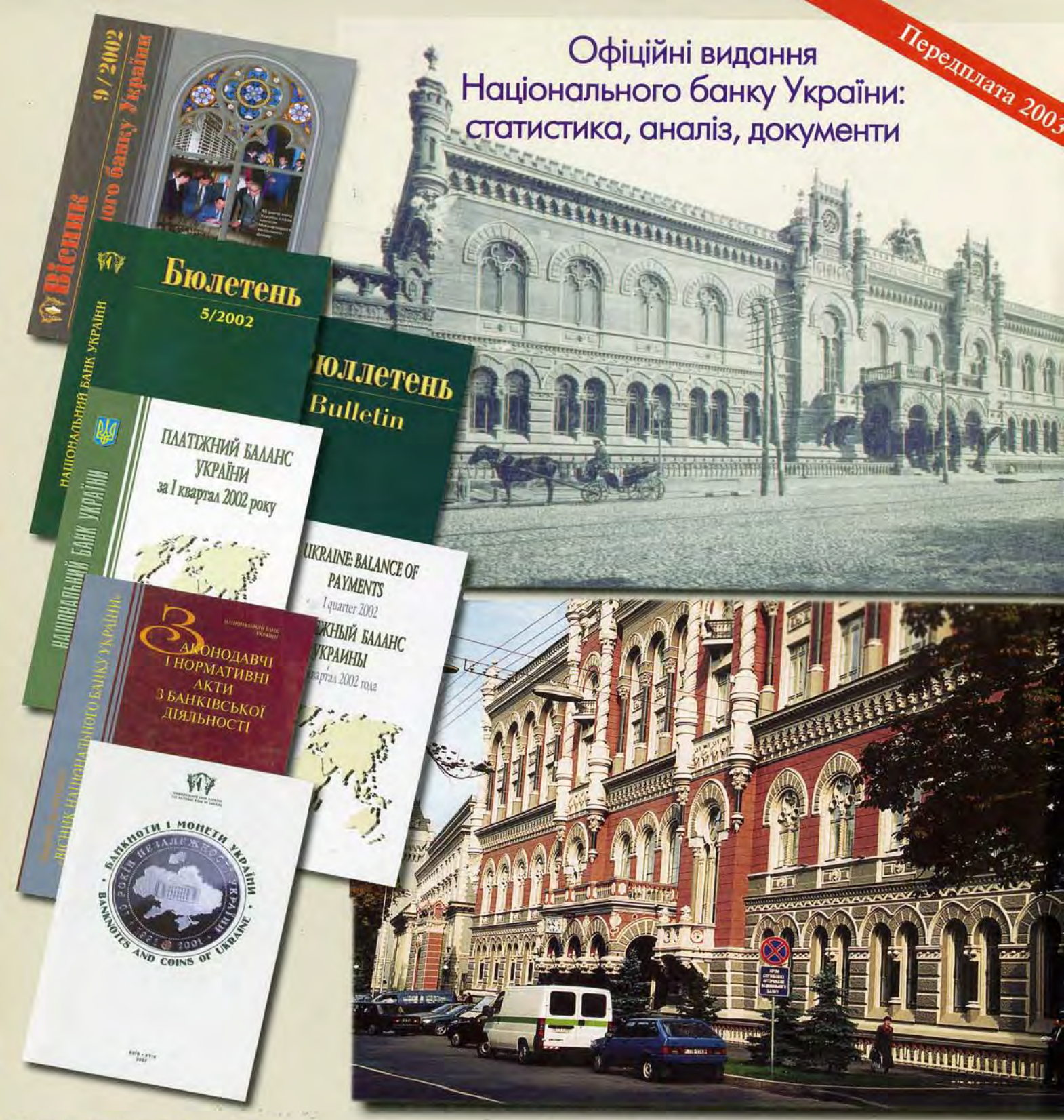

«Вісник Національного банку України»
Щомісячний ілюстрований науково–практичний журнал. Тематична спрямованість — висвітлення діяльності НБУ, питань функціонування банківської системи України, актуальних фінансово-кредитних проблем.

«Бюлетень Національного банку України»
«Бюллетень Национального банка Украины» / «Bulletin of the National Bank of Ukraine»
Щомісячні статистичні видання НБУ.
Містять інформацію про реальний стан економіки, грошовий, кредитний та валютний ринки, грошово-кредитну та банківську статистику.
Видаються україномовний варіант і російсько-англійський варіант.

«Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності»
Щомісячний додаток до «Вісника НБУ».
Збірник найсвіжіших документів, що регламентують банківську діяльність. Мета збірника — ознайомлення широкого кола читачів із повними текстами законодавчих актів, а також постанов, інструкцій, розпоряджень та інших документів НБУ з банківської сфери.

«Платіжний баланс України»
«Платёжный баланс Украины» / «Ukraine: Balance of Payments»
Щоквартальні статистичні видання НБУ.
Публікуються табличні дані з платіжного балансу, аналітичні матеріали щодо розвитку зовнішнього сектора економіки України, його впливу на стан макроекономічних індикаторів у країні, подається аналіз та методологія складання платіжного балансу.
Видаються україномовний варіант і російсько-англійський варіант.

"Банкноти і монети України" / "Banknotes and coins of Ukraine"
Щорічний додаток до "Вісника НБУ". Каталог.
Містить детальну інформацію про всі паперові грошові знаки — законні платіжні засоби України, розмінні, пам'ятні та ювілейні монети, уведені в обіг Національним банком України. Для нумізматів, колекціонерів та масового читача.
Видається українською та англійською мовами.
Передплата не проводиться. Телефон для довідок: (044) 293-15-19

Адреса редакції:

просп. Науки, 7, Київ-028, 03028, Україна
тел./факс: (044) 264-96-25, тел: (044) 267-39-44
E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Передплата на 2003 рік приймається усіма відділеннями зв'язку України і такими регіональними організаціями: АТ "САММІТ", ТОВ "Бізнес–Преса", ТОВ НВП "Ідея", ЗАТ "Передплатне агентство KSS", ПП "Міська кур'єрська служба" та іншими.

Редакційна колегія:
СЕНИЩ П.М. (голова)
ВОРОНОВА Л.В.
ГАЙДАР Є.Т.
ГАЛЬ В.М.
ГЕЄЦЬ В.М.
ГРЕБЕНИК Н.І.
ГРУШКО В.І.
ДОМБРОВСЬКИ Марек
ІЛАРІОНОВ А.М.
КАНДИБКА О.М.
КІРЄЄВ О.І.
КРАВЕЦЬ В.М.
КРОТЮК В.Л.
ЛИСИЦЬКИЙ В.І.
МАТВІЄНКО В.П.
МОРОЗ А.М.
ОСАДЕЦЬ С.С.
ПАСІЧНИК В.В.
ПАТРИКАЦ Л.М.
РАЄВСЬКИЙ К.Є.
САВЛУК М.І.
САВЧЕНКО А.С.
СМОВЖЕНКО Т.С.
СМОЛІЙ Я.В.
СОЛТИС Я.Ф.
СОРОКІН О.М.
СТЕПАНЕНКО А.І.
ФЕДОСОВ В.М.
ЧЕРНИК І.П.
ШАПОВАЛОВ А.В.
ШАРОВ О.М.
ЮЩЕНКО В.А.

Номер підготовлено редакцією періодичних видань НБУ
Головний редактор **ПАТРИКАЦ Л.М.**
Заступник головного редактора **КРОХМАЛЮК Д.І.**
Відділ монетарної політики та банківського нагляду
Редактор відділу **ПАПУША А.В.**
Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків та інформаційно-програмного забезпечення
Редактор відділу **КОМПАНІЄЦЬ С.О.**
Відділ валютного регулювання та міжнародних банківських зв'язків
Редактор відділу **БАКУН О.В.**
Відділ економіки, законодавчого забезпечення та комерційних банків
Редактор відділу **В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.**
Головний художник **КОЗИЦЬКА С.Г.**
Літературний редактор **КУХАРЧУК М.В.**
Відділ реклами і розповсюдження
Редактор відділу **ФЕСЕНКО Н.М.**
Дизайнери **ХОМЕНКО Ф.М., КОЗИЦЬКА С.Г., ГРИЦЕНКО М.Р.**
Коректор **СІЛЬВЕРСТОВА А.І.**
Оператор **ЛИТВИНОВА Н.В.**
Фото **НЕГРЕБЕЦЬКОГО В.С., ХМАРИ В.П., ЗАКУСИЛА В.П.**
Черговий редактор **БАКУН О.В.**
Четверта сторінка обкладинки:
Фото **ХМАРИ В.П.**
Адреса редакції:
просп. Науки, 7, Київ-028, 03028, Україна
тел./факс: (044) 264-96-25
тел.: (044) 267-39-44
E-mail: litvinova@bank.gov.ua
Журнал зареєстровано Держкомвидавом України 09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691
Журнал рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного економічного університету
Публікації в журналі Вищою атестаційною комісією України визнано фаховими
Передплатний індекс "Вісника НБУ" та додатка "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності" 74132
Дизайн
Редакція періодичних видань НБУ
Надруковано з готового оригінал-макета Інженерно-технічним центром НБУ
Формат 60 × 90 / 8. Друк офсетний.
Фіз. друк. арк. 9.0. Умовн. друк. арк. 9.0.
Обл.-вид. арк. 9.6

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на "Вісник Національного банку України" обов'язкове. Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не поділяючи думку автора. Відповідальність за точність викладених фактів несе автор, а за зміст рекламних матеріалів — рекламодавець.
© Вісник Національного банку України, 2002

Вісник Національного банку України

10 / 2002

Щомісячний науково-практичний журнал Національного банку України
Видається з березня 1995 року
№ 10 (80) ◆ Жовтень 2002

Номер підписано до друку 30.09.2002 р.

ЗМІСТ

МАКРОЕКОНОМІКА

Основні засади грошово-кредитної політики на 2003 рік 2

О.Бакун Макроекономічна і фінансова політика — в теорії і на практиці 5

ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК

Іон Ілієску відвідав Банкнотно-монетний двір НБУ 6

БАНКИ УКРАЇНИ

Ю.Чифільов В ювілейних досягненнях Донеччини — вагомий внесок банкірів 7

Я.Смолій OLAP-орієнтована реорганізація інформаційно-аналітичної системи АППБ "Аваль" 11

Л.Патрикац Промінвестбанк: високоточний механізм економічного зростання 14

Офіційний список банків України, включених до Державного реєстру банків, та перелік операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл Національного банку України на здійснення операцій 18

Нумерація операцій, на які Національний банк України надає банкам банківську ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операцій 30

Банки, вилучені з Державного реєстру банків України (1991—2002 рр.) 31

Д.Гладких Особливості оцінки діяльності банківських відділень 33

ВАБанк: 10 років успіху 38

Л.Примостка Методика аналізу фінансової стійкості банку за допомогою динамічного нормативу 40

В.Шпачук Найпоширеніші проблеми в банківській діяльності та першочергові заходи щодо їх вирішення 45

С.Осташ Управління банківськими послугами 47

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

О.Галиць Проблемні аспекти боротьби з відмиванням грошей 51

О.Береславська Стабілізація гривні як чинник розвитку економіки 54

Загальний зовнішній довгостроковий борг України (за станом на 30.06.2002 р.) 57

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за серпень 2002 року) 58

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за серпень 2002 року) 60

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

Про введення в обіг ювілейної монети "350-річчя битви під Батогом" 60

ФОНДОВИЙ РИНОК

Ринок державних цінних паперів України у серпні 2002 року 61

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

В. Чемерис, К.Уваров Використання показників дюрації для оцінки процентного ризику 62

Л.Письменна, Л.Волкодав Вексельний обіг в Україні 65

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України в серпні 2002 року 68

НОВІ КНИГИ

Є.Бойко Лізинг як альтернативне джерело фінансування інвестицій 69

А.Мороз Дослідження проблеми реструктуризації банків 70

Г.Башнянин Наука формувати і використовувати фінансові ресурси 71

АНОТАЦІЇ 72

Основні засади грошово-кредитної політики на 2003 рік

Основні засади грошово-кредитної політики на 2003 рік розроблено відповідно до Конституції України та Закону України "Про Національний банк України". Вони визначають комплекс змінних індикаторів фінансової сфери, які дають змогу за допомогою інструментів грошово-кредитної політики здійснювати регулювання грошового обігу та кредитування економіки з метою забезпечення стабільності національної грошової одиниці як монетарної передумови для економічного зростання і підтримання високого рівня зайнятості населення.

Основні засади грошово-кредитної політики на 2003 рік розроблено і схвалено рішенням Ради Національного банку України від 10 вересня 2002 року № 13.

Розвиток економіки з початку 2002 року свідчить про збереження тенденцій до економічного зростання. За січень — липень темпи зростання реального ВВП становили 4.4%, обсягів промислового виробництва — 6.1%. Найвищі темпи характерні для галузей, які зорієнтовані на внутрішній ринок. Валова додана вартість збільшилася в оптовій та роздрібній торгівлі на 12.8%, у сільському та лісовому господарстві — на 6.9%, обробній промисловості — на 7.9%. Проте зменшився випуск продукції на підприємствах металургії та з оброблення металу. У зазначеному періоді темпи зростання експортних поставок товарів та послуг становили 102.1%, імпорт товарів та послуг залишився на рівні минулого року. Позитивне сальдо за рахунком поточних операцій досягло 1.349 млрд. доларів США.

У січні — липні 2002 р. номінальні доходи населення зросли порівняно з відповідним періодом попереднього року на 22.3%, а витрати і заощадження збільшилися на 17.1%.

Упродовж восьми місяців цього року спостерігалася стала дефляційна динаміка цін споживчого ринку. Індекс споживчих цін становив 96.5% проти минулорічного показника — 103.3%. Знизилися ціни на продовольчі товари — на 6.3% та зросли на непродовольчі — на 1.0% і послуги — на 1.7%.

Незадовільним є виконання бюджету. Рівень надходжень доходів до загального фонду Державного бюджету України у січні — липні 2002 р. становив 94.5% від запланованих на цей період сум та 50.7% від річних призначень.

Не сприяє процесам економічного зростання, проведенню глибоких структурних перетворень податкова політика держави, яка не створює фіскальних стимулів для оновлення основних фондів та інтенсифікації виробничого процесу.

Сценарій розвитку економіки до кінця поточного року передбачає продовження політики стимулювання внутрішнього попиту і відновлення позицій на зовнішніх ринках. За оцінками, реальне зростання ВВП становитиме 4.8%, реальна зарплата підвищиться на 16.9%, інфляція буде на рівні 3.5%.

Очікується зміна ситуації на зовнішніх ринках, внаслідок чого позитивне сальдо поточного рахунку збільшиться до 2.3 млрд. доларів США. Зростання експорту товарів у цілому за рік прогнозується на рівні 4.9% переважно за рахунок продукції агропромислового комплексу, машинобудування та металообробки, відновлення попиту на хімічну продукцію у зв'язку з пожвавленням на азіатських ринках. Імпорт товарів має зрости на 5.7%.

Реалізація Основних засад грошово-кредитної політики у січні — серпні 2002 р. здійснювалася з урахуванням особливостей розвитку макроекономічної ситуації. Грошова маса зросла на 23.6% (10.7 млрд. грн.) і на 1 вересня становила 56.3 млрд. грн., монетарна база — на 25.3% (5.9 млрд. грн.) і досягла 28.9 млрд. гривень. Таким чином економіка була забезпечена грошовими коштами в обсягах, що сприяли реальному зростанню виробництва на фоні стабільності гривні. Розширення грошової маси відбувалося значною мірою за рахунок суттєвого зниження швидкості обігу грошей — з 5.2 до 4.35, а не під впливом цінового чинника.

Упродовж восьми місяців обсяг готівки поза банками збільшився на 21.1%, при цьому спостерігалося незначне зменшення її питомої ваги в структурі грошової маси — до 41.9% проти 42.7% на початку року.

При достатньому випуску грошей в обіг висока ціна на кредитні ресурси стримує зростання кредитних вкладень, уповільнюються процеси мультиплікації грошей у банківській системі, а темпи зростання грошової маси відстають від темпів зростання монетарної бази. При цьому значна частина грошової пропозиції залишається незапитаною з боку суб'єктів економіки і створює підвищену ліквідність банківської системи.

Тривало зниження норм обов'язкових резервів залежно від терміну, виду та валюти депозиту. Середня норма обов'язкових резервів, яка на початок року становила 13%, зменшилася до 8.6% у серпні, що сприяло формуванню достатньої ліквідності банківської системи.

Облікову ставку було знижено з 12.5 на початку року до 8% річних у липні. Враховуючи підвищення банківської ліквідності, зменшення облікової ставки, норм обов'язкових резервів і стабільність валютного курсу, вартість кредитних ресурсів на міжбанківському ринку зменшилася з 17.5 на початку року до 3.7% у серпні.

Подальше нарощування ресурсів банківської системи сприяло поступовому зменшенню номінальних процентних ставок за кредитами банків у національній валюті — до 20.9% у серпні цього року з 29.6% річних на початку року. В той же час незначні темпи їх зниження, невідповідність вартості залучених коштів та наданих кредитів не задовольняють ні учасників ринку, ні банківську систему. До основних чинників стримування

зниження кредитних ставок слід віднести високі ризики неповернення банкам кредитів, наданих суб'єктам господарювання, нестачу в позичальників ліквідного заставного майна, відсутність дієвого механізму страхування кредитних ризиків.

Вжиті Національним банком заходи мали відповідний вплив на процеси кредитування, однак не було досягнуто бажаних темпів їх прискорення — з початку року обсяг кредитів в економіку зріс на 22.5% і на 1 вересня становив 34 млрд. гривень. Кредитна діяльність банків була зорієнтована на середньо- та довгострокове кредитування економіки, обсяги якого зростали вищими темпами (на 36.8%), ніж короткострокові кредити (на 19.4%). Це забезпечило поліпшення строкової структури банківських кредитів — частка довгострокових кредитів у загальній сумі зросла до 22.3%.

Грошово-кредитна та валютно-курсова політика в період, що залишився до кінця року, здійснюватиметься в напрямі досягнення стратегічних цілей, визначених Основними засадами грошово-кредитної політики на 2002 рік.

З урахуванням прогнозів щодо сальдо зовнішньоторговельного балансу та надходжень за іншими статтями платіжного балансу (поточні трансферти, прямі інвестиції тощо) у другому півріччі як головний інструмент для формування пропозиції коштів і надалі використовуватимуться інтервенції на валютному ринку. Національний банк продовжуватиме дотримуватися політики, спрямованої на незначну номінальну девальвацію, зі збереженням рівня реального ефективного обмінного курсу і подальшим нарощуванням валютних резервів.

Збільшення обсягу міжнародних валютних резервів дасть змогу забезпечити рівень резервних активів країни, достатній для фінансування імпорту товарів та послуг на 9.3 тижня. Прогнозується зниження до кінця поточного року швидкості обігу грошей з 5.2 до 4.29 раза, тобто на 17.5%.

Приріст грошової маси в цілому за 2002 рік оцінюється на рівні 30 — 36% і в абсолютному вимірі становитиме близько 62 млрд. гривень. Урахування всіх факторів, що впливають на процеси мультиплікації грошової пропозиції, дає змогу оцінити грошовий мультиплікатор на кінець року на рівні 1.95. Таким чином, темпи приросту монетарної бази упродовж поточного року становитимуть близько 32 — 36%, а її обсяг досягне 31.5 млрд. гривень.

Основними ризиками негативного впливу на ситуацію та суттєву зміну умов виконання Основних засад грошово-кредитної політики можуть бути: відхилення від прогнозних значень основних макроекономічних показників; невиконання державного бюджету; прийняття рішень, не забезпечених реальними джерелами фінансування; можливе зменшення зовнішніх надходжень, зокрема через зниження експорту внаслідок протекціоністських заходів інших держав; скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій і припливу трансфертів та інших надходжень; виникнення зовнішніх цінових шоків, насамперед на ринках нафти і газу.

Економічна політика уряду в 2003 році спрямовуватиметься на забезпечення динамічного зростання реальних доходів населення, переходу до інноваційної моделі розвитку за рахунок мотивації до оновлення технологій, модернізації виробництва, активних інституційних перетворень.

З метою підтримання економічного зростання передбачається забезпечити збереження сприятливих макроекономічних умов розвитку за рахунок: дотримання бездефіцитності загального фонду бюджету, невідволікання у зв'язку з цим ресурсів банківської системи на фінансування дефіциту; забезпечення помірних темпів інфляції; відновлення довіри населення, вітчизняних та іноземних інвесторів до політики реформ, що дозволить використати стимули для наповнення реального сектору фінансовими ресурсами та трансформації їх в інвестиції; стимулювання експорту товарів з високим ступенем переробки, диверсифікації ринків збуту.

Рушійною силою економічного зростання має бути внутрішній попит. Значною мірою внутрішній попит збільшуватиметься за рахунок нарощування інвестицій. Внаслідок прискорення процесу вибуття застарілої енергомісткої техніки та оновлення основних фондів за рахунок впровадження новітніх технологій підвищиться фондовіддача, а завдяки застосуванню на підприємствах прогресивних технологій зростатиме продуктивність праці та підвищуватиметься ефективність використання матеріальних ресурсів.

Позитивний вплив на формування ВВП справлятиме поліпшення умов зовнішньоекономічної діяльності. Водночас у 2003 р. має продовжуватися тенденція перевищення темпів зростання імпорту товарів (6.2%) над експортом (5%). У зв'язку з цим очікується зменшення позитивного сальдо поточного рахунку до 1 702 млн. доларів США. Чисте збільшення прямих іноземних інвестицій в економіку України очікується на рівні 1 270 млн. доларів США.

Передбачається, що буде посилено контроль та вжито заходів щодо припинення відпливу капіталу за вітчизняними корпоративними цінними паперами. Очікується, що Україна випустить нові цінні папери для продажу на зовнішніх ринках на суму 500 млн. доларів США.

Головні ризики, що можуть стати на заваді досягненню прогнозних макроекономічних показників у 2003 році, це: зволікання з реформуванням податкової, тарифної та соціальної політики; погіршення ситуації на зовнішніх ринках для українських виробників.

Основною метою грошово-кредитної політики в 2003 році є забезпечення стабільності гривні як монетарної умови сталих темпів економічного розвитку.

Проведення грошово-кредитної політики передбачається здійснювати при збереженні основних принципів і механізмів її реалізації, які використовувалися в попередні роки, зі спрямуванням їх на закріплення досягнутих результатів щодо цінової стабільності та відповідної стабільності грошово-кредитного ринку і банківської системи в цілому. Досягнення проголошеної мети здійснюватиметься шляхом регулювання грошово-кредитного ринку через його валютний, кредитний та фондовий сегменти з використанням відповідних монетарних механізмів та інструментів.

Основні завдання грошово-кредитної політики на 2003 рік визначаються виходячи з цілей та напрямів грошово-кредитної політики і з прогнозу економічного і соціального розвитку. Вони передбачають:

- утримання рівня інфляції в межах 6 — 7% протягом року;
- забезпечення стабільності реального ефективного обмінного курсу за умов помірної девальвації номінального обмінного курсу (до рівня 5.48 грн. за 1 долар США в середньому за рік);
- нарощування обсягів золотовалютних резервів;
- поліпшення структури грошової маси та зростання рівня монетизації економіки;
- створення умов для зниження ціни кредитних ресурсів;

♦ вжиття заходів стимулювання розвитку фондового ринку;

♦ підвищення довіри до банківської системи;

♦ стимулювання інвестиційної спрямованості діяльності банків, зокрема збільшення обсягів довгострокового кредитування через сприяння залученню депозитних вкладів юридичних і фізичних осіб на довгостроковій основі;

♦ підвищення дієвості системи гарантування вкладів фізичних осіб у банківській системі;

♦ оптимізацію вимог до статутного капіталу з метою концентрації банківського капіталу;

♦ розширення сфери застосування безготівкової форми розрахунків;

♦ подальший розвиток процесу впровадження національної системи масових електронних платежів;

♦ підвищення прозорості банківських процедур і технологій.

З огляду на це одним із головних завдань грошово-кредитної політики є підтримування такої динаміки зміни обсягів монетарних агрегатів, яка б, з одного боку, задовольняла попит економіки на гроші, а з іншого — не створювала б загрози для динаміки споживчих цін. Зростання монетарної бази визначено в розмірі 17—20%, а грошової маси — 22—27%.

З метою стимулювання процесу збільшення обсягів депозитних вкладів фізичних та юридичних осіб проводитиметься виважена політика щодо обов'язкового резервування, стимулювання населення та інших економічних суб'єктів до збільшення вкладень в банківську систему.

У сфері процентної політики головним завданням залишається зниження рівня процентних ставок банків, що передбачає застосування нових механізмів впливу на процеси їх формування. Зокрема, зменшенню ризику, який закладається банками у рівень ставок, має сприяти зміна законодавчих умов, які регулюють банківську діяльність.

Вживатимуться заходи приведення у відповідну залежність депозитних та кредитних ставок у банківській системі. Забезпечуватиметься дотримання позитивного рівня облікової ставки Національного банку щодо рівня інфляції. Через відповідні активні та пасивні операції здійснюватиметься підтримування ліквідності банківської системи на рівні, який давав би змогу ефективно залучати кредитні ресурси та розміщувати їх надалі в реальний сектор економіки.

Національний банк спільно з урядом стимулюватиме інвестиційне спрямування діяльності банків, зокрема, збільшення обсягів довгострокового кредитування через сприяння залученню депозитних вкладів юридичних і фізичних осіб на довготерміновій основі та створення механізмів кредитної підтримки інноваційного розвитку.

У фондовому сегменті грошово-кредитного ринку Національний банк всіма доступними йому заходами та методами сприятиме подальшому відновленню та розвитку фондового ринку державних цінних паперів. Державні боргові зобов'язання передбачається активно використовувати під час регулювання грошово-кредитного ринку при здійсненні як активних, так і пасивних операцій. При потребі здійснюватимуться операції з купівлі-продажу боргових зобов'язань держави на відкритому ринку, впливаючи при цьому на рівень вартості національної валюти.

Завданням валютно-курсової політики в 2003 році буде підтримування досягнення макроекономічних цілей зростання, стабільності національної валюти, підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності, створення сприятливих умов дедоларизації економіки.

Планується збереження режиму плаваючого курсу, а орієнтирами курсової політики залишаться стабільність реального ефективного обмінного курсу, який формує сприятливі умови для зовнішньоекономічної діяльності, та незначна номінальна девальвація гривні. Важливими завданнями є збільшення золотовалютних резервів та розвиток валютного ринку з урахуванням посилення ролі євро на міжнародних фінансових ринках.

Умовами досягнення вказаних цілей буде удосконалення системи валютного регулювання та її поступова лібералізація з урахуванням конкретної ситуації зі збереженням таких елементів системи, як інтервенції Національного банку, обов'язковий продаж валютної виручки, торгова сесія на валютному ринку, норматив відкритої валютної позиції.

За умов відсутності зовнішнього фінансування та за можливого успішного розміщення державних цінних паперів на зовнішніх ринках капіталу передбачається, що на кінець 2003 року може бути досягнуто рівня резервів, що забезпечить 10.2 тижня імпорту.

Очікується, що заходи уряду стосовно подальшого реформування економіки сприятимуть зменшенню швидкості обертання коштів через можливе підвищення попиту на гроші як засобу забезпечення інвестиційних

Показники, що характеризують Основні засади грошово-кредитної політики на 2003 рік

Показники	2002 рік			2003 рік				
	Прогноз	Виконання за станом на 1 вересня	Очікуване виконання за рік	Усього	У тому числі по кварталах			
					I	II	III	IV
Індекс споживчих цін, % (грудень порівняно з груднем попереднього року)	109.8	96.5	103.1	106—107	101.8—102.0	103.9—104.3	103.6—104.3	106.0—107.0
Монетарна база, млн. гривень;	21 980—22 600	28 938	30 400—31 400	35 600—37 700	31 100	32 650	34 200	35 600—37 700
темпи зростання порівняно з попереднім роком, %	111—113	125.3	132—136	117—120	99—102	104—107	109—113	117—120
Грошова маса, млн. гривень;	46 490—47 640	56 296	59 340—61 960	72 400—78 700	63 800	66 900	70 650	72 400—78 700
темпи зростання порівняно з попереднім роком, %	118—120	123.6	130—136	122—127	103—108	108—113	114—119	122—127
Обмінний курс (середній за період) **гривні щодо долара США** (гривень за долар США)	5.38	5.3262	5.33	5.48	5.39	5.46	5.52	5.59

вкладень, а також задоволення потреби в обігових коштах, у тому числі за рахунок отримання кредитів. Зниженню швидкості обертання коштів має сприяти також зростання попиту на гроші як засобу розрахунку за раніше створену вартість, насамперед внаслідок проведення активної приватизаційної політики. Темпи зниження швидкості обертання грошей у наступному році мають бути нижчими, ніж у поточному, в першу чергу за рахунок дій, спрямованих на поліпшення структури грошової маси. Зокрема, передбачається подальший розвиток безготівкових розрахунків за участю фізичних осіб та подальше впровадження Національної системи масових електронних платежів. Також очікується, що в наступному році питома вага негрошових форм розрахунків між суб'єктами господарювання сягне мінімально можливого рівня. Поліпшення структури грошової маси, зменшення готівкових та негрошових форм розрахунків сприятиме розв'язанню проблеми детінізації економіки.

Зростаючий попит на гроші передбачається задовольняти як за рахунок абсолютного зростання монетарної бази, так і шляхом створення умов для мультиплікації грошей, випущених в обіг, що здійснюватимуться Національним банком для підтримування заходів уряду в цьому напрямі. Це досягатиметься шляхом застосування відповідних інструментів та механізмів, які визначатиме Правління Національного банку для реалізації Основних засад грошово-кредитної політики на 2003 рік.

У разі виникнення потреби вилучення з обігу відповідного обсягу грошової маси Національний банк застосовуватиме монетарні інструменти, які забезпечать виконання зазначеної цілі залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку, а саме: збільшення норми обов'язкових резервів та облікової ставки, операції на відкритому ринку з двостороннім котируванням ПОВДП, випуск в обіг депозитних сертифікатів Національного банку, інтервенції на валютному ринку, операції зворотного РЕПО тощо.

Урахування зазначених факторів та умов дає підстави для визначення таких показників, що характеризують Основні засади грошово-кредитної політики на 2003 рік (див. таблицю).

Забезпечення проведення ефективної грошово-кредитної політики можливе за умови стабільного функціонування банківської системи. З метою досягнення відповідної стабільності банківської системи Національним банком України передбачається вжити додатково заходів, спрямованих на підвищення платоспроможності та надійності банківської системи (підвищення рівня капіталізації банків, ефективніше використання системи раннього реагування на проблеми в діяльності банків на початкових стадіях їх виникнення).

Національний банк, проводячи адекватну загальноекономічній ситуації грошово-кредитну політику, коригуватиме монетарні параметри відповідно до динаміки економічних показників, забезпечуючи при цьому досягнення основної цілі — стабільності національної грошової одиниці.

Хроніка

Макроекономічна і фінансова політика — в теорії і на практиці

Робочий момент семінару.

Із 2 по 13 вересня в Навчальному центрі НБУ у Києві проходив семінар "Макроекономічна і фінансова політика в країнах із перехідною економікою", організований Інститутом Міжнародного валютного фонду та Національним банком України. Програма семінару органічно поєднувала лекційний курс із практичними заняттями, побудованими на економічних реаліях України.

Щорічні вересневі семінари вже стали традицією багатолітньої співпраці МВФ і НБУ в галузі навчання фахівців державних установ України. Цього разу до Києва приїхали помічники директора дирекції Інституту МВФ Керіл Макнілі та Ендрю Фелтенстейн, економіст Європейського відділу Інституту МВФ Володимир Клюєв. Серед вітчизняних учасників семінару — фахівці Кабінету Міністрів, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції, Міністерства фінансів, Державного казначейства, Асоціації українських банків, Національного банку, науково-дослідних інститутів і вищих навчальних закладів.

На початку семінару Керіл Макнілі ознайомила слухачів з останніми ініціативами МВФ. Затим розпочалося власне навчання. Пан Фелтенстейн запропонував огляд макроекономічного коригування, структурної реформи та економічного зростання, розповів про джерела економічного зростання, реформу податково-бюджетної політики й реформу підприємств. Аналіз і прогнозування рахунків платіжного балансу, грошово-кредитних рахунків, управління зовнішнім боргом, фінансове програмування — теми лекцій пані Макнілі. Володимир Клюєв висвітлив основи грошово-кредитної політики та політики валютного курсу, проблеми реформи торгівлі.

На практичних заняттях розглядали проблематику реального сектору, платіжного балансу, фінансового програмування, податково-бюджетної та грошово-кредитної політики. Вихідними матеріалами для вправ і питань, що виносилися на обговорення, слугували реальні економічні показники України за 1992—1998 рр. Відтак українські фахівці могли зіставити свою минулу практику з міжнародним практичним досвідом. Підсумком практичних занять стали розроблені учасниками семінару базові та програмні сценарії "Програми макроекономічної стабілізації України в 1998 році".

Завершував семінар, також традиційно, виступ постійного представника МВФ в Україні з оглядом поточної економічної ситуації. Богдан Лісоволік ознайомив із результатами моніторингу української економіки, який систематично веде фонд. Краще, порівняно з іншими галузями, розвивається сільське господарство. Останніми роками суттєво

поліпшилася платіжна дисципліна, зокрема в енергетиці. Монетарна політика відповідає економічним реаліям. Зростають валютні резерви держави. Частка перерозподілу ВВП через бюджет — цілком прийнятна, якщо враховувати обсяг тіньової економіки. Збільшується кредитування реального сектору.

— Україна багато чому навчилася, — зазначив пан Лісоволік, — макроекономічні показники, якщо не брати до уваги останній період, дуже хороші. Проте турбує відсутність зрушень у плані структурних реформ. Великою проблемою стала надмірна кількість пільг. Сформувалася своєрідна "каста недоторканних" суб'єктів економічної діяльності, що не сприяє розвитку нормальних ринкових відносин. Необхідна податкова реформа. Пільги слід скасувати. Тоді з'являться гроші, що дасть змогу знизити податкові ставки. Реформу потрібно проводити саме в такій послідовності, — наголосив він, — а не так, як радить дехто в уряді чи парламенті: знизимо ставки, а потім побачимо. Відтак до України виявлятиме інтерес широке коло інвесторів, а не лише ті, хто добився для себе якихось пільг. Адже без інвестиційної підтримки економічне зростання може призупинитися.

Економічна політика — важка сфера діяльності, — визнав Богдан Лісоволік. — Вона поєднує і теорію, і практику. Уникнути помилок неможливо. Завдання економістів — мінімізувати ті огріхи, яких припускаються політики. Україна сама має бути зацікавленою в економічному прогресі. Лише тоді вона зможе якнайкраще скористатися надбаннями світової економічної спільноти. Міжнародні фінансові організації гірше орієнтуються в українських реаліях. Тому потрібна співпраця. А бажання, щоб ситуація в Україні змінювалася на краще, в міжнародних організацій є, — запевнив представник МВФ. "Україна — цікава держава", — підсумував свій виступ пан Лісоволік.

Завершився семінар церемонією вручення сертифікатів про успішне закінчення курсу Інституту МВФ "Макроекономічна і фінансова політика в країнах із перехідною економікою". Учасники високо оцінили рівень організації навчання, майстерність лекторів. Ендрю Фелтенстейн, у свою чергу, висловив задоволення від спілкування з українськими колегами, обіцяв підтримувати контакти і запевнив, що й сам багато чому у них навчився.

Семінар, що відбувся, — маленький елемент великого двостороннього процесу: прилучаючись до міжнародного досвіду, Україна, зі свого боку, збагачує його.

Олег Бакун,
"Вісник НБУ".

Хроніка

Іон Ілієску відвідав Банкнотно-монетний двір НБУ

В Україні 17—19 вересня 2002 року з офіційним візитом перебував Президент Румунії Іон Ілієску. Під час його зустрічі з Президентом України Леонідом Кучмою обговорювалося одне з найактуальніших питань українсько-румунських міждержавних відносин — стан та перспективи процесу делімітації українсько-румунського кордону. Глава нашої держави підкреслив, що Україна вважає одним із головних своїх пріоритетів у зовнішній політиці розвиток добрих відносин із сусідніми країнами, зокрема з Румунією. Керівник сусідньої держави наголосив на повазі офіційного Бухареста до суверенітету й територіальної цілісності України.

Під час свого триденного візиту Президент Румунії побував в Одесі, де разом із главою Української держави взяв участь у церемонії введення в експлуатацію приладобудівного заводу "Телекарт-Прилад".

Перебуваючи в українській столиці, Іон Ілієску відвідав Банкнотно-монетний двір Національного банку України. Поважний гість високо оцінив виробничі здобутки трудового колективу підприємства, його технологічні можливості й перспективи розвитку.

Фото В.Негребецького.

Хлібом-сіллю зустріли Президента Румунії на Банкнотно-монетному дворі НБУ.

Голова НБУ Володимир Стельмах (ліворуч) і генеральний директор Банкнотно-монетного двору НБУ Руслан Арешкович (праворуч) знайомлять Президента Румунії Іона Ілієску з технологічними можливостями Банкнотної фабрики.

Почесні гості у цеху карбування пам'ятних і ювілейних монет.

Слово — регіонам

Юрій Чифільов
Начальник Управління Національного банку України в Донецькій області

В ювілейних досягненнях Донеччини — вагомий внесок банкірів

Управління НБУ в Донецькій області.

Нещодавно Донецька область святкувала своє 70-річчя. В тому, що Донеччина за ці роки стала лідером у розвитку базових галузей економіки — паливно-енергетичного комплексу, чорної металургії, хімічної промисловості, машинобудування — чимала заслуга і банківської системи. Про її історію та сьогодення — ця розповідь.

Промисловість Донеччини посідає важливе місце в економіці України. Наявність в області значних паливно-енергетичних і мінерально-сировинних ресурсів, близькість залізорудних родовищ Криворізького басейну, вихід до моря зумовили формування потужного промислового комплексу з високою концентрацією галузей важкої промисловості, розвинутих виробничої, наукової і соціальної інфраструктур, високий ступінь урбанізації.

Область володіє майже п'ятою частиною основних промислово-виробничих фондів України, виробляє 20 відсотків загальнодержавного обсягу промислової продукції.

За останні три роки у чорну металургію регіону інвестовано 145 млн. доларів США, в тому числі 90 млн. доларів — іноземних інвестицій. На підприємствах галузі освоєно понад 60 прогресивних технологічних процесів, більшість із яких маловідходні та ресурсозберігаючі. Стабільний фінансово-економічний стан підприємств чорної металургії дає їм змогу інвестувати розвиток інших галузей економіки.

Закон України "Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області" уможливив збереження наявних та створення нових робочих місць, реконструкцію і технічне переозброєння підприємств пріоритетних галузей, піднесення економіки області та оновлення господарських зв'язків з іншими регіонами.

Радою з питань спеціальних економічних зон та спеціального режиму інвестиційної діяльності прийнято 139 проектів для реалізації у спеціальному режимі інвестування. Загальна їх вартість становить 1 076.6 млн. доларів США. Всі проекти пов'язані в основному з повною або частковою модернізацією 49 діючих підприємств та створенням 59 нових виробництв. Інвестиційні процеси найінтенсивніше розвиваються в базових галузях промисловості — схвалено до реалізації 70 проектів на суму 632.3 млн. доларів США.

Зрозуміло, такі досягнення можливі лише за умови злагодженої роботи всіх складових народногосподарського комплексу регіону. Можна перелічити багато здобутків Донеччини за 70 років її існування як області та за 11 років незалежності України, та про які б досягнення і в якій галузі не йшла б мова, у читача передусім виникне запитання: чи можна було б щось зробити, не маючи на це достатнього фінансування? І він матиме рацію. В досягненнях Донеччини і донеччан — суттєвий внесок банків регіону.

Становлення банківської системи краю починається у XIX столітті. Перші банки на Донеччині виникли ще в 1861

році. Це були переважно філії або відділення великих банків Російської імперії — Державного комерційного банку, Санкт-Петербурзького міжнародного комерційного банку, Державного дворянського земельного банку, Азовсько-Донського комерційного банку, Селянського поземельного банку, Промислового акціонерного банку. Загалом на території донецького краю діяло 26 банків та 17 ощадно-позичкових кас. Банки вкладали величезні кошти у кредитування торгівлі, фінансування металургійної, вугільної, соледобувної, машинобудівної, скляної, хімічної галузей промисловості та залізничного транспорту.

Після 1917 року робота народного господарства держави, у тому числі й банківської системи, була організована на нових засадах.

У 1920-х роках почали з'являтися банки нового типу, основою діяльності котрих стало надання довгострокових кредитів. Були створені Державний, Промисловий, Сільськогосподарський банки, Електробанк тощо. Це були переважно галузеві банки. Вони надавали кредити під заставу, вели облік векселів, купували та продавали за дорученням та на кошти промислових і торговельних підприємств товари, акції, паї, облігації, здійснювали інші операції. У процесі становлення народного господарства банки зазнавали структурних перетворень — розділялися на окремі підрозділи, укрупнялися, зливалися. Фінансування здійснювалося за рахунок бюджетних, а також власних коштів різних підприємств.

Із початком індустріалізації значно зросли капітальні вкладення у промисловість. За роки двох перших п'ятирічок лише Промбанк вклав у промисловість, транспорт і зв'язок понад 758 млн. рублів. На ці кошти в області збудовано 245 підприємств, у тому числі "Азовсталь", Горлівський хімкомбінат, Новокраматорський машинобудівний завод, Артемівський завод "Будкераміка", Чумаківська центральна збагачувальна фабрика, Краматорський завод важкого верстатобудування, Слов'янський завод будівельних машин, Єнакіївський цементний завод тощо.

Зал засідань Управління НБУ в Донецькій області.

Чималий внесок банки Донеччини зробили у відбудову зруйнованого війною господарства. За їх допомоги в області у повоєнні роки споруджено Курахівську ДРЕС, Ново-Горлівський та Ясинуватський машзаводи, відновлено та збудовано 69 шахт.

Після проголошення у серпні 1991 року незалежності Україна стала формувати власну банківську та грошову системи. Правовою основою слугував прийнятий у березні того ж року Закон "Про банки і банківську діяльність", що визначив основні засади, на яких мала будуватися нова банківська система. Вона створювалася з метою розширення інфраструктури ринкової економіки, поліпшення обслуговування підприємців та населення, наближення банківських установ до їхніх клієнтів.

За роки незалежності банки регіону, як і загалом у країні, пройшли нелегкий шлях становлення та реформування. Вже в лютому 1992 року в області було зареєстровано 8 комерційних банків. На початку 1994 року Донеччина мала досить розгалужену банківську мережу, яка налічувала 159 діючих банків і банківських установ, у тому числі 18 самостійних банків.

На початку липня 2002 року в Донецькій області функціонували 131 банк і банківська установа, в тому числі 8 самостійних комерційних банків і 123 філії. Банківська мережа охоплює 24 міста і 8 районних центрів області. Найбільше банків — 35.1% від загальної їх кількості — зосереджено в обласному центрі. Крім того, в області діють 1 147 відділень (колишні територіально відокремлені безбалансові відділення) та 26 кредитних спілок. Два банки створено за участю іноземного капіталу.

За кількістю банків — юридичних осіб Донецька область посідає п'яте місце в Україні, поступаючись Київщині, Харківщині, Дніпропетровщині та Одещині. За роки незалежності в нашому вугільному краї з'явилися й успішно функціонують відомі не лише в Україні, а й далеко за її межами Перший український міжнародний банк, АКБ "Капітал", АБ "Ікар-банк", КБ "Донбіржбанк, ЗАТ "Донгорбанк", АБ "Донеччина", КБ "Донкредитінвест", АК "Промекономбанк".

За п'ять останніх років сплачений статутний капітал банків — юридичних осіб Донеччини збільшився в 4 рази і на 01.07.2002 року становив 280.1 млн. грн. (5.8% від загального обсягу по банківській системі України).

В області зберігається стійка тенденція до зростання залишків коштів на рахунках підприємств, організацій та населення в комерційних банках. Із 1998 по 2002 р. їх обсяги збільшилися у 3.3 раза і сягнули 2 713.0 млн. гривень (9.2% від загального обсягу по банківській системі України). Це свідчить про зростаючу довіру як суб'єктів підприємницької діяльності, так і фізичних осіб до банківської системи регіону. За обсягом цих коштів Донецька область посідає третє місце в Україні, поступаючись Києву та Дніпропетровську. До позитивних змін у структурі зобов'язань слід віднести збільшення із 38% у 1998 році до 50% на 1 липня поточного року частки строкових зобов'язань, що свідчить про певне підвищення стабільності ресурсної бази банків і розширення можливостей щодо кредитування економіки.

Динаміка процентних ставок по банках Донецької області

Середньозважені ставки на кінець періоду, відсоток

Роки	Процентні ставки за кредитами	Процентні ставки за депозитами	Облікова ставка НБУ
1998	43.7	13.8	61.6
1999	37.7	9.7	50.0
2000	33.1	5.3	30.6
2001	29.4	7.4	19.7
І півріччя 2002 року	24.5	5.6	10.5

Загальні активи комерційних банків регіону на 1 липня становили 6 361.6 млн. гривень, і порівняно з 01.01.1998 року зросли майже в 3.1 раза.

Позитивною тенденцією є збільшення обсягів кредитного портфеля, що сприяє економічному розвитку. Обсяг заборгованості за банківськими позичками в національній та іноземній валютах на 01.07.2002 року становив 2 456.6 млн. гривень (7.6% від загального обсягу по банківській системі України). За обсягами наданих кредитів Донецька область посідає третє місце в Україні, поступаючись лише Києву та Дніпропетровську. Суттєву роль у кредитуванні економіки регіону відіграють філії великих українських банків: 26.9% від усіх кредитів надається філіями Промінвестбанку, 6.4% — Укрсоцбанку, 3.1% — Ощадбанку. Питома вага місцевих банків у кредитному портфелі регіону сягає 31.2%. За минулі роки вона збільшилася на 34 процентних пункти. Значний внесок у розвиток економіки області роблять Перший український міжнародний банк — 11.0% від загального обсягу кредитних вкладень та Донгорбанк — 10.7%.

У кредитуванні суб'єктів господарювання спостерігається стійка тенденція до зростання обсягів довгострокових кредитів. Із початку року їх обсяг зріс на 60.7% і сягнув 257.6 млн. гривень, а частка в загальному обсязі заборгованості за кредитами зросла за цей період на 2.5 процентного пункту і становила 10.5%.

Збільшується кредитна підтримка комерційними банками економічних структур регіону. В першому півріччі 2002 року вона насамперед надавалася підприємствам промисловості, а саме: металургії — 17.8%, вугільної — 7.6%, машинобудування — 4.8%, електроенергетики — 1.4%. Значні кредитні позички надано також підприємствам оптової та роздрібної торгівлі і харчової промисловості — відповідно 31.0% і 7.2%.

За рахунок розширення обсягів кредитування процентні доходи банків регіону в загальному обсязі доходів зросли із 68.0% у 1999 році до 72.2% на 1 липня 2002 року.

Стан ринку кредитних ресурсів у національній валюті характеризується зниженням середніх процентних ставок — із 31.3% річних за січень до 27.6% на кінець червня 2002 року. Це сприяло зростанню попиту на кредити, про що свідчать обсяги кредитування економіки. Проте повніше задовольнити цей попит заважає високий рівень проблемних кредитів, незадовільний економічний стан позичальників, нерозвинутість фондового ринку тощо.

Структура заборгованості за кредитами, наданими банками і банківськими установами Донецької області

За станом на 01.07.2002 р.

Вид економічної діяльності	Залишки заборгованості за кредитами	
	Сума (млн. грн.)	Питома вага в загальній сумі, відсотки
Надано кредитів, усього	2 456.6	100.0
Сільське господарство	132.7	5.4
Видобуток вугілля	185.8	7.6
Торгівля (оптова і роздрібна)	761.6	31.0
Металургія	438.1	17.8
Металообробка	82.6	3.4
Машинобудування	117.2	4.8
Харчова промисловість	175.9	7.2
Інші галузі	444.9	18.0
Кредити, надані фізичним особам	117.8	4.8

Відбулися зміни і в якісній структурі кредитного портфеля комерційних банків. Частка проблемних кредитів у ньому зменшилася з 23.8% у 1998 році до 5% на початок 2002-го.

Актуальною залишається проблема ефективного використання банківських ресурсів. Високі ризики вкладень не стимулювали банки до активної інвестиційної діяльності. Аби зменшити вплив негативних зовнішніх і внутрішніх факторів, банки Донеччини формують у необхідному обсязі резерви за активними операціями з урахуванням ризиковості. Сума сформованого банками — юридичними особами резерву на 01.07.2002 року становила 152.9 млн. гривень, або 100.9% від розрахункової суми.

Приємно відзначити, що нині майже всі банки регіону є фінансово стабільними.

Протягом другого півріччя 2001 року згідно з Положенням "Про механізми рефінансування комерційних банків України" та Генеральними кредитними договорами, укладеними між НБУ та Першим українським міжнародним банком, останній шляхом рефінансування отримував від Національного банку України кредити "овернайт" на загальну суму 136 500 тис. гривень. Управління Національного банку України в Донецькій області здійснювало контроль за їх своєчасним поверненням. Зазначимо, що банк своєчасно і в повному обсязі повернув НБУ одержані кредити "овернайт" і проценти за користування ними.

Управління Національного банку України в Донецькій області та банки вживають необхідних заходів щодо поліпшення діяльності банківських установ, зміцнення їх капітальної бази, розширення кола послуг, які надаються клієнтам, підвищення рівня ліквідності. Банки постійно взаємодіють з органами місцевого самоврядування та державного управління, правоохоронними органами, здійснюючи профілактику правопорушень у банківській сфері, підтримують тісні зв'язки з обласною державною адміністрацією.

На наш погляд, для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, створення сприятливих умов для накопичення інвестиційних ресурсів, істотного розширення внутрішнього попиту й утвердження на цій основі стабілізації і сталого зростання необхідно стимулювати процеси нагромадження й ефективного використання інвестиційних ресурсів шляхом підвищення довіри інвесторів до економічної політики та зниження рівня ризику інвестування. Аби створити необхідні умови для довгострокового кредитування, слід прискорити прийняття Верховною Радою законів України "Про іпотеку" та "Про банківський кредит".

Сьогодні на порядку денному — докорінна перебудова житлової політики, розвиток житлового будівництва переважно за рахунок коштів громадян, іпотечного кредитування. Для цього необхідно вивчати і впроваджувати перспективні для України технології пільгового кредитування житлового будівництва, які вже протягом десятиліть діють у країнах Західної Європи та Північної Америки.

Затвердженою урядом Програмою "Українське вугілля" передбачено переоснащення перспективних шахт надійним і високопродуктивним об-

ладнанням. У нинішніх умовах функціонування вугільних підприємств Донеччини цільове довгострокове кредитування шахт можливе лише за стовідсоткової гарантії повернення ними кредитів. Інакше слід надати банкам право у безспірному порядку списувати належну до сплати суму з поточних рахунків підприємств.

Нині необхідно розробити методи стимулювання довгострокових вкладень населення, аби спрямувати їх в інвестиції. З метою залучення коштів громадян необхідно утриматися від оподаткування доходів, отриманих фізичними особами внаслідок зберігання грошових коштів на депозитних рахунках у комерційних банках.

У наш час як ніколи раніше загострилася проблема вартості позикових коштів. Незважаючи на зниження Національним банком облікової ставки — орієнтира вартості грошей, — обов'язкових резервних вимог, кредитні ставки комерційних банків області знижуються вкрай повільно. За облікової ставки 8% річних, встановленої із 5 липня 2002 року, середня кредитна ставка в області на 01.07.2002 року дорівнювала 24.5%. Щоб розширити ресурсну базу комерційних банків, здешевити їхні кредитні ресурси і відповідно узгодити плату за залучені депозити і кредити, на наш погляд, необхідно проводити ефективну процентну політику щодо відповідності кредитних і депозитних ставок з огляду на розвиток економіки країни та регіону.

Аби розвиток такого могутнього регіону, як Донбас, набув стабільного характеру, йому необхідні висококапіталізовані банки, які могли б кредитувати економіку, фінансувати великі інвестиційні проекти і залучати кошти населення. І такі банки в регіоні є. Один із них — відомий не лише в Україні, а й за її межами — Перший український міжнародний банк (ПУМБ). Це перший в Україні банк, створений за участі іноземного капіталу. Сьогодні серед його акціонерів — Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація (група Світового банку), німецька корпорація інвестицій та розвитку (DEG), банк "Фортіс", українські компанії — торговий дім "Азовсталь" і шахта імені Засядька.

ПУМБ завжди був новатором банківської справи в Україні. У 1992 році першим із вітчизняних банків він склав річний фінансовий звіт відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та підтвердив його в міжнародних аудиторських компаніях "великої п'ятірки". ПУМБ одним із перших в Україні отримав оцінку міжнародної рейтингової агенції.

У 1993 році ПУМБ спільно з компанією Європей емітував власну кредитну картку U-Card. Сьогодні він є одним із найбільших в Україні емітентів платіжних карток Віза та Європей. ПУМБ володіє одним із найпотужніших у державі (сертифікованим міжнародними платіжними системами) процесинговим центром, який обслуговує не лише власні проекти на ринку платіжних карток, а й проекти інших банків, котрі не мають власного процесингу. На сьогодні цією послугою користуються 20 банків. ПУМБ є універсальною фінансовою інституцією, яка не обмежує свою діяльність лише Донецькою областю. Десять його філій функціонують у Дніпропетровську, Донецьку, Запоріжжі, Києві, Луганську, Львові, Маріуполі, Миколаєві, Одесі, Харкові.

Ще один лідер серед фінансових установ Донеччини — ЗАТ "Донгорбанк". Він був створений у 1992 році як акціонерний банк "Акцептбанк". Із липня 1995 року мав назву АК "Донміськбанк", а з лютого нинішнього носить теперішню назву. Економічні показники діяльності банку характеризують його як установу, яка завдяки збалансованості активів і пасивів своєчасно виконує свої фінансові зобов'язання.

Провідне місце в області посідають також установи Промінвестбанку. Він представлений у регіоні 30 філіями і 116 безбалансовими відділеннями. Спрямовуючи близько 70 відсотків своїх ресурсів у промисловість, передусім у життєво важливі галузі народного господарства, своєю зваженою кредитною політикою банк сприяє забезпеченню продуктивної виробничої діяльності підприємств, оздоровленню їх фінансового стану. Нині банк планує радикально збільшити обсяги надання як традиційних, так і нових послуг. Він обслуговує зовнішньоекономічні контракти, вдосконалює систему розрахунків, розширює сферу документарних, акредитивних форм розрахунків при проведенні міжнародних платежів своєї клієнтури з партнерами із країн СНД і так званого далекого зарубіжжя.

Аби зменшити готівково-грошовий обіг і поліпшити обслуговування вкладників, в області розширюються вкладні операції шляхом запровадження зарплатних проектів на базі пластикових технологій. За станом на 1 липня 2002 року в області налічувалося 144 банкомати. Триває робота з випуску карток міжнародних платіжних систем. Загалом по області емітовано 57.2 тис. штук пластикових карток.

Однією з найбільших кредитно-фінансових установ України є Ощадний банк. Так склалося історично, що на території Донеччини кількість його установ переважає — банк представлений 39 філіями і 678 безбалансовими відділеннями, тобто понад 60 відсотків банківських установ області — ощадбанківські. Впродовж усіх одинадцяти років свого існування в незалежній Україні установи Ощадбанку в Донецькій області є високорентабельними. Їхня частка в показниках Ощадбанку України становить 10—20%.

Акціонерно-комерційний банк соціального розвитку (Укрсоцбанк) належить до числа провідних українських банків і за деякими показниками займає найвищі щаблі банківських рейтингів. Найстаріший і найавторитетніший банківський часопис "The Banker" (The Financial Times group) присудив АКБ "Укрсоцбанк" нагороду "Банк року-2001" в Україні. Сьогодні мережа банку в донецькому регіоні складається із 14 філій і 60 відділень. Вони обслуговують понад 12 тисяч корпоративних і 70 тисяч приватних клієнтів. Кредитна політика Укрсоцбанку спрямована на формування якісного та збалансованого кредитного портфеля шляхом забезпечення оптимального співвідношення рівня ризику та дохідності при проведенні всіх типів кредитних операцій. Доступність, ефективність і надійність сприяють суттєвому збільшенню обсягу та підвищенню якості його кредитного портфеля. Головним принципом кредитної політики банку є допомога вітчизняному бізнесу.

Коли йдеться про банки, традиційно наводять показники економічні та фінансові. А проте сфера їх діяльності значно ширша. Банки Донеччини відіграють важливу роль не лише в економічному, а й у соціальному, культурному, спортивному житті регіону, проводячи широку спонсорську та благодійницьку діяльність.

Безперечно, одним із її результатів є зростання довіри до банківських установ. Про це свідчить збільшення обсягів депозитів фізичних осіб. На сьогодні вони становлять у комерційних банках Донеччини 1 489.7 млн. гривень.

Дослідження

OLAP-орієнтована реорганізація інформаційно-аналітичної системи АППБ "Аваль"

Яків Смолій
Заступник голови правління АППБ "Аваль"

Серед важливих факторів злагодженої роботи одного з найбільших вітчизняних банків – АППБ "Аваль" – системна інтеграція банківських сховищ даних. Вона є необхідною передумовою ефективного функціонування системи управлінської звітності, про значення, стан та шляхи розвитку якої розповідається у статті.

В Акціонерному поштово-пенсійному банку "Аваль" проведено дослідження, метою якого було дати оцінку відповідності його інформаційних систем стратегії подальшого розвитку та обґрунтувати необхідність вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення банківських процесів шляхом застосування OLAP- (оперативно-аналітичних) технологій. Цю роботу (основні її складові — інвентаризація та аналіз функціонування інформаційно-аналітичної системи банку) проведено в тісному взаємозв'язку і за безпосередньої участі консультантів аудиторської компанії "Артур Андерсен". В результаті одержано деталізовану оцінку організації звітності, проаналізовано зміни на краще у цій сфері, виявлено окремі недоліки, упорядковано інформаційні потоки банку (див. таблицю 1).

Система управлінської звітності (СУЗ) АППБ "Аваль" багатовимірна — критерії, виміри та розрізи аналізу розподілено за основними компонентами й характеристиками банківських процесів (див. таблицю 2).

Розвиток системи управлінської звітності АППБ "Аваль" характеризується стрімким збільшенням кількості звітів (упродовж останніх двох років вона зросла більше як утричі — із 41 за станом на 20.04.2000 р. до 170 звітів і запитів за станом на 01.07.2002 р.), що посилює актуальність інформатизації аналітичної діяльності та загострює потребу широкого застосування OLAP-інструментів (див. графік 1).

Аналіз системи управлінської звітності *за функціональним призначенням* засвідчує, що нині вона є сукупністю окремих звітів, які відображають певні напрями діяльності банку та банківські процеси, проте не об'єднані в єдину систему із чітко визначеними процедурами використання зазначених звітів. Це призводить до дублю-

Графік 1. **Динаміка обсягів аналітичної звітності в АППБ "Аваль"**

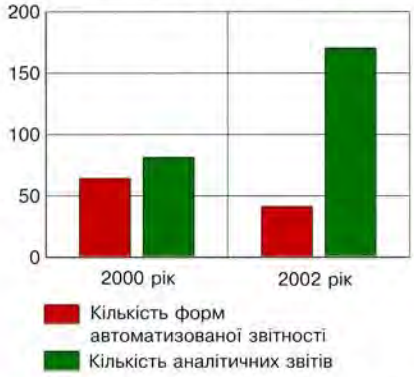

Таблиця 1. **Стан системи звітності АППБ "Аваль" з точки зору її відповідності OLAP-технологіям**

Позитивні зрушення	Недоліки
Збільшення (до 84%) питомої ваги автоматизованої фінансової звітності в її загальному обсязі (автоматизовано формування 81 файла із 96 наявних)	Відсутність єдиного сховища бізнес-інформації із забезпеченням найважливіших компонентів OLAP-технологій (конструкторів звітності, багатовимірного аналізу, технології поглиблення даних тощо)
Запровадження "Порядку організації формування та подання управлінської звітності", зорієнтованого на її інтеграцію та на застосування сховищ даних і систем підтримки прийняття рішень (СППР)	Звітність та управління інформаційними потоками підтримуються на основі баз даних різноманітних систем: ISAOD, Віконт, Трансмастер, Робін, ВКО тощо
Можливість стандартизації бібліотеки позицій управлінської звітності й упорядкування процесів розробки та супроводження банківської звітності	Відсутність цілісної системи автоматизації фінансової та управлінської звітності й використання багатьох систем генерації звітів
Орієнтація програмного комплексу "Віконт" на централізовану базу даних, запровадження алгоритмічних аналітичних систем, консолідація звітності	Переважно нецентралізоване формування статистичної звітності у вигляді локальних масивів
Автоматизація процесів складання податкової звітності	Відсутність автоматизованого обліку та розрахунків доходів і витрат за бізнес-центрами, продуктами, функціональними підрозділами, клієнтами
Впровадження програмного продукту "Документум" для забезпечення інтеграції інформаційних потоків у процесах оперативно-інтерактивного аналізу банківської діяльності	Проблеми інтеграції документообігу між СУБД ISAOD і СВІФТ
Впорядкування термінів зберігання архівних документів і регламентація основних процедур класифікації документів за групами "таємно", "для службового використання", "банківська таємниця", "конфіденційна інформація" тощо	Відсутність дієвого механізму використання звітів за минулі періоди, визначення доцільності наявної та впровадження нової звітності, орієнтованої на OLAP-технології

Таблиця 2. **Критерії, виміри та розрізи інтерактивного аналізу СУЗ АППБ "Аваль"**

Узагальнені критерії аналізу	Виміри та розрізи
Функціональне призначення	Ризики діяльності банку (кредитний, процентний, ліквідності, валютний, правовий)
	Ефективність діяльності підрозділів і напрямів діяльності (бізнес-планування, бюджетування, аналіз)
	Статистична управлінська звітність
	Робоча звітність
Основні користувачі звітності	Правління
	Комітети банку (комітет управління активами та пасивами, кредитний, тарифний)
	Функціональні підрозділи центрального офісу
	Структурні підрозділи банку (дирекції та філії)
	Робоча (внутрішня) звітність підрозділів
Періодичність надання	Щоденна
	Щотижнева
	Щомісячна
	Щоквартальна
	Щорічна
	За запитом
Підрозділи супроводження	Кредитний департамент
	Департамент роздрібного бізнесу
	Департамент фінансових ринків
	Управління фінансового аналізу та прогнозування
Підрозділи формування	Департамент інформаційних технологій (відділ підтримки звітності управління впровадження та супроводження програмного забезпечення)
	Департамент фінансових ринків
	Управління фінансового аналізу та прогнозування
Спосіб формування	На основі комплексу "Віконт" та бібліотеки позицій управлінської звітності
	Ексел- та Аксес-формати комплексу "Віконт"
	На основі програмного комплексу НБУ "Нью стат" із трансформацією на формати Ексел і Аксес
	Засобами комплексу "Трансмастер" із подальшою обробкою в системі "Лотус"
	На основі інших програмних засобів, які є в дирекціях і філіях, із подальшим надсиланням одержаних результатів у електронному або паперовому вигляді в центральний офіс

вання та неузгодженості управлінської інформації, а також до збільшення питомої ваги суперечливих звітних даних, отриманих різними способами за допомогою різних систем для однакових рівнів агрегації і ракурсів аналізу. Такі суперечності можна усунути, запровадивши OLAP-технології, в результаті чого вся аналітична звітність, необхідна підрозділам, генеруватиметься на основі єдиних баз даних та аналітичних показників сховища даних.

Аналіз і класифікація *змісту управлінської звітності* дають підстави для висновку про те, що найважливіші позиції сконцентровано у 10—15 базових звітах, а вся звітність розподіляється на чотири основні групи:

1. Звіти про дотримання нормативів та лімітів ризиків.
2. Звіти про ефективність діяльності.
3. Статистичні управлінські звіти.
4. Робочі звіти, необхідні для забезпечення проміжних управлінських функцій.

Стосовно структури робочих звітів, то їх, у свою чергу, теж можна розподілити на чотири підгрупи:

1. Звіти, що деталізують базові звіти.
2. Звіти, необхідні для перевірки достовірності базових звітів.
3. Звіти, необхідні для перевірки фінансової звітності.
4. Звіти, які є відповідями на окремі запити щодо прогнозних показників.

До *першої* підгрупи належать звіти, що містять інформацію за різноманітними розрізами базових звітів (за часом, підрозділами, клієнтами або деталізованими позиціями балансу), а також дані, потрібні для уточнення та факторного аналізу зазначених вище звітів. Нині формування робочої звітності зумовлене відсутністю сучасного сховища бізнес-даних. У разі запровадження OLAP-технологій з'явилася б можливість деталізувати базові управлінські позиції у різних вимірах (часовому, за підрозділами, клієнтами тощо) з більшою точністю, що сприяло б підвищенню достовірності зведених даних.

Друга підгрупа об'єднує велику кількість звітів, які використовуються для перевірки достовірності базової управлінської звітності.

Третя містить звітні дані, що акумулюються з метою формування та перевірки фінансової звітності (за відповідними формами розрахунку резервів за активними операціями — кредитами, цінними паперами, дебіторами тощо).

Четверта, як уже зазначалося, — це відповіді на окремі запити до дирекцій та філій щодо прогнозних даних. Такий спосіб їх одержання зумовлений відсутністю так званої онлайн-інформації щодо операцій банку. Потреба в в такому "консервативному" способі одержання даних могла б відпасти за умови забезпечення системної інтеграції в середовищі інтерактивного оперативного аналізу, що відкрило б доступ до сховищ даних на всіх рівнях управлінських структур (у тому числі — на рівні функціональних підрозділів дирекцій і філій).

Результати поглибленого аналізу системи управлінської звітності з точки зору її функціонального призначення дали змогу визначити основні напрями подальшого вдосконалення СУЗ.

Ми дійшли висновку, що, *по-перше*, застосовувана нині управлінська звітність не забезпечує достатньої інтеграції процесів управління ризиками. Наявні управлінські звіти призначені в основному для контролю окремих лімітів та нормативів відкритих позицій за фінансовими ризиками (кредитним, валютним, процентним, ліквідності) і не враховують взаємозв'язку між ними [1]. У таблиці 3 охарактеризовано звітність у контексті моніторингу за основними видами ризиків. Як випливає із цих характеристик, на сьогодні саме поняття моніторингу свідчить про орієнтацію системи переважно на пасивні технології спостереження показників та факторів ризиків.

По-друге, інформаційно-аналітична підтримка процесів управління ефективністю діяльності (бізнес-планування, бюджетування, податкове планування, аналіз діяльності) забезпечується звітністю за доходами й витратами, яка слугує для планування й оцінки ефективності діяльності банку в розрізі його структурних підрозділів

Таблиця 3. **Характеристика звітності у контексті моніторингу банківських ризиків**

Види моніторингу ризиків	Характеристика
Моніторинг кредитного ризику	Залишки та рух кредитних коштів і страхових резервів на рівні балансових кредитних рахунків, консолідовано та в розрізі підрозділів
	Залишки, рух коштів, строки, процентні ставки, ризики та страхові резерви за окремими кредитними операціями, клієнтами та групами клієнтів
Моніторинг валютного ризику	Контроль нормативу валютної позиції консолідовано та в розрізі підрозділів
Моніторинг процентного ризику	Контроль процентних ставок та обсягів залучених і розміщених коштів у цілому та в розрізі структурних підрозділів
Моніторинг ризику ліквідності	Контроль обсягів залучених коштів та залишків коштів на коррахунку
	Контроль платіжного календаря за валютами
	Контроль ГЕП, консолідовано та в розрізі структурних підрозділів

(дирекцій і філій) та функціональних підрозділів центрального офісу. Деталізований аналіз операційних банківських і небанківських витрат провадиться за позиціями фінансового контролю виконання кошторисів.

При переході на оперативно-аналітичні технології відкриваються можливості планування й оцінки ефективності та ризиків діяльності в розрізі видів бізнесу, продуктів, клієнтів і підрозділів банку з використанням он-лайн-інформації про поточні результати його діяльності, грошові потоки та платіжний календар.

Аналіз СУЗ *за категоріями користувачів звітністю* засвідчив, що ними, як правило, є підрозділи, які її формують та забезпечують супроводження. Це підтверджують дані графіка 2: об-

Графік 2. **Аналітичне навантаження на підрозділи банку**

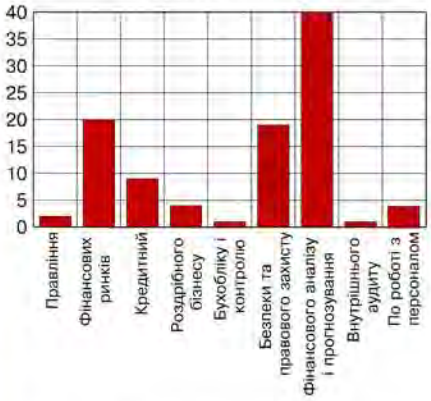

сяг управлінської звітності, використовуваний для підтримки прийняття рішень на рівні топ-менеджменту банку, незначний — левова частка звітності припадає на управління фінансового аналізу та прогнозування, яке є основним підрозділом, що забезпечує аналітичною інформацією комітет з управління активами та пасивами і правління банку. Завдяки запровадженню OLAP-технологій можна точніше оцінювати аналітичне навантаження й рівномірніше розподіляти сукупність управлінської звітності між основними функціональними підрозділами та планувати реструктуризацію функцій управлінського апарату банку на перспективу.

Системна інтеграція сховищ банківських даних, застосування цілісної методики консолідації звітності на основі OLAP-процедур дають змогу вдосконалити порядок розробки та супроводження робочих управлінських звітів, посилити контроль за цими процесами, зокрема — подолати хибну практику використання незатверджених форматів звітів і текстів програм.

Серед проблем, виявлених під час аналізу системи управлінської звітності *за підрозділами формування*, — дублювання кількома підрозділами функцій, пов'язаних із розробленням програмного забезпечення та формуванням запитів до зведених баз даних. Окремі управління водночас готують і фінансову, й управлінську звітність. За таких обставин нівелюється персоніфікована відповідальність за достовірність, повноту і своєчасність наданих звітів.

Графік 3. **Розподіл навантаження між програмними комплексами у процесі формування звітності в АППБ "Аваль"**

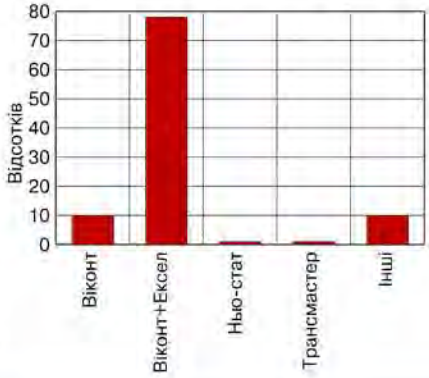

Результати аналізу *за способом формування* відображено на графіку 3.

Аналіз системи за *інформаційними потоками* засвідчив, що преважна більшість управлінських звітів (близько 85%) у банку "Аваль" використовується як робочі звіти в межах відповідних функціональних підрозділів (див. графік 4).

Основним недоліком сукупності

Графік 4. **Використання звітності у підрозділах банку "Аваль"**

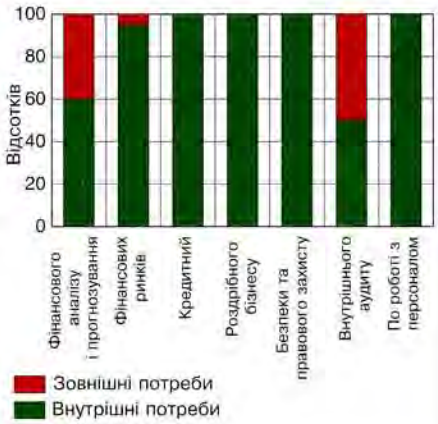

інформаційних потоків є обмеженість горизонтального обміну інформацією між функціональними підрозділами, що призводить до втрати комунікативних зв'язків між менеджерами окремих видів банківського бізнесу. Ця проблема загострюється через відсутність повної інформації або через недостатню деталізацію даних у розрізі видів банківського бізнесу, продуктів, клієнтів та підрозділів.

Проведені структуризація та аналіз ІАС АППБ "Аваль" дають змогу узагальнити схему інформаційних потоків і визначити основні виміри (розрізи звітних баз даних) сховища банківської інформації. Це є підґрунтям для структурної реорганізації інформаційно-аналітичної системи банку шляхом упровадження інструментів OLAP-технологій [2].

□

Література.

1. Інструкція "Про порядок регулювання діяльності банків в Україні" (затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368).

2. Смолій Я.В. Технологічні інструменти оперативного аналізу в банківських інформаційних системах на основі технологій сховищ даних. Зб. наукових праць "Теорія оптимальних рішень. Моделювання та керування в умовах невизначеності". — К.: Ін-т кібернетики ім. В.М.Глушкова НАН України, 2000. — С. 142—150.

Ювілеї

Голова правління Промінвестбанку, професор В.П.Матвієнко.

Промінвестбанк: високоточний механізм економічного зростання

26 серпня виповнилося 10 років від дня заснування Акціонерного комерційного промислово-інвестиційного банку, який за обсягом балансового капіталу нині є найбільшим в Україні.

"Ми ті, хто творить Україну в роботі, творчості, житті"[1]. Ці слова — своєрідне кредо відомого українського банкіра, професора Володимира Матвієнка й очолюваного ним Промінвестбанку. Ось уже 10 років під його керівництвом на всіх вітрилах впевнено мчить уперед один із флагманів банківської системи України. Були на його шляху буревії інфляції, шторми девальвації та фінансових криз, рифи бюрократії, піратські напади шахраїв. Але банк не тільки витримував усі негаразди, а й динамічно розвивався, набирав обертів зростання. **Секрет успіху установи полягає у проведенні її керівництвом стратегії нарощування фінансового потенціалу та його спрямування на розвиток пріоритетних сфер національного виробництва.**

Промінвестбанк і українська економіка — брати-близнюки: вони разом зароджувалися, розвивалися, потерпали від спільних проблем, раділи спільним здобуткам. За 10 років в економіку країни банк уклав кошти, еквівалентні 26 млрд. доларів США — більше, ніж інвестували усі іноземні партнери. Його кредитний портфель за цей період зріс у 474 рази і становить нині понад 3.2 млрд. гривень. Промінвестбанк має один із найвищих серед українських банків коефіцієнт корисної дії — понад 98 відсотків усіх кредитів спрямовується на розвиток національного виробництва. Щорічно він кредитує близько 10 тисяч підприємств країни всіх галузей економіки та різних форм власності, відтак забезпечуючи робочими місцями мільйони громадян України. Завдяки кредитам банку розвивається електроенергетика і паливна промисловість, машинобудування і металургія, збудовано сучасні літаки АН-140 та АН-70, відновлено танкове виробництво, реконструйовано доменні печі та десятки шахт, розширено виробництво хімічної продукції, розгорнуто виробництво українських акумуляторів. Новим пріоритетним напрямом діяльності Промінвестбанку стало фінансування агропромислового комплексу, на потреби якого лише в 2001 році виділено майже 600 млн. гривень кредитних коштів.

Зростання обсягів вкладень в еко-

У президії урочистих зборів (справа наліво): Прем'єр-міністр Анатолій Кінах, Голова Правління Промінвестбанку Володимир Матвієнко, Голова Верховної Ради України Володимир Литвин та народний депутат України Павло Матвієнко.

[1] Слова з поезії В.Матвієнка "На рідних роздолах".

У залі — керівники підприємств і почесні гості.

Прем'єр-міністр України Анатолій Кінах вручає голові правління Промінвестбанку Володимиру Матвієнку орден князя Ярослава Мудрого IV ступеня.

Промінвестбанк за 10 років

- Власний капітал банку збільшився у 4 000 разів і становить близько 1 млрд. гривень.
- Статутний капітал зріс в 11 500 разів і становить 200.2 млн. гривень.
- Кредитний портфель банку збільшився в 474 рази і становить 3 224 млн. гривень.
- Кількість клієнтів — юридичних осіб зросла в 1.6 раза і становить 131.3 тис.
- Кількість вкладників зросла у 7 разів і становить 2.1 млн. осіб.
- Сума вкладів збільшилася в 50.6 тис. разів і становить 1 520 млн. гривень.
- Платіжний оборот за 2001 рік сягнув 311 млрд. гривень.
- Кількість банкоматів — 480 одиниць.

номіку країни стало можливим завдяки реалізації його стрижневої стратегії — постійного нарощування капіталу банку. Так, із 1992 року він збільшився в 4 тисячі разів і з урахуванням створених резервів сягнув майже 1.2 млрд. гривень. Нарощування капіталу забезпечувалося власними ресурсами, прибутком, який не "проїдався", а спрямовувався на розвиток банку. Капітал Промінвестбанку сьогодні в 77 разів перевищує нормативні вимоги НБУ щодо банківського капіталу.

Засідання правління Промінвестбанку.

Рік у рік зростає міжнародний рейтинг установи. Це — єдиний в Україні банк, який входить до тисячі найбільших банків світу; він посідає 20 місце серед банків Центральної та Східної Європи.

А починалося все практично з нуля. Попередником Промінвестбанку був Промбудбанк, 80-річчя якого, до речі, відзначається в цьому році. Промінвестбанк перейняв у нього кращі традиції, професіоналізм працівників, орієнтацію на фінансування національних товаровиробників. Але, як кажуть філософи, матерія, тобто капітал банку, зникла. Згідно з так званим "нульовим" варіантом статутний фонд Пром-

Промінвестбанк: рядки з біографії

1992 р. 26 серпня

Створено Український акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк (Промінвестбанк України).

1993 р.

Промінвестбанк активно кредитує реальну економіку. Обсяг наданих кредитів зріс у 20 разів порівняно з 1992 роком. Власні кошти банку збільшилися в 134.3 раза, залучені — в 16 разів. Промінвестбанк стає членом всесвітньої системи банківських розрахунків СВІФТ. Уперше в Україні здійснено повну комп'ютеризацію основних сфер банківської діяльності.

1994 р.

Завершено переведення всіх внутрібанківських розрахунків клієнтів через створену розрахункову палату банку.

1995 р.

Власний капітал банку збільшено майже в 4 рази, статутний — у 5 разів. Почалося впровадження пластикових технологій: випущено 412 внутрішніх платіжних карток.

1996 р.

Власний капітал банку за рік зріс на 71 відсоток. Промінвестбанк бере активну участь у впровадженні гривні.

➡ 1997 р.

Капітал банку збільшився на 25 відсотків, сума вкладів — у 2,4 раза. Банк стає членом міжнародних платіжних систем Віза, Європей. Створено Київський інститут банківської справи.

➡ 1998 р.

Промінвестбанк практично єдиний забезпечує розрахунки з Росією в період фінансової кризи. Банк переходить на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Починає виходити газета "Обрій ПІБ".

➡ 1999 р.

Обсяги кредитних вкладень порівняно з 1998 роком зросли втричі. Капітал становить 682,7 млн. гривень. Промінвестбанк посідає престижне місце серед 500 найбільших банків Європи та 1118 місце серед 2000 провідних банків світу.

➡ 2000 р.

Обсяги кредитування економіки порівняно з попереднім роком збільшились удвічі. Капітал сягнув майже 1 млрд. гривень (з урахуванням створених резервів). Банк підвищив свій міжнародний рейтинг, піднявшись на 1006 місце серед провідних банків світу.

➡ 2001 р.

Вклади населення зросли за рік на 83 відсотки і перевищили 1.2 млрд. гривень. Банк переміг у тендері з обслуговування підприємств електроенергетики. Впроваджено міжнародну систему грошових переказів Мані Грем (MoneyGram).

➡ 2002 р.

Промінвестбанк увійшов до 1000 найбільших банків світу. Кількість емітованих ним пластикових карток перевищила 900 тисяч штук.

Банку виповнилося 10 років. Колектив нагороджено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

будбанку УРСР залишився в Москві. Новий довелося створювати за рахунок власних коштів банку, які залишилися після сплати всіх податків.

Офіс Головного управління Промінвестбанку в Донецькій області.

Та й ці кошти, а це близько 1 млрд. доларів США, були передані до бюджету в ході акціонування банку. Це практично перший в Україні випадок акціонування за реальні грошові кошти. Створення комерційного банку, який спрямовував би фінансові потоки на розвиток вітчизняної економіки, було вкрай необхідним.

Тоді акціонерами Промінвестбанку стали майже 200 тисяч громадян і підприємств України. Сформований ним новий статутний фонд на кінець 1992 року сягнув 12.5 млрд. карбованців. Промінвестбанк став справді українським народним банком. Його капітал — найбільший серед українських банків — забезпечив високу надійність і стабільність установи.

Так почалася новітня історія розвитку Промінвестбанку. Проте ще раніше, у 1980-ті роки, тогочасний голова правління Української республіканської контори Промбудбанку СРСР В.П.Матвієнко розробив далекоглядну стратегію всебічної комп'ютеризації. Його концепція — "Те, що радянська влада не спромоглася зробити за 70 років, ми мусимо зробити за 7!" — стала основою технічного розвитку банку. А на той час в арсеналі мали лише механічну техніку на зразок "Фелікса" та "Аскоти".

Офіс Одеського центрального відділення Промінвестбанку.

Утопічна, на перший погляд, ідея була успішно реалізована. Цього вимагало саме життя. Вже в середині 1990-х років кількість комп'ютерів у Промінвестбанку перевищила 7 тисяч. Банк став членом міжнародних

Заступник голови правління — начальник Головного управління Промінвестбанку в Донецькій області Д.С.Маслова.

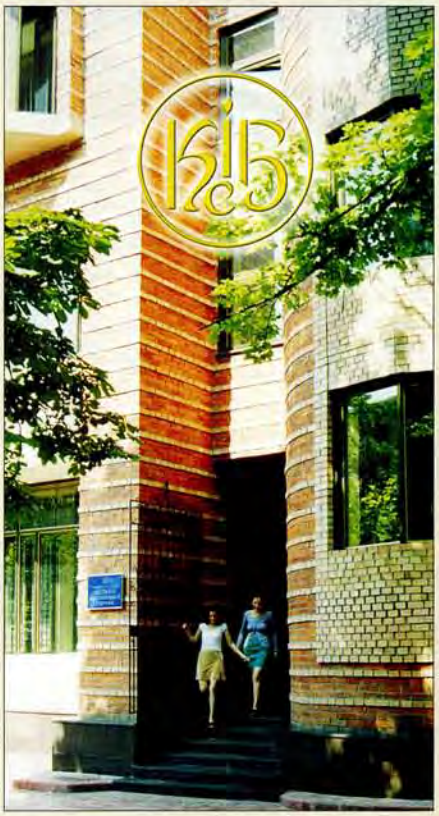

Київський інститут банківської справи.

платіжних систем СВІФТ і Ройтерс. Було впроваджено дворівневу систему розрахунків через єдиний коррахунок, яка зв'язала всі відділення і розрахункову палату банку в єдину електронну мережу. Нині щоденно в режимі реального часу обробляється в середньому понад 150 тисяч платіжних документів клієнтів на суму 1.2 млрд. гривень.

Промінвестбанк є одним із найбільших в Україні емітентів пластикових карток різних платіжних систем. Загалом ним випущено майже 1 млн. штук карток. Встановлено 480 банкоматів в усіх великих містах країни. Через банкомати та каси банку виплачується майже п'ята частина загального обсягу заробітної плати в державі.

Промінвестбанк — універсальна установа, яка має ліцензію НБУ (№ 1) на здійснення всіх видів банківських операцій. Він є лідером на ринку банківських послуг — його частка на цьому ринку в 2001 році становила 14.5 відсотка від обсягу послуг, наданих усіма банками. Зручні приміщення, висококваліфікований персонал, передові технології — все це забезпечує умови для ефективного проведення клієнтами банківських операцій.

Як кажуть, дерево міцне своїм корінням. А банк — клієнтами. **Промінвестбанк завдяки надійній репутації користується високою довірою серед підприємств і населення.** Кількість клієнтів — юридичних осіб за 10 років збільшилася в 1.6 раза і перевищила 131 тисячу. Серед них — флагмани української індустрії: НАК "Нафтогаз України", ДП "Енергоринок", металургійні комбінати "Криворіжсталь" і Маріупольський імені Ілліча, тисячі інших підприємств та організацій.

Офіс Львівського центрального відділення Промінвестбанку.

Клієнти банку виробляють третину ВВП країни, майже 45 відсотків промислової продукції, забезпечують 30 відсотків бюджетних надходжень. Примітний факт: у 2001 році сальдо між обсягами продажу і купівлі валюти клієнтами Промінвестбанку становило майже 70 відсотків приросту золотовалютних резервів Національного банку України.

На принципово новий рівень піднято ощадну справу. Якщо в 1992 році вклади населення в Промінвестбанку становили в розрахунку на гривні всього 0.03 млн. гривень, то нині їх обсяг збільшився у 50.6 тисячі разів — до 1.5 млрд. гривень. Кількість громадян України, які довірили йому свої заощадження, а отже, мають вагомі додаткові доходи до сімейного бюджету, перевищила 2.1 млн. осіб.

Промінвестбанк за дорученням фонду "Взаєморозуміння і примирення" із честю виконує благородну місію забезпечення виплат компенсацій жертвам нацизму. Протягом 1995—2001 років компенсаційні виплати на загальну суму 207 млн. німецьких марок та 4.9 млн. доларів США отримали понад 259 тисяч громадян.

Мости, що єднають економіку та банки.

Промінвестбанк — відомий спонсор і меценат. За фінансової підтримки банку відбудовано Михайлівський Золотоверхий собор, Успенський собор Києво-Печерської лаври, десятки інших храмів, проводилася активна робота щодо відродження духовного багатства країни. Банк є генеральним спонсором футбольного клубу "Динамо" (Київ). Кияни із задоволенням користуються вагоном метро, тролейбусами, придбаними за кошти банку. До послуг жителів і гостей Києва — зручний, оновлений за фінансової участі Промінвестбанку залізничний вокзал.

Дочірнє сільськогосподарське підприємство "Обрій", що в селі Білка Житомирської області, стало зразком того, як можна організувати господарювання на землі навіть у складних природних умовах Полісся.

Промінвестбанк є засновником Київського інституту банківської справи, де майже 200 молодих людей опановують складну професію банкіра. Виходить газета "Обрій ПІБ". Працівники банку разом із робітниками провідних підприємств, селянами, пенсіонерами, молоддю є активними членами Партії національно-економічного розвитку України — однієї з найчисленніших українських партій, яка ставить собі за мету всебічний розвиток економіки країни і підвищення життєвого рівня наших громадян.

Ці та багато інших вершин банк досяг під керівництвом професора, академіка Володимира Павловича Матвієнка. Доля міцно пов'язала його з Батьківщиною, банківською системою, рідним Промінвестбанком. Він завжди перший, — перший Голова Правління Національного банку України, ініціатор впровадження національної валюти, він також стояв біля витоків Промінвестбанку. Його енергія, знання, сила духу, природний талант банкіра надихають на високі досягнення не тільки колектив банку, а й багатьох його вихованців, які працюють у різних сферах вітчизняної економіки.

Автор численних наукових праць і водночас професіонал-практик Володимир Матвієнко за значний особистий внесок у розвиток економіки та фінансової системи України, теорії і практики банківської справи відзначений орденами "Дружби народів", "Князя Ярослава Мудрого", "Слави на вірність Вітчизні", "Святого рівноапостольного князя Володимира Великого", "За розбудову України", "За визначні досягнення", "За патріотизм", Почесною відзнакою Національного банку України, медалями "За заслуги в XX сторіччі", "10 років Незалежності України" та багатьма іншими високими нагородами. На честь В.П.Матвієнка названо малу планету Сонячної системи, його ім'я в 2002 році занесено до довідника "Видатні мислителі XXI століття" (США).

Гордість Володимира Павловича — його син, народний депутат України Павло Володимирович Матвієнко.

Голова правління й очолюваний ним банк ніколи не стоять на місці. Попереду виконання намічених планів і розроблених стратегій, нові досягнення на шляху динамічного розвитку Промінвестбанку в ім'я незалежності України.

Людмила Патрикац,
"Вісник НБУ".

Спеціально для "Вісника НБУ"

Офіційний список банкі реєстру банків, та перелік операцій, н ліцензію та письмовий дозвіл Національног

За традицією, наприкінці року пропонуємо увазі читачів "Вісника НБУ" повний список банків України та осно дані про кожен із них, зокрема — перелік операцій, на здійснення яких ними одержано банківську ліцензію та письмо дозвіл НБУ. Назви банків подано за орфографією їхніх статутів, примітки у колонках "Перелік операцій, на здійсне яких банки отримали письмовий дозвіл НБУ на здійснення операцій" та " Заходи впливу, яких вжито до окре видів операцій та угод" викладено за орфографією записів у письмових дозволах на здійснення операцій та відповід рішень комісій із банківського нагляду. Звертаємо увагу на це тому, що назви деяких банківських установ

№ п/п	Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Банки, що перебувають у стадії ліквідації (реорганізації)	Дата реєстра банку
	м. Київ і Київська область				
1	Акціонерний комерційний агропромисловий банк "Україна"	ВАТ	70 338 850	Банк перебуває у стадії ліквідації	27.09.1991
2	Акціонерно-комерційний банк соціального розвитку "Укрсоцбанк"	ВАТ	70 000 000		27.09.1991
3	"Відкрите акціонерне товариство "Державний ощадний банк України"	ВАТ	100 000 000		31.12.1991
4	Відкрите акціонерне товариство "Державний експортно-імпортний банк України"	ВАТ	108 000 000		23.01.1992
5	Акціонерне товариство "Український інноваційний банк"	ВАТ	40 000 000		02.10.1991
6	Акціонерний банк "АЖІО"	ВАТ	10 581 000		02.10.1991
7	Акціонерний комерційний банк "Народний банк"	ВАТ	28 000 000		07.10.1991
8	Акціонерний комерційний банк "Персональний комп'ютер" (Перкомбанк)	ВАТ	15 000 000		07.10.1991
9	Акціонерний комерційний банк "Легбанк"	ВАТ	25 167 036		08.10.1991
10	Акціонерний банк "БРОКБІЗНЕСБАНК"	ВАТ	30 081 000		07.10.1991
11	Відкрите акціонерне товариство "Корал-Банк"	ВАТ	11 258 790		08.10.1991
12	Акціонерний банк "Інко"	ВАТ	1 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	08.10.1991
13	Акціонерний комерційний Український банк "Відродження"	ВАТ	682 537	Банк перебуває у стадії ліквідації	09.10.1991
14	Акціонерний комерційний банк "Трансбанк"	ВАТ	25 035 000		09.10.1991
15	Акціонерне товариство "Градобанк"	ВАТ	96 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	09.10.1991
16	Акціонерний банк "Банк регіонального розвитку"	ВАТ	18 802 500		14.10.1991
17	Комерційний банк "Фінанси та Кредит"	ТОВ	36 244 700		30.10.1991
18	Акціонерний банк "Енергобанк"	ВАТ	14 450 840		31.10.1991
19	Акціонерний комерційний банк "ТАС-Комерцбанк"	ВАТ	24 500 000		31.10.1991
20	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "Кредитно-фінансова спілка "Експобанк"	ТОВ	20 695 000		26.12.1991

[1] Нумерацію операцій, на які Національний банк України надає банкам банківську ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операцій, опубліковано на сторінці 30.

2 Цифра зі знаком "+" означає номер операції, на здійснення якої банк одержав право; зі знаком "—" втратив право, цифра із символом "*" означає номер операції, здійснення якої для даного банку певною мірою обмежене.

України, включених до Державного здійснення яких банки отримали банківську банку України[1] на здійснення операцій

За станом на 1 вересня 2002 р.

одджуються з нормами правопису української мови, про що йшлося в статті доктора філологічних наук, професора Сологуб "Правопис назв українських банків", опублікованій у № 2 (2001 р.) "Вісника НБУ". На жаль, помічені возначем помилки так і не виправлено. Мало того, окремі банки, змінивши назву, наробили нових помилок. евидно, цю, як декому здається, "другорядну" проблему, яка, однак, свідчить про культурно-освітній рівень укладачів атутів, слід вирішувати не лише за допомогою роз'яснень на сторінках журналу.

Номер реєстрації	Юридична адреса	Банківська ліцензія		Письмовий дозвіл на здійснення операцій		Перелік операцій, на здійснення яких банки отримали письмовий дозвіл НБУ на здійснення операцій[2]	Заходи впливу, яких вжито до окремих видів операцій та угод
		Номер	Дата надання	Номер	Дата надання		
2	м. Київ, пров. Рильський, 10	—	—	—	—	—	
3	м. Київ, вул. Ковпака, 29	5	29.12.2001 р.	5-1	29.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14, 15,17,18,19, 20,21,22,23	
4	м. Київ, вул. Госпітальна, 12	148	16.01.2002 р.	148-2	29.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13, 14,16,17,18,19,20,21,22	Див. примітку[3]
5	м. Київ, вул. Горького, 127	2	25.12.2001 р.	2-2	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13, 14,15,17,18,19,20, 21,22	
9	м. Київ, вул. Інститутська, 12-а, керівництво — вул. Смирнова-Ласточкіна, 10-а	23	10.01.2002 р.	23-1	10.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13, 14,15,17,18,19,20, 21,22,23	Див. примітку[4]
11	м. Київ, вул. Червоноармійська, 10	4	02.10.2001 р.	4-1	02.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13, 14,15,17,18,19,20,21,22	
15	м. Київ, вул. Велика Житомирська, 24-а	—	—	—	—	—	
16	м. Київ, вул. П.Сагайдачного, 17	27	03.12.2001 р.	27-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21,22	
17	м. Київ, вул. Жилянська, 27	45	04.12.2001 р.	45-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21	
18	м. Київ, просп. Перемоги, 41	138	03.12.2001 р.	138-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14, 15,17,18,19,20,21,22	
19	м. Київ, Повітрофлотський проспект, 54	180	13.12.2001 р.	180-1	13.12.2001 р.	1,2,5,14,18,19,20	
20	м. Київ, вул. Мечникова, 18	—	—	—	—	—	
21	м. Київ, вул. Коцюбинського, 7-а	—	—	—	—	—	
22	м. Київ, вул. Фізкультури, 9	33	04.12.2001 р.	33-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22	4Н зупинено до 01.01.2003 р.
23	м. Київ, вул. Анрі Барбюса, 9-а	—	—	—	—	—	
29	м. Київ, вул. Дегтярівська, 8-а	107	24.12.2001 р.	107-1	24.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
63	м. Київ, вул. Артема, 60	28	03.12.2001 р.	28-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22	
68	м. Київ, вул. Лютеранська, 9/9	46	17.12.2001 р.	46-1	17.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21,22	
69	м. Київ, пров. Рильський, 10	38	11.10.2001 р.	38-1	11.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,23	
75	м. Київ, вул. Золотоустівська, 2/4	15	31.10.2001 р.	15-1	31.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21	

[3] Управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів — фізичних осіб; видача поручительств, гарантій та інших зобов'язань за третіх осіб, що передбачають їх виконання у грошовій формі (для фізичних осіб); окремі операції здійснюються згідно з вимогами постанови Правління Національного банку України.

[4] Обмежено до 01.01.2003 р. у національній та іноземній валютах: 1Л у частині залучення коштів фізичних осіб; 2Л у частині відкриття та ведення поточних рахунків фізичних осіб.

21	Акціонерний банк "Старокиївський банк"	ЗАТ	9 500 000		31.12.1991
22	Акціонерний банк "Олімпійська Україна"	ВАТ	13 550 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	09.01.1992
23	Відкрите акціонерне товариство "ТММ-Банк"	ВАТ	16 000 000		20.01.1992
24	Відкрите акціонерне товариство "Український Професійний Банк"	ВАТ	16 000 000		30.01.1992
25	Акціонерний комерційний банк "Альянс"	ВАТ	16 500 000		10.03.1992
26	Акціонерний комерційний банк "Інтербанк"	ВАТ	23 000 000		23.03.1992
27	Акціонерний поштово-пенсійний банк "Аваль"	ВАТ	320 500 000		27.03.1992
28	Акціонерний комерційний банк "Славутич"	ВАТ	17 160 467		16.05.1992
29	Відкрите акціонерне товариство Всеукраїнський Акціонерний Банк	ВАТ	43 000 000		02.07.1992
30	Акціонерний комерційний банк "Інтерконтинентбанк"	ВАТ	18 365 000		16.07.1992
31	Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк (закрите акціонерне товариство)	ЗАТ	200 175 000		26.08.1992
32	Закрите акціонерне товариство "Український кредитний банк"	ЗАТ	26 815 775		30.10.1992
33	Акціонерний комерційний банк "Мрія"	ВАТ	13 544 467		11.11.1992
34	Акціонерний комерційний банк "Український кредитно-торговий банк"	ВАТ	18 095 700		10.12.1992
35	Відкрите акціонерне товариство "Банк "Український капітал"	ВАТ	25 000 000		25.12.1992
36	Акціонерний комерційний банк "ПРАВЕКС-БАНК"	ВАТ	60 000 000		29.12.1992
37	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "Стоік"	ТОВ	26 240 000		13.01.1993
38	Акціонерний банк "Аллонж"	ВАТ	50 000 000		29.01.1993
39	Акціонерне товариство "ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК"	ВАТ	30 000 000		10.02.1993
40	Акціонерний комерційний банк "ГАРАНТ"	ВАТ	14 400 810		24.03.1993
41	Закрите акціонерне товариство "Альфа-Банк"	ЗАТ	73 000 000		24.03.1993
42	Товариство з обмеженою відповідальністю "Український промисловий банк"	ТОВ	24 900 000		21.04.1993
43	Акціонерний комерційний банк харчової промисловості України "Укрхарчопромбанк" АК	ВАТ	2 960 155	Банк перебуває у стадії ліквідації	28.04.1993
44	Акціонерний банк "ДАМІАНА-БАНК"	ЗАТ	200 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	05.05.1993
45	Комерційний акціонерний банк "ДЕНДІ"	ВАТ	6 874 871	Банк перебуває у стадії ліквідації	14.05.1993
46	Відкрите акціонерне товариство Акціонерний комерційний банк розвитку малого та середнього бізнесу "Антарес"	ВАТ	13 000 000		18.05.1993
47	"Акціонерне товариство "Банк Креді Ліоне Україна"	ЗАТ	22 261 000		19.05.1993
48	Акціонерний комерційний банк "Київ"	ВАТ	36 000 000		19.05.1993
49	Відкрите акціонерне товариство Комерційний банк "Хрещатик"	ВАТ	60 000 000		19.05.1993
50	Державно-акціонерний спеціалізований імпортно-експортний банк України "УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК"	ВАТ	25 000 000		11.06.1993
51	Акціонерний комерційний банк "Аркада"	ВАТ	34 744 042		23.06.1993
52	Відкрите акціонерне товариство акціонерний банк "Укргазбанк"	ВАТ	36 567 571		21.07.1993
53	Іпотечний комерційний акціонерний банк	ВАТ	2 350 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	10.08.1993

[5] Операції за дорученням клієнтів або від свого імені обмежено до 01.01 2003 р. у частині: 1) видачі поручительств, гарантій та зобов'язань за третіх осіб, що передбачають їх виконання у грошовій формі; 2) управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів; 3) купівлі, продажу цінних паперів та операцій з ними; зупинено до 01.01.2003 р.: 1) 1Л у частині залучення депозитів фізичних осіб; 2) 3Л у частині видачі поручительств, гарантій

79	м. Київ, вул. Микільсько-Ботанічна, 6/8	130	14.01.2002 р.	130-1	14.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,13,14,15,18,19, 20,21	
81	м. Київ, вул. Володимирська, 60 (кореспонденція — вул. Червоноармійська, готель "Спорт")	—	—	—	—	—	
82	м. Київ, вул. Панельна, 5	187	24.12.2001 р.	187-1	24.12.2001 р.	1,2,5,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
83	м. Київ, вул. Марини Раскової, 15	132	04.10.2001 р.	132-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
89	м. Київ, просп. Відрадний, 73 (пошта — просп. Оболонський, 26)	97	17.12.2001 р.	97-2	30.05.2002 р.	1,2,5,7,12,13,14,15,18,19,20,21	
93	м. Київ, вул. Індустріальна, 27	102	03.12.2001 р.	102-2	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22	
94	м. Київ, вул. Лескова, 9	10	03.12.2001 р.	10-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22	
110	м. Київ, вул. Фрунзе, 47	60	25.12.2001 р.	60-1	25.12.2001 р.	1,2,3,4*,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	Операцію 4 зупинено до 25.01.2003 р.
120	м. Київ, вул. Зоологічна, 5	35	03.12.2001 р.	35-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14, 15,17,18,19,20,21,22,23	
124	м. Київ, вул. Воровського, 22	100	25.12.2001 р.	100-1	25.12.2001 р.	1,2,3*,4*,5,6*,13,14,15*,18,19, 20,21	Операції 3,4,6,15 зупинено до 25.01.2003 р.
125	м. Київ, пров. Шевченка, 12	1	31.10.2001 р.	1-1	31.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22,23	
127	м. Київ, просп. Перемоги, 37	16	26.10.2001 р.	16-1	26.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21,22	
128	м. Київ, вул. Гоголівська, 22/24	79	03.12.2001 р.	79-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22	
133	м. Київ, вул. Щербакова, 35	25	14.09.2001 р.	25-1	14.09.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15, 17,18,19,20,21	Операцію 11 зупинено до 25.01.2003 р.
138	м. Київ, просп. Перемоги, 67	26	21.03.2002 р.	26-1	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18,19,20,21	
139	м. Київ, вул. Кловський узвіз, 9/2	7	03.12.2001 р.	7-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13, 14,15,17,18,19,20,21,22,23	
142	м. Київ, просп. Червонозоряний, 51	72	27.11.2001 р.	72-1	27.11.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15, 18,19,20,21	Встановлено ліміт на обсяги зберігання цінностей
148	м. Київ, вул. Шота Руставелі, 5	181	08.01.2002 р.	181-1	08.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13*,14*, 15*,18,19,20,21	Обмежено до 01.01.2003 р. операції 13,14,15
149	м. Київ, вул. Гончара, 41	99	03.12.2001 р.	99-2	13.02.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22	
157	м. Київ, Русанівська Набережна, 18	154	05.01.2002 р.	154-1	05.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
158	м. Київ, вул. Десятинна, 4/6	61	03.12.2001 р.	61-3	31.05.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18,19,20,21,22	
164	м. Київ, вул. Волоська, 18/17 (пошта — вул. Солом'янська, 5)	67	13.12.2001 р.	67-2	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21,22	
165	м. Київ, вул. Бориса Грінченка, 1	—	—	—	—	—	
166	м. Київ, вул. Воровського, 6	—	—	—	—	—	
167	м. Київ, вул. Щорса, 15, корпус 1	—	—	—	—	—	
168	м. Київ, вул. Лагерна, 38	161	14.01.2002 р.	161-1	14.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,18,19, 20,21,22	
169	м. Київ, вул. Володимирська, 23-а	111	13.12.2001 р.	111-1	13.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21,22	
171	м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 16/22	14	06.12.2001 р.	14-1	06.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22,23	
172	м. Київ, вул. Хрещатик, 8-а	158	29.12.2001 р.	158-1	29.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21	
175	м. Київ, вул. Ярославів Вал, 36-а	136	16.01.2002 р.	136-1	16.01.2002 р.	1,2,5,7,14,15,18*,19*,20*	Див. примітку[5]
177	м. Київ, вул. Суворова, 4/6	80	11.01.2002 р.	80-2	09.08.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,15,18, 19,20,21,22	Касове обслуговування клієнтів під контролем до 01.09.2004 р.
183	м. Київ, вул. Єреванська, 1 (пошта — вул. Пушкінська, 42/4)	123	19.11.2001 р.	123-1	19.11.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21	
189	м. Київ, вул. Межигірська, 83	—	—	—	—	—	

та інших зобов'язань за третіх осіб, що передбачають їх виконання у грошовій формі; зупинено до 01.03.2003 р. здійснення операцій з купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України; зупинено до 01.10.2002 р. 2Л у частині відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-кореспондентів; обмежено до 01.06.2003 р. 1Л у частині приймання вкладів (депозитів) юридичних осіб, які не є власниками істотної участі банку.

54	Акціонерний комерційний банк "Східно-Європейський банк"	ВАТ	27 500 000		27.08.1993
55	Фермерський земельний акціонерний банк	ВАТ	7 355 590		21.09.1993
56	Відкрите акціонерне товариство Банк "БІГ Енергія"	ВАТ	100 000 000		29.09.1993
57	Акціонерний Банк "СТОЛИЧНИЙ"	ВАТ	13 635 000		22.10.1993
58	Акціонерний банк "Укоопспілка"	ВАТ	9 583 100		25.10.1993
59	Відкрите акціонерне товариство комерційний банк "Надра"	ВАТ	33 700 000		26.10.1993
60	Акціонерний банк "Національні інвестиції"	ЗАТ	15 000 000		09.11.1993
61	Акціонерний банк "Діамант"	ЗАТ	100 000 000		17.11.1993
62	Акціонерний комерційний банк "Юнекс"	ВАТ	11 560 766		03.12.1993
63	Акціонерний банк "МЕТА-БАНК"	ЗАТ	2 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	03.12.1993
64	Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний Індустріальний Банк"	ТОВ	25 082 166		03.12.1993
65	Акціонерний Банк "Синтез"	ВАТ	42 000 000		24.12.1993
66	Відкрите акціонерне товариство "Аграрний комерційний банк"	ВАТ	26 000 000		24.12.1993
67	Акціонерний комерційний банк "ОЛБанк"	ЗАТ	7 783 600		26.01.1994
68	Відкрите акціонерне товариство "Універсальний Банк Розвитку та Партнерства"	ВАТ	25 000 227		26.01.1994
69	Акціонерний комерційний банк "Форум"	ВАТ	60 000 000		31.01.1994
70	Відкрите акціонерне товариство "Міжнародний комерційний банк"	ВАТ	35 041 000		31.01.1994
71	Акціонерне товариство "Банк Велес"	ВАТ	15 000 000		18.03.1994
72	Акціонерний комерційний банк "Росток Банк"	ЗАТ	18 042 270		25.03.1994
73	Акціонерний банк "Експрес-Банк"	ВАТ	40 374 700		12.04.1994
74	Акціонерний комерційний банк "ТК КРЕДИТ"	ВАТ	21 828 750		28.04.1994
75	Акціонерний комерційний банк "Інтеграл"	ВАТ	24 500 000		30.09.1994
76	Акціонерний банк "Еталон"	ЗАТ	21 000 000		29.06.1995
77	Акціонерний комерційний банк "Національний кредит"	ЗАТ	10 085 250		31.01.1996
78	Відкрите акціонерне товариство Акціонерний банк "Укргазпромбанк"	ВАТ	18 200 000		27.03.1996
79	Акціонерний банк "Київська Русь"	ЗАТ	19 330 000		30.05.1996
80	Закрите акціонерне товариство "ТАС-ІНВЕСТБАНК"	ЗАТ	23 311 200		07.06.1996
81	Закрите Акціонерне Товариство "Банк Петрокоммерц-Україна"	ЗАТ	22 965 000		26.09.1996
82	Акціонерний банк "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	ВАТ	29 680 000		30.12.1996
83	Відкрите акціонерне товариство "Кредитпромбанк"	ВАТ	109 000 000		20.05.1997
84	Акціонерний Банк "Перший Інвестиційний Банк"	ЗАТ	15 900 340		20.06.1997
85	"Акціонерний Банк Креді Свісс Фьорст Бостон (Україна)"	ЗАТ	28 275 000		05.08.1997
86	Акціонерний комерційний банк "ХФБ Банк Україна"	ЗАТ	48 221 000		02.09.1997
87	Закрите акціонерне товариство "Інноваційно-промисловий банк"	ЗАТ	31 648 000		09.10.1997
88	Акціонерний банк "ІНГ Банк Україна"	ЗАТ	47 749 875		15.12.1997
89	Акціонерний комерційний "Промислово-фінансовий банк"	ВАТ	35 000 000		29.12.1997

[6] Зупинено до 25.01.2003 р. операції в частині: 1) управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів; 2) купівлі, продажу цінних паперів та операцій з ними.

[7] Зупинено до 25.01.2003 р. операції в частині: 1) купівлі, продажу цінних паперів та операцій з ними; 2) управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів.

[8] Операцію 15 зупинено до 25.01.2003 р.; зупинено до 25.01.2003 р. операції в частині управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів; зупинено до 01.02.2003 р.: приймання та залучення вкладів (депозитів) від фізичних осіб як у грошовій одиниці України, так і в іноземній валюті; 1Н як у грошовій одиниці України, так і в іноземній валюті; операцію 21; касове обслуговування клієнтів під контролем до 01.01.2005 р.

195	м. Київ, вул. Патриса Лумумби, 21 (бул. Дружби народів, 17/5)	51	03.12.2001 р.	51-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18,19,20,21	
198	м. Київ, вул. Предславинська, 28	109	14.01.2002 р.	109-1	14.01.2002 р.	13,14,18,19,20,21	Див. примітку[6]
199	м. Київ, вул. Комінтерну, 15	41	04.10.2001 р.	41-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21,22,23	
202	м. Київ, просп. Возз'єднання, 15	114	11.01.2002 р.	114-1	11.01.2002 р.	13,14,18,19,20,21	Див. примітку[7]
204	м. Київ, вул. Хрещатик, 7/11	17	05.01.2002 р.	17-1	05.01.2002 р.	1,2,5,7,12,13,14,**15***,18,19, 20,21,22	Див. примітку[8]
205	м. Київ, вул. Артема, 15	21	23.08.2002 р.	21-1	23.08.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14, 15,17,18,19,20,21,22,23	
210	м. Київ, вул. Володимирська, 54	78	14.12.2001 р.	78-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
212	м. Київ, Контрактова площа, 10-а	125	03.12.2001 р.	125-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21	
216	м. Київ, вул. Почайнинська, 38/44	56	25.02.2002 р.	56-1	25.02.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,13,14, 18,19,20,21	Див. примітку[9]
217	м. Київ, (вул. Мечникова, 18)	—	—	—	—	—	
219	м. Київ, вул. Воровського, 6	186	14.12.2001 р.	186-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15, 18,19,20,21	
221	м. Київ, вул. Івана Кудрі, 5 (пошта — Хрещатик, 32-а)	30	03.12.2001 р.	30-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21,22,23	
222	м. Київ, вул. Димитрова, 9-а	53	19.06.2002 р.	53-1	19.06.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15, 18,19,20,21	
228	м. Київ, вул. Марини Раскової, 19	11	05.01.2002 р.	11-1	05.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,**11***,12,13,14,15, 17,18,19,20,21	Див. примітку[10]
229	м. Київ, вул. Дегтярівська, 48	140	04.10.2001 р.	140-1	04.10.2001 р.	1,2,5,6,7,12,13,14,15,18,19,20,21	
231	м. Київ, бул. Верховної Ради, 7	62	03.12.2001 р.	62-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22,23	
234	м. Київ, Контрактова площа, 4	91	29.12.2001 р.	91-1	29.12.2001 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19, 20,21,22	
239	м. Київ, вул. Анрі Барбюса, 9-а	117	09.01.2002 р.	117-1	09.01.2002 р.	1,2,5,7,**13***,**14***,**15***,18,19,20,**21***	Див. примітку[11]
240	м. Київ, бул. І.Лепсе, 4	115	04.12.2001 р.	115-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15, 18,19,20,21,23	
243	м. Київ, Повітрофлотський просп., 25	89	03.12.2001 р.	89-2	03.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18,19,20,21	
245	м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	82	11.01.2002 р.	82-1	11.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15, 18,19,20,21	
250	м. Київ, просп. Перемоги, 52/2	81	10.12.2001 р.	81-1	10.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22,23	
252	м. Київ, вул. Вишгородська, 51/1 (пошта — вул. Прорізна, 6)	57	11.01.2002 р.	57-1	11.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21	
255	м. Київ, вул. Тургенєвська, 52/58	103	03.12.2001 р.	103-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
256	м. Київ, Дніпровська Набережна, 13	24	04.12.2001 р.	24-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14, 15,18,19,20,21	
258	м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 52-б	19	14.01.2002 р.	19-1	14.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18,19,20,21,22	
260	м. Київ, вул. Пушкінська, 42/4	40	26.10.2001 р.	40-1	26.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,13,14,18, 19,20,21	
262	м. Київ, просп. Перемоги, 14	108	09.04.2002 р.	108-1	09.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22,23	
264	м. Київ, просп. Червонозоряний, 132	171	29.12.2001 р.	171-1	29.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22	
266	м. Київ, бул. Дружби Народів, 38	174	24.09.2001 р.	174-1	24.09.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14, 15,17,18,19,20, 21,22,23	
267	м. Київ, просп. Червоних Козаків, 6	178	04.12.2001 р.	178-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21	
268	м. Київ, вул. Червоноармійська, 34	179	05.01.2002 р.	179-1	05.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,13,14,15,18, 19,20,21	
269	м. Київ, вул. Ярославів Вал, 14-а	185	21.03.2002 р.	185-1	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,10,11,12,13,14, 15,18,19,20,21,22	
270	м. Київ, вул. Федорова, 4	183	15.08.2002 р.	183-1	15.08.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21	
271	м. Київ, вул. Комінтерну, 28	190	04.12.2001 р.	190-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,13,14,15, 18,19,20,21,22,23	
272	м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	189	04.12.2001 р.	189-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	

[9] Зупинено до 25.01.2003 р. операції: 1) з надання кредитів юридичним (крім банків) та фізичним особам як у національній, так і в іноземній валюті; 2) з приймання та залучення вкладів (депозитів) від фізичних осіб як у національній, так і в іноземній валюті.

[10] Операцію 11 зупинено до 25.01.2003 р.; зупинено до 01.03.2003 р. операції в частині приймання вкладів (депозитів) фізичних осіб.

[11] Операції 13,14,15,21 зупинено до 01.12.2002 р.; зупинено до 17.01.2003 р. приймання та залучення вкладів (депозитів) від фізичних осіб як у грошовій одиниці України, так і в іноземній валюті; обмежено до 01.02.2003 р.: 1Л у частині приймання вкладів (депозитів) від юридичних осіб у грошовій одиниці України та в іноземній валюті; операцію 7; 2Н зупинено до 02.01.2004 р.

90	Акціонерний комерційний банк "Райффайзенбанк Україна"	ЗАТ	92 668 900		02.03.1998
91	Акціонерний комерційний банк "Сітібанк (Україна)"	ЗАТ	50 000 000		11.05.1998
92	Закрите акціонерне товариство "Мікрофінансовий Банк"	ЗАТ	47 679 000		28.12.2000
93	Закрите акціонерне товариство "Комерційний банк НРБ-Україна"	ЗАТ	75 573 200		15.06.2001
94	Закрите акціонерне товариство "ПРАЙМ-БАНК"	ЗАТ	15 000 000		30.07.2001
95	Місцевий кооперативний комерційний банк "АРТЕМ-БАНК"		5 000 000		06.08.2002
96	Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний банк "Актив-банк"	ТОВ	23 671 000		06.08.2002
	Вінницька область				
—	—	—	—	—	—
	Волинська область				
97 (1)	Товариство з обмеженою відповідальністю "Діалогбанк"	ТОВ	29 000 000		04.01.1992
98 (2)	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "Західінкомбанк"	ТОВ	17 077 000		11.03.1993
99 (3)	Банк Пекао (Україна) Товариство з обмеженою відповідальністю	ТОВ	23 592 450		28.02.1997
100 (4)	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "Володимирський"	ТОВ	16 000 000		13.12.2001
	Дніпропетровська область				
101 (1)	Акціонерний комерційний банк "Південкомбанк"	ВАТ	12 148 910		03.10.1991
102 (2)	Закрите акціонерне товариство комерційний банк "ПриватБанк"	ЗАТ	186 000 000		19.03.1992
103 (3)	Акціонерний комерційний банк "Новий"	ЗАТ	30 000 000		06.04.1992
104 (4)	Відкрите акціонерне товариство "Комерційний банк "Причорномор'я"	ВАТ	17 585 174		21.04.1993
105 (5)	Акціонерний банк "Кредит-Дніпро"	ЗАТ	26 640 000		07.07.1993
106 (6)	Закрите акціонерне товариство акціонерний банк "Радабанк"	ЗАТ	14 800 000		03.12.1993
107 (7)	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "Земельний Капітал"	ТОВ	14 136 360		31.01.1994
108 (8)	Акціонерний комерційний банк "Прем'єрбанк"	ЗАТ	45 000 300		22.06.1994
109 (9)	Акціонерний комерційний банк "Технобанк"	ЗАТ	20 026 310		23.06.1994
110(10)	Товариство з обмеженою відповідальністю "КласикБанк"	ТОВ	17 000 000		06.10.1995
111(11)	Закрите акціонерне товариство Український Банк Міжнародного Співробітництва "Інвест-Кривбас Банк"	ЗАТ	6 671 000		18.10.1996
	Донецька область				
112 (1)	Акціонерний банк "ІКАР-БАНК"	ВАТ	15 000 000		01.10.1991
113 (2)	Донецький акціонерний банк "Донвуглекомбанк"	ВАТ	2 300 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	01.10.1991
114 (3)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерно-комерційний банк "Капітал"	ВАТ	18 100 000		31.10.1991
115 (4)	Закрите акціонерне товариство з іноземними інвестиціями та участю українського капіталу "Перший Український Міжнародний Банк"	ЗАТ	23 000 000		23.12.1991
116 (5)	Товариство з обмеженою відповідальністю Донецький комерційний біржовий банк "Донбіржбанк"	ТОВ	8 100 000		27.12.1991
117 (6)	Закрите акціонерне товариство "Донгорбанк"	ЗАТ	85 000 000		06.04.1992
118 (7)	Акціонерний банк "Донеччина"	ВАТ	27 160 000		19.05.1993
119 (8)	Акціонерно-комерційний "Промекономбанк"	ВАТ	21 700 019		25.08.1993
120 (9)	Закрите акціонерне товариство комерційний банк "Донкредитінвест"	ЗАТ	84 364 377		24.11.1993
	Житомирська область				
121 (1)	Комерційний банк "АМАСКО"	ТОВ	3 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	01.04.1993

[12] Зупинено до 17.01.2003 р. операції з приймання та залучення вкладів (депозитів) від фізичних осіб як у грошовій одиниці України, так і в іноземній валюті; обмежено до 17.01.2003 р. операції з залучення кредитів та депозитів на міжбанківському ринку як у грошовій одиниці України, так і в іноземній валюті.

273	м. Київ, вул. Воровського, 40	191	03.12.2001 р.	191-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21,22	
274	м. Київ, вул. Димитрова, 16-г	193	04.12.2001 р.	193-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,18, 19,20,21	
276	м. Київ, вул. Боженка, 86	195	06.12.2001 р.	195-1	06.12.2001 р.	1,2,5,6,7,8,12,15,18,19,20	
277	м. Київ, вул. Володимирська, 46	198	05.09.2001 р.	198-1	05.09.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,18, 19,20,22,23	
278	м. Київ, вул. Нижньоюрківська, 81	197	19.09.2001 р.	197-1	19.09.2001 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20	Касове обслуговування клієнтів здійснюється через уповноважений банк
280	м. Київ, вул. Мельникова, 2/10	—	—	—	—	—	
281	м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 93	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—
80	м. Луцьк, вул. Коперника, 8	196	24.09.2001 р.	196-1	24.09.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
153	м. Луцьк, просп. Перемоги, 15	71	19.10.2001 р.	71-1	19.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18,19,20,21	
265	м. Луцьк, вул. Данила Галицького, 14	176	31.10.2001 р.	176-1	31.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21	
279	м. Луцьк, вул. Прогресу, 7	199	29.01.2002 р.	199-1	29.01.2002 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,16, 18,19,20	
12	м. Дніпропетровськ, вул. Рогальова, 12 (пошта — вул. Титова, 21)	44	10.01.2002 р.	44-1	10.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22,23	Зупинено до 01.02.2003 р. операції із залучення депозитів фізичних осіб
92	м. Дніпропетровськ, Набережна Перемоги, 50	22	04.12.2001 р.	22-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14, 15,17,18,19, 20,21,22,23	
101	м. Дніпропетровськ, просп. К.Маркса, 93	112	14.12.2001 р.	112-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21	
163	м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 33	88	31.05.2002 р.	88-1	31.05.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21,22,23	
180	м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 17	70	10.12.2001 р.	70-1	10.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15, 17,18,19,20, 21,22,23	
220	м. Дніпропетровськ, просп. Кірова, 46/1	166	24.12.2001 р.	166-1	24.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,15,18,19, 20,21	
236	м. Дніпропетровськ, просп. Пушкіна, 15	113	29.12.2001 р.	113-2	05.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18,19,20,21	
247	м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 10	160	05.01.2002 р.	160-1	05.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21,22,23	
248	м. Дніпропетровськ, Набережна ім. В.І.Леніна, 29	153	04.12.2001 р.	153-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18,19,20,21	Див. примітку[12]
254	м. Дніпропетровськ, просп. К.Маркса, 39-а	110	31.10.2001 р.	110-1	31.10.2001 р.	1,5,14,18,19,20	
263	Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, просп. К.Маркса, 28	177	21.03.2002 р.	177-1	21.03.2002 р.	1,2,5,13,14,18,19,20,21,22,23	Див. примітку[13]
6	м. Донецьк, просп. Ілліча, 100-а	55	03.01.2002 р.	55-1	03.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14, 15,18,19,20,21	Операцію 11 зупинено до 25.01.2003 р.
7	м. Донецьк, вул. Артема, 63	—	—	—	—	—	
65	м. Донецьк, вул. Артема, 63	122	29.12.2001 р.	122-2	14.06.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21,22	
73	м. Донецьк, вул. Університетська, 2-а	8	04.12.2001 р.	8-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15, 17,18,19,20, 21,22	
78	м. Донецьк, просп. Миру, 59	145	04.10.2001 р.	145-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21	
99	м. Донецьк, бул. Пушкіна, 20 (вул. Артема, 38)	85	15.03.2002 р.	85-1	15.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 18,19,20,21,22	
170	м. Донецьк, вул. Артема, 125	104	06.12.2001 р.	104-1	06.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21,22	
194	м. Донецьк, просп. Ленінський, 4	182	04.12.2001 р.	182-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,18,19, 20,21	
214	м. Донецьк, просп. Титова, 8-б	155	13.12.2001 р.	155-1	13.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,18, 19,20,21	
161	Житомирська обл., м. Бердичів, вул. Нізгурецька, 16	—	—	—	—	—	

[13] Зупинено до 25.01.2003 р. операції в частині: 1) купівлі, продажу цінних паперів та операцій з ними; 2) управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів.

	Закарпатська область				
122 (1)	Закарпатський акціонерний комерційний банк "Лісбанк"	ВАТ	762 823	Банк перебуває у стадії ліквідації	04.10.1991
123 (2)	Товариство з Обмеженою Відповідальністю Комерційний банк "Коопінвестбанк"	ТОВ	10 500 000		16.12.1992
	Запорізька область				
124 (1)	Акціонерний комерційний банк "Індустріалбанк"	ВАТ	40 233 780		16.10.1991
125 (2)	Акціонерний банк "АвтоЗАЗбанк"	ВАТ	14 101 518		21.10.1991
126 (3)	КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	ВАТ	24 012 787	Банк перебуває у стадії ліквідації	21.10.1991
127 (4)	Акціонерний банк "Муніципальний"	ВАТ	11 700 000		21.10.1991
128 (5)	Акціонерний банк "Металург"	ЗАТ	9 850 580		12.07.1993
129 (6)	Акціонерне товариство "Наш банк"	ВАТ	16 942 000		17.11.1993
	Івано-Франківська область				
130 (1)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Прикарпаття"	ВАТ	16 000 000		22.10.1991
131(2)	Акціонерний комерційний банк "Західбудгазбанк"	ВАТ	9 504 720		22.10.1991
	Кіровоградська область				
—	—	—	—	—	—
	АР Крим і м. Севастополь				
132 (1)	Азово-Чорноморський комерційний банк "Азчеркомбанк"	ТОВ	100 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	24.10.1991
133 (2)	Акціонерний банк "Таврика"	ВАТ	41 351 500		24.10.1991
134 (3)	Комерційний акціонерний банк "Крим-банк"	ЗАТ	1 067 601	Банк перебуває у стадії ліквідації	25.10.1991
135 (4)	Акціонерний комерційний банк "Інтерконтбанк"	ЗАТ	2 500 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	13.12.1991
136 (5)	Відкрите акціонерне товариство "Об'єднаний комерційний банк"	ВАТ	30 065 640		23.12.1991
137 6)	Акціонерний банк "Кримкредит"	ЗАТ	4 180 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	21.02.1992
138 (7)	Кримський Комерційний церковний банк "ККЦБ"	ТОВ	200 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	07.05.1992
139 (8)	АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ"	ВАТ	16 032 000		22.06.1992
140 (9)	Акціонерний банк "Абсолют"	ЗАТ	2 430 200	Банк перебуває у стадії ліквідації	26.11.1993
141(10)	Комерційний банк "Крим юрт"	ТОВ	2 126 890	Банк перебуває у стадії ліквідації	20.01.1994
142(11)	Акціонерний Банк "Морський"	ВАТ	14 852 275		17.05.1994
143(12)	Акціонерно-Комерційний Банк "ЯЛТАБАНК"	ЗАТ	2 400 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	09.07.1996
	Луганська область				
144 (1)	Акціонерний банк "Український комунальний банк"	ВАТ	15 000 000		10.08.1993
145 (2)	Товариство з обмеженою відповідальністю "Східно-промисловий комерційний банк"	ТОВ	13 200 000		13.09.1995
	Львівська область				
146 (1)	Відкрите акціонерне товариство "Електрон Банк"	ВАТ	13 439 793		10.10.1991
147 (2)	Відкрите акціонерне товариство "Селянський комерційний банк "Дністер"	ВАТ	22 000 000		14.10.1991
148 (3)	Закрите акціонерне товариство Акціонерно-комерційний банк "Львів"	ЗАТ	8 805 338		14.10.1991
149 (4)	Комерційний банк "ГАЛС"	ТОВ	604 422	Банк перебуває у стадії ліквідації	14.10.1991
150 (5)	Акціонерне товариство "Кредит Банк (Україна)"	ВАТ	143 549 469		31.03.1992
151 (6)	Відкрите акціонерне товариство "Банк Універсальний"	ВАТ	55 000 000		20.01.1994
	Миколаївська область				
152 (1)	Миколаївський Комерційний акціонерний банк розвитку промисловості і соціальної сфери України (Миккомбанк)	ВАТ	398 003	Банк перебуває у стадії ліквідації	29.04.1992
	Одеська область				
153 (1)	Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Одеса-Банк"	ЗАТ	15 000 000		17.10.1991
154 (2)	Акціонерний комерційний банк "ПОРТО-ФРАНКО"	ВАТ	13 213 560		17.10.1991
155 (3)	Акціонерний комерційний банк "Інвестбанк"	ЗАТ	15 180 000		31.03.1992
156 (4)	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "ФЕБ"	ТОВ	7 500 000		29.01.1993

[14] Операції 3,4,8,15 зупинено до 25.01.2003 р.; до 25.01.2003 р. встановлено ліміт на операції за депозитами фізичних осіб.

[15] Операції 3,4,6 зупинено до 25.01.2003 р.; припинено операції з приймання вкладів (депозитів) від фізичних осіб; зупинено до 25.01.2003 р. операції в

14	м. Ужгород, вул. Волошина, 52	—	—	—	—	—	
135	м. Ужгород, вул. Гойди, 10	105	04.10.2001 р.	105-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4*,5,6,7,12,13,15,18, 19,20,21	Операцію 4 зупинено до 25.01.2003 р.
36	м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 39-д	126	04.12.2001 р.	126-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
43	м. Запоріжжя, просп. Леніна, 8	106	29.12.2001 р.	106-1	29.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21,22	
44	м. Запоріжжя, вул. Кремлівська, 8	—	—	—	—	—	
45	м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 60-б	84	14.12.2001 р.	84-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15, 18,19,20,21	
182	м. Запоріжжя, просп. Металургів, 30	69	14.12.2001 р.	69-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21	
211	м. Запоріжжя, вул. Добролюбова, 22	42	14.12.2001 р.	42-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15, 17,18,19,20,21	
46	м. Івано-Франківськ, вул. Василіянок, 48	96	25.12.2001 р.	96-1	25.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18,19,20,21,22	
47	м. Івано-Франківськ, вул. Незалежності, 93-а	101	17.12.2001 р.	101-1	17.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
—	—	—	—	—	—	—	—
52	м. Феодосія, вул. Р.Люксембург, 4	—	—	—	—	—	
53	м. Севастополь, вул. Рєпіна, 1	167	04.12.2001 р.	167-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15, 18,19,20,21	
54	м. Сімферополь, вул. Крилова, 37	—	—	—	—	—	
71	м. Сімферополь, вул. Гоголя, 9/16	—	—	—	—	—	
74	м. Сімферополь, вул. К.Лібкнехта, 5	120	26.10.2001 р.	120-1	26.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18,19,20,21	
86	м. Сімферополь, вул. Куйбишева, 60/24	—	—	—	—	—	
108	м. Севастополь, вул. Леніна, 25	—	—	—	—	—	
118	м. Сімферополь, вул. Більшовицька, 24	164	11.01.2002 р.	164-1	11.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
215	м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 14-а	—	—	—	—	—	
225	м. Сімферополь, (вул. К.Маркса, 30/9)	—	—	—	—	—	
246	м. Севастополь, вул. Брестська, 18-а	168	14.12.2001 р.	168-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
261	м. Ялта, вул. Руданського, 8	—	—	—	—	—	
187	м. Луганськ, вул. В.В.Шевченка, 18-а	149	03.01.2002 р.	149-2	21.03.2002 р.	1,2,5,7,8,12,13,14,17,18,19,20, 21,23	
253	м. Луганськ, вул. Радянська, 83	77	29.12.2001 р.	77-1	29.12.2001 р.	1,2,5,14,18,19,20	
25	м. Львів, вул. Грабовського, 11	31	13.12.2001 р.	31-1	13.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18, 19,20,21,22	
27	м. Львів, вул. Переяславська, 6-а	94	04.12.2001 р.	94-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18, 19,20,21	
28	м. Львів, вул. Сербська, 1	54	02.04.2002 р.	54-1	02.04.2002 р.	1,2,5,7,12,13,14,15,18,19,20,21	
30	м. Львів, вул. Зелена, 149-а	—	—	—	—	—	
96	м. Львів, вул. Сахарова, 78	43	17.04.2002 р.	43-1	17.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17, 18,19,20,21	
226	м. Львів, вул. Пасічна, 141	92	04.12.2001 р.	92-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21,22	
105	м. Миколаїв, вул. Р.Люксембург, 52	—	—	—	—	—	
38	м. Одеса, вул. Княжеська, 32	159	29.12.2001 р.	159-1	29.12.2001 р.	1,2,3,4*,5,6,7,8,12,13,14,15,17, 18, 19,20,21,22	Операцію 4 зупинено до 25.01.2003 р.
39	м. Одеса, вул. Пушкінська, 10	129	03.01.2002 р.	129-1	03.01.2002 р.	1,2,3*,4*,5,6,7,8*,13,14,15*,17, 18,19,20,21	Див. примітку[14]
95	м. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 2-б	98	14.12.2001 р.	98-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18, 19,20,21	
147	м. Одеса, просп. Академіка Глушка, 13	143	16.01.2002 р.	143-1	16.01.2002 р	1,2,3*,4*,5,6*,7,8,13,14,18, 19,20,21	Див. примітку[15]

частині управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів; кредитування юридичних та фізичних осіб та фінансовий лізинг до 25.01.2003 р. здійснюється тільки в межах сум повернутих негативно класифікованих кредитів.

157 (5)	Комерційний банк товариство з обмеженою відповідальністю "Місто Банк"	ТОВ	25 616 000		23.07.1993
158 (6)	Акціонерний комерційний банк "МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК"	ВАТ	23 816 000		05.11.1993
159 (7)	Акціонерний банк "ПІВДЕННИЙ" у вигляді акціонерного товариства закритого типу	ЗАТ	52 810 000		03.12.1993
160 (8)	Акціонерний комерційний банк "Фінбанк"	ВАТ	16 000 000		24.12 1993
161 (9)	Комерційний банк "Контакт Банк"	ТОВ	22 832 510	Банк перебуває у стадії ліквідації	02.02.1994
162 (10)	Акціонерний комерційний банк "ІМЕКСБАНК"	ВАТ	36 000 000		29.03.1994
	Полтавська область				
163 (1)	Полтавський акціонерний банк "Полтава-банк"	ВАТ	19 260 000		16.10.1991
164 (2)	Акціонерний комерційний банк "МТ-Банк"	ВАТ	54 354 020		27.12.1991
165 (3)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "АВТОКРАЗБАНК"	ВАТ	19 260 000		07.07.1993
	Рівненська область				
166 (1)	Комерційний банк "Княжий"	ТОВ	6 300 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	08.04.1994
	Сумська область				
—	—	—	—	—	—
	Тернопільська область				
—	—	—	—	—	—
	Харківська область				
167 (1)	Акціонерний комерційний інноваційний банк "УкрСиббанк"	ВАТ	90 000 000		28.10.1991
168 (2)	Відкрите акціонерне товариство "Мегабанк"	ВАТ	34 852 433		28.10.1991
169 (3)	Акціонерний комерційний регіональний банк "Регіон-банк"	ЗАТ	15 000 000		28.10.1991
170 (4)	Відкрите акціонерне товариство РЕАЛ БАНК	ВАТ	19 303 600		29.10.1991
171 (5)	Харківський акціонерний комерційний Земельний банк	ВАТ	15 000 000		29.10.1991
172 (6)	"Акціонерний Східно-Український Банк "Грант"	ЗАТ	14 000 000		29.10.1991
173 (7)	Акціонерний комерційний банк "Базис"	ВАТ	11 000 000		15.04.1992
174 (8)	Акціонерний комерційний банк "Меркурій"	ВАТ	19 500 000		18.11.1992
175 (9)	Акціонерний банк "Факторіал-Банк"	ВАТ	27 111 519		01.12.1992
176 (10)	Акціонерний комерційний банк "Європейський"	ВАТ	13 420 940		03.03.1993
177 (11)	Акціонерний комерційний банк "Український банк торгового співробітництва"	ВАТ	18 000 000		23.03.1993
178 (12)	Акціонерно-комерційний банк "Золоті ворота"	ВАТ	24 000 000		18.08.1993
	Херсонська область				
—	—	—	—	—	—
	Хмельницька область				
—	—	—	—	—	—
	Черкаська область				
—	—	—	—	—	—
	Чернігівська область				
179 (1)	Відкрите акціонерне товариство Акціонерний банк "Приватінвест"	ВАТ	14 700 000		30.10.1991
180 (2)	Комерційний акціонерний банк "Демарк"	ВАТ	9 345 000		10.07.1992
181 (3)	Акціонерний інвестиційний селянський банк "АгроІНВЕСТбанк"	ВАТ	1 290 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	04.12.1992
182 (4)	Акціонерний комерційний "Євробанк"	ВАТ	6 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	21.01.1993
183 (5)	Закрите акціонерне товариство "Полікомбанк"	ЗАТ	12 678 000		18.08.1994
	Чернівецька область				
184 (1)	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "Буковина"	ТОВ	7 500 000		21.05.1992

[16] До 15.01.2003 р.: 1) зупинено операції з приймання вкладів (депозитів) від фізичних осіб; 2) операція 1 — без права виплати за платіжними картками; 3) операція 2 — без права відкриття нових поточних рахунків у іноземній валюті фізичним особам; 4) 1Л, 2Л, 3Л — тільки для юридичних осіб; 5) 6Н — без права відкриття нових карткових рахунків фізичним особам у національній валюті; операції 3,4,6 зупинено до 25.01.2003 р.

184	м. Одеса, вул. Фонтанська Дорога, 11	194	17.04.2002 р.	194-2	30.08.2002 р.	1,2,3,5,6,7,12,13,14,15,16,18,19,20,21,22,23	
207	Одеська обл., м. Іллічівськ, вул. Леніна, 28	66	04.12.2001 р.	66-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
218	м. Одеса, Французький бульвар, 10	65	04.12.2001 р.	65-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
223	м. Одеса, вул. Белінського, 16	121	03.01.2002 р.	121-1	03.01.2002 р.	1,2,3,4*,5,6,13,14,15,18,19,20,21	Операцію 4 зупинено до 25.01.2003 р.
238	м. Одеса, вул. Прохорівська, 45	—	—	—	—	—	
241	м. Одеса, просп. Т.Шевченка, 8-а	157	10.12.2001 р.	157-1	10.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22	
37	м. Полтава, вул. Паризької Комуни, 40-а	73	04.12.2001 р.	73-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21	4Н зупинено до 01.01.2003 р. у частині відповідального збереження цінностей
77	Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Леніна, 18/14	142	24.12.2001 р.	142-1	24.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21	
179	Полтавська обл., м.Кременчук, вул. Київська, 8	147	04.10.2001 р.	147-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
242	м. Рівне, вул. Кавказька, 9	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
57	м. Харків, просп. Московський, 60	75	24.12.2001 р.	75-1	24.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
58	м. Харків, вул. Артема, 30	163	29.12.2001 р.	163-3	04.07.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
59	м. Харків, вул. Дарвіна, 4	32	05.01.2002 р.	32-1	05.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
60	м. Харків, просп. Леніна, 60-а	20	10.07.2002 р.	20-1	10.07.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21	Операції — без права збільшення обсягів залучених коштів фізичних осіб до 01.12.2005 р.
61	м. Харків, вул. Чернишевського, 4	49	14.12.2001 р.	49-1	14.12.2001 р.	1*,2,3,4,5,6,7,12,13,14,15,18,19,20,21	Операцію 1 обмежено до 01.02.2003 р. у частині реєстрації нових пунктів обміну на агентських угодах
62	м. Харків, вул. Данилевського, 19	6	04.12.2001 р.	6-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21	
103	м. Харків, вул. Сумська, 88	34	14.12.2001 р.	34-2	29.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
129	м. Харків, вул. Полтавський Шлях, 123	165	14.12.2001 р.	165-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
131	м. Харків, вул. Римарська, 32	37	04.12.2001 р.	37-2	23.08.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21	
152	м. Харків, Червоношкільна Набережна, 24	90	25.12.2001 р.	90-1	25.12.2001 р.	1*,2*,3*,4*,5,6*,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	Див. примітку[16]
156	м. Харків, вул. Клочковська, 3	68	14.12.2001 р.	68-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
193	м. Харків, просп. Леніна, 36	83	24.12.2001 р.	83-2	15.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23	
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
64	м. Чернігів, вул. Преображенська, 2	133	05.06.2002 р.	133-1	05.06.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20, 21,22,23	
122	м. Чернігів, вул. Комсомольська, 28	47	14.12.2001 р.	47-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
132	м. Чернігів, вул. Т.Шевченка, 103	—	—	—	—	—	
145	м. Чернігів, вул. Леніна, 32	—	—	—	—	—	
249	м. Чернігів, вул. Київська, 3	152	24.05.2002 р.	152-1	24.05.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21	
114	м. Чернівці, вул. Шкільна, 1	175	25.12.2001 р.	175-1	25.12.2001 р.	13,14,18,19,20,21	

Нумерація операцій, на які Національний банк України надає банкам банківську ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операцій

Для зручності користування списком банків та переліком операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл НБУ на здійснення операцій, пропонуємо таку їх нумерацію:

Банківські операції, які банки мають право здійснювати на підставі банківської ліцензії:

1Л — приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб;

2Л — відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-кореспондентів, у тому числі переказ грошових коштів із цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них;

3Л — розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Операції та угоди, які банки мають право здійснювати за наявності банківської ліцензії без отримання письмового дозволу:

1Н — надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі;

2Н — придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, беручи на себе ризик виконання таких вимог та приймання платежів (факторинг);

3Н — лізинг;

4Н — послуги з відповідального зберігання та надання в оренду сейфів для зберігання цінностей і документів;

5Н — випуск, купівля, продаж і обслуговування чеків, векселів та інших оборотних платіжних інструментів;

6Н — випуск банківських платіжних карток і здійснення операцій з використанням цих карток;

7Н — надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських операцій.

Операції, які банки мають право здійснювати за умови отримання письмового дозволу Національного банку України:

Операції з валютними цінностями:

1. Неторговельні операції з валютними цінностями.
2. Ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України.
3. Ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті.
4. Ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України.
5. Відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними.
6. Відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними.
7. Залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України.
8. Залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках.
9. Операції з банківськими металами на валютному ринку України.
10. Операції з банківськими металами на міжнародних ринках.
11. Інші операції з валютними цінностями на міжнародних ринках.

12. Емісія власних цінних паперів.
13. Організація купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів.
14. Здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені (включаючи андеррайтинг).
15. Здійснення інвестицій у статутні фонди та акції інших юридичних осіб.
16. Здійснення випуску, обігу, погашення (розповсюдження) державної та іншої грошової лотереї.
17. Перевезення валютних цінностей та інкасація коштів.

Операції за дорученням клієнтів або від свого імені:

18. З інструментами грошового ринку.
19. З інструментами, що базуються на обмінних курсах та відсотках.
20. З фінансовими ф'ючерсами та опціонами.

21. Довірче управління коштами та цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами.

Депозитарна діяльність і діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів:

22. Депозитарна діяльність зберігача цінних паперів.
23. Діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Банки, вилучені з Державного реєстру банків України (1991–2002 рр.)

За станом на 1 вересня 2002 р.

№ п/п	Назва банку[1]	№ реєстрації банку	Дата закриття банку	Підстава для закриття банку
1	"ПІВДЕННА УКРАЇНА"	102	24.06.1992 р.	Реєстрацію анульовано
2	"ДИСКОНТ"	116	27.11.1992 р.	Перетворено на філію банку "ІНКО"
3	"ЕКОНОМІКА"	119	21.12.1992 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
4	"ЯНТАР"	106	05.03.1993 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
5	"САМАРА-АГРО"	72	14.07.1993 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
6	"ЗАХІДКООПБАНК"	48	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ № 80 від 27.09.1993 р.
7	"АГРОПОСТАЧБАНК"	109	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ № 80 від 27.09.1993 р.
8	"АГРОПРОГРЕС"	121	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ № 80 від 27.09.1993 р.
9	"ПАРТНЕР"	90	29.12.1993 р.	Перетворено на філію банку "ІНКО"
10	"СУМИ-БАНК"	143	05.01.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 3 від 05.01.1994 р.
11	"ПРИКАРПАТТОРГБАНК"	117	21.01.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
12	"ЕКОМЕДБАНК"	130	02.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 19 від 02.02.1994 р.
13	"БЛАГОБАНК"	196	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 26 від 08.02.1994 р.
14	"НИВА"	137	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 27 від 08.02.1994 р.
15	"УНІВЕРСАЛБАНК"	136	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 28 від 08.02.1994 р.
16	"ДОНБАС"	66	09.06.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 111 від 09.06.1994 р.
17	"КОЛОС"	111	30.06.1994 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
18	"ПЕРСПЕКТИВА"	35	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
19	"РІВНЕСПОЖИВСПІЛКА"	200	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
20	"АВУАР"	150	09.08.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
21	"ЕЛБІМБАНК"	230	26.01.1995 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
22	КБ "ХЕРСОНІНВЕСТБАНК"	173	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК"
23	КБ "ВОРСКЛА"	224	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРСОЦБАНК"
24	"ДНІПРОБАНК"	49	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
25	"ЛЬВІВ-ВЕСТ"	76	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЕЛЕКТРОН"
26	"ОЛЕВСЬКИЙ"	112	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
27	"БУККООПБАНК"	185	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
28	"ЄДНІСТЬ"	191	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ № 82 від 09.07.1996 р.
29	"ЕВІС"	237	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ № 82 від 09.07.1996 р.
30	АКБ "ПРУТ і К"	100	12.12.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЗУКБ"
31	АКБ "КОНГРЕС"	176	26.12.1996 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 187 від 26.12.1996 р.
32	КБ "ПРОМІНЬ"	56	26.12.1996 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 188 від 26.12.1996 р.
33	КБ "ХЕРСОН"	98	30.01.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 20 від 30.01.1997 р.
34	АБ "ВУГЛЕПРОГРЕСБАНК"	50	27.02.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 28 від 27.02.1997 р.
35	КБ "КООПЕРАТОР"	174	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 54 від 27.03.1997 р.
36	КБ "ЕНЕРГІЯ"	107	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 55 від 27.03.1997 р.
37	АБ "ХАРКІВЛЕГБАНК"	55	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 56 від 27.03.1997 р.
38	КБ "ВІННИЦЯ"	42	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 57 від 27.03.1997 р.
39	АКБ "ЛЕГПРОДБАНК"	141	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 58 від 27.03.1997 р.
40	АКБ "ХАРКІВ"	126	24.04.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 95 від 24.04.1997 р.
41	АКБ "ДНІПРОСЕРВІСБАНК"	113	03.07.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 135 від 03.07.1997 р.
42	АКБ "ЄВРОЦЕНТР"	178	30.10.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 261 від 30.10.1997 р.
43	АКБ "ДНІПРО"	13	06.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 306 від 06.03.1998 р.
44	АКБ "РОСЬ"	85	13.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 325 від 13.03.1998 р.
45	КБ "ПАРИТЕТ"	146	13.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 326 від 13.03.1998 р.
46	КБ "ФДС"	244	26.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 345 від 26.03.1998 р.
47	КБ "ГЕОБАНК"	140	26.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 347 від 26.03.1998 р.
48	АБ "МОНОЛІТБАНК"	233	16.04.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 365 від 16.04.1998 р.
49	АБ "ЕКОНОМБАНК"	34	25.06.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 393 від 25.06.1998 р.

[1] Назви банків подано за орфографією реєстраційних записів.

50	АБ "ЄВРОМЕТАЛБАНК"	208	25.06.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 394 від 25.06.1998 р.
51	АКБ "ФІАТБАНК"	97	30.07.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 400 від 30.07.1998 р.
52	КБ "ДНІСТЕР-БАНК"	32	30.07.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 401 від 30.07.1998 р.
53	АБ "ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	41	05.08.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 402 від 05.08.1998 р.
54	КБ "КОНТИНЕНТ"	88	25.09.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 417 від 25.09.1998 р.
55	АБ "ЮНІВЕРС"	162	27.11.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 437 від 27.11.1998 р.
56	АБ "ІНТРАСТБАНК"	154	27.11.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 438 від 27.11.1998 р.
57	АКБ "СТРИЖЕНЬ"	209	18.12.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 449 від 18.12.1998 р.
58	АКБ "СЕРВІС"	186	31.12.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 450 від 31.12.1998 р.
59	КБ "САНА"	91	29.01.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 455 від 29.01.1999 р.
60	КБ "УКРУНІВЕРСАЛБАНК"	213	01.04.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 474 від 01.04.1999 р.
61	КБ "АЛЕКС"	123	01.04.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 481 від 01.04.1999 р.
62	АБ "ВІКТОРІЯ"	40	17.05.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 489 від 17.05.1999 р.
63	АБ "АРМАНД"	206	14.06.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 509 від 14.06.1999 р.
64	АБ "РЕЗИДЕНТ"	70	30.06.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 512 від 30.06.1999 р.
65	АКБ "ГАЛИЦЬКИЙ"	31	30.07.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 528 від 30.07.1999 р.
66	АБ "ТРАСТ"	159	30.08.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 559 від 30.08.1999 р.
67	АБ "ТЕРНАВА"	235	30.09.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 576 від 30.09.1999 р.
68	АБ "АНТЕК"	104	22.10.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 579 від 22.10.1999 р.
69	АБ "ЦЕНТРАЛЬНО-ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	232	22.10.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 580 від 22.10.1999 р.
70	АКБ "БУДМБАНК"	10	08.02.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 39 від 08.02.2000 р.
71	АБ "ПОДІЛЛЯ"	151	08.02.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 40 від 08.02.2000 р.
72	АКБ "АРКАДІЯ"	192	22.03.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 70 від 22.03.2000 р.
73	АКБ "УКРНАФТОГАЗБАНК"	26	22.03.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 71 від 22.03.2000 р.
74	АБ "ЛІКО"	201	04.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 130 від 04.05.2000 р.
75	АКБ "НЕЗАЛЕЖНІСТЬ"	181	04.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 131 від 04.05.2000 р.
76	КБ "ЧЕРКАСИ"	188	16.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 133 від 16.05.2000 р.
77	АКБ "БНП-ДРЕЗДНЕР БАНК (УКРАЇНА)"	275	04.08.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 228 від 04.08.2000 р.
78	АБ "ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА"	190	08.12.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 347 від 08.12.2000 р.
79	АБ "ЛІГА"	134	27.03.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 65 від 27.03.2001 р.
80	КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ АКБ	33	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 120 від 07.06.2001 р.
81	АКБ "СЛОБОЖАНЩИНА"	84	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 121 від 07.06.2001 р.
82	АКБ "ТАВРІЯ"	51	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 122 від 07.06.2001 р.
83	КБ "ПОЛІС"	203	29.08.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 204 від 29.08.2001 р.
84	АК "ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	87	29.08.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 205 від 29.08.2001 р.
85	АКЦІОНЕРНО-КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК ІНВЕСТУВАННЯ ПРОГРАМ РЕКОНСТРУКЦІЇ І РОЗВИТКУ "ЗАВОДБАНК"	251	31.10.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 308 від 31.10.2001 р.
86	ІНВЕСТИЦІЙНО-КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "ЕРА"	144	19.11.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 339 від 19.11.2001 р.
87	КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	257	19.11.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 340 від 19.11.2001 р.
88	АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "ЛАНБАНК"	197	11.02.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 30 від 11.02.2002 р.
89	КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ЗОРЯ"	115	13.02.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 41 від 13.02.2002 р.
90	МАКІЇВСЬКИЙ АКБ "ШАХТЕКОНОМБАНК"	8	21.03.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 68 від 21.03.2002 р.
91	АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "АЗОВ-БАНК"	67	22.04.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 101 від 22.04.2002 р.
92	АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "ОБОЛОНЬ"	227	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 194 від 01.08.2002 р.
93	АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ "ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	155	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 195 від 01.08.2002 р.
94	МІЖНАРОДНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ХРИСТИЯНСЬКИЙ БАНК"	160	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 196 від 01.08.2002 р.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготувала головний економіст департаменту реєстрації та ліцензування банків НБУ Олена Сілецька.

Безбалансові відділення

Особливості оцінки діяльності банківських відділень

Дмитро Гладких
Заступник начальника відділу економічного аналізу П'ятої київської філії АППБ "Аваль", постійний позаштатний оглядач кредитного ринку "Вісника НБУ". Кандидат економічних наук.

Конкурентоспроможність банку є й узагальнюючим показником ефективності діяльності, і неодмінною умовою його подальшого розвитку в ринковому середовищі. Нині конкурентоспроможність українських банків значною мірою залежить від їх структурної досконалості, зокрема — від розвинутості філійної мережі. У статті аналізуються особливості діяльності банківських безбалансових відділень. Пропонується комплекс показників, за якими можна оцінити ефективність роботи цих структурних підрозділів банків.

Конкуренція між виробниками або продавцями різних видів товарів і послуг є чинником, що позитивно впливає на споживачів та опосередковано — на економіку в цілому. Серед основних елементів механізму цього впливу — зростання якості товарів і послуг, розширення їх переліку, зниження ціни або принаймні створення надійних перешкод на шляху до їх невиправданого зростання, активізація платоспроможного попиту, розвиток виробництва, підвищення рівня зайнятості і податкових надходжень.

Перш ніж охарактеризувати стан конкуренції в банківському середовищі, розглянемо із цієї точки зору окремі галузі вітчизняної економіки, що дасть змогу зробити певні порівняння.

Харчова промисловість. Характеризується наявністю великої кількості суб'єктів господарювання, що виробляють однотипні або схожі за властивостями товари, а також майже цілковитою відсутністю протекціоністських бар'єрів на шляху імпортних товарів, що призводить до повного насичення ринку (за стабільними цінами) всією номенклатурою товарних груп як вітчизняного, так і іноземного виробництва. Високий рівень внутрішньої і зовнішньої конкуренції на тлі природних переваг внутрішнього виробництва (відносно дешева робоча сила та сировина, менші транспортні витрати тощо) призводить до оптимізації структури витрат вітчизняних підприємств і домінування товарів вітчизняного виробництва за рахунок поступового витіснення іноземних аналогів.

Легка промисловість. Кількість підприємств, що пропонують однотипну продукцію, у ній також значна. Після цінової лібералізації 1992 р. за відсутності протекціоністських бар'єрів галузь, не витримавши цінової конкуренції з іноземними товаровиробниками, була практично зруйнована. Це спонукало її представників упродовж кількох років суттєво змінити структуру витрат, персоналу, знайти нові ринки збуту, залучити іноземні інвестиції. Завдяки цьому вдалося зупинити падіння, і нині галузь розвивається помірно високими темпами. Останнім часом підприємства галузі витісняють іноземних конкурентів не лише завдяки нижчим цінам, а й за рахунок підвищення якості товарів. Споживачі поступово, проте неухильно повертаються до вітчизняних товарів, причому мотивують це не почуттям патріотизму, а оптимальним співвідношенням їх ціни та якості.

Роздрібна торгівля. Велика кількість економічних суб'єктів, що пропонують однотипну продукцію, обумовлює приблизно однаковий рівень націнок і цін. Підприємства, що його перевищують, поступово втрачають покупців, одержують дедалі менші доходи і залишають ринок.

Автомобільна промисловість. У галузі — мізерна кількість виробників. Їх можна полічити на пальцях однієї руки. Проте вдосталь потужних протекціоністських, зокрема митних, бар'єрів. Конкуренція суттєво обмежена. Як наслідок — якість продукції, ціни на яку постійно зростають, не витримує жодної критики. Тож попит на вітчизняну продукцію знижується. Скорочуються обсяги виробництва. Галузь зазнає збитків. Зростає рівень безробіття.

Проміжний висновок такий: ***для споживачів товарів і послуг (а опосередковано й для економіки в цілому) обмеження монопольної поведінки, відсутність протекціоністських бар'єрів, високий рівень конкуренції надзвичайно корисні, оскільки сприяють постійному поліпшенню якості й номенклатури товарів за наявності справедливих цін.***

І навпаки, ***протекціоністські заходи держави, спрямовані на штучну підтримку тих чи інших галузей економіки, корисні лише топ-менеджерам та працівникам цих галузей (а опосередковано — їхнім сім'ям), тобто незначному прошарку населення країни. Благополуччя цих людей оплачується всіма іншими громадянами (споживачами), які змушені з власної кишені розраховуватися за безпорадність чи надмірні апетити керівників підприємств-монополістів.***

Яка ж ситуація в контексті розвитку конкурентних відносин склалася на вітчизняному ринку банківських послуг?

Банківський сектор української економіки нині налічує близько 150 працюючих установ, які пропонують однотипну продукцію (розрахунково-касове обслуговування, кредити, депозити, валютні операції, грошові перекази, інші послуги). В галузі практично відсутні внутрішні протекціоністські бар'єри. Інакше кажучи, держава не надає переваги тим чи іншим економічним суб'єктам (окрім двох державних банків, що цілком закономірно і виправдано). А в разі потреби (скажімо, для проведення таких екстраординарних банківських операцій, як виплата вкладів населення в банку "Україна") оголошує відкритий тендер.

Зовнішні бар'єри також практично відсутні. Простіше кажучи, держава майже не стимулює залучення іноземних інвестицій у банківську систему, проте суттєво й не перешкоджає цьому процесу, свідченням чого є наявність близько трьох десятків банків з іноземним капіталом.

Отже, наявність великої кількості продавців, що пропонують однотипні продукти за відсутності привілеїв і штучних бар'єрів, обумовлює надзвичайно високий рівень конкуренції у банківській сфері.

На мою думку, одним із найважливіших результатів конкурентної боротьби в банківському секторі є поступове, проте неухильне зниження процентних ставок за кредитами. Нині позичальник, маючи ліквідну заставу, може розраховувати на одержання середньострокової позики під 25—30% річних у національній та 14—15% річних у іноземній валютах. Безумовно, з точки зору позичальника, це ще дорогий кредит. І справді, резерви для подальшого здешевлення банківських позичок не вичерпано. Та мова зараз про інше — ціна на них в Україні все-таки знижується, що йде на користь економіці в цілому.

Отже, в умовах високої конкуренції на ринку кредитних ресурсів і банківських послуг, рівень якої поступово зростає, банківські установи постали перед необхідністю постійного пошуку нових шляхів збільшення доходів та зменшення витрат, розширення традиційних і впровадження нових банківських послуг, зниження цін (тарифів) на них.

Зміни конкурентного середовища активізують і боротьбу за потенційних споживачів послуг на регіональному рівні, що спонукає банки до швидкого розширення мережі філій і територіально відокремлених безбалансових відділень не лише у великих містах, а й у райцентрах і великих селищах.

Зрозуміло, що суттєві переваги перед комерційними банками у цьому плані має колишній монополіст у сфері обслуговування населення — Ощадний банк. Та нині й інші установи, передусім — найбільші й великі банки активно опановують цей напрям діяльності, конкуруючи з Ощадбанком не лише щодо процентних ставок і тарифів, а й щодо просування послуг в регіони. У процесі наближення банків до ймовірних клієнтів на периферії надзвичайно важливу роль відіграють так звані безбалансові відділення.

Що таке безбалансове відділення взагалі й у чому його відмінність від філії?

Філія — це майже повноцінний банк, який має власне грошове сховище, касу, бухгалтерію, операційний зал, кредитний, депозитний, валютний, юридичний, господарський відділи, службу безпеки, відділи грошового обігу, інкасації, цінних паперів, інженерно-технічного забезпечення, кадрів.

Філія має і такі атрибути самостійного банку, як печатка, правління, кредитний комітет, кадрова комісія, аудиторська служба. Вона може бути суб'єктом системи електронних платежів і мати власне МФО.

Як і всі інші комерційні банки, філія щоденно формує баланс та деякі інші види банківської звітності.

Кількість її працівників може сягати кількох сотень.

Від самостійного банку філія принципово відрізняється лише тим, що:

- не має кореспондентських відносин з іншими банками і не може бути повноцінним суб'єктом міжбанківського кредитного та валютного ринків;
- повинна узгоджувати з головним банком основні засади політики управління активами й пасивами, бюджет доходів, витрат і капітальних інвестицій, процентні ставки і тарифи.

Безбалансове відділення навіть зовні на банк не схоже. Як правило, це орендоване приміщення площею десять-двадцять метрів із двома-трьома "віконцями", за якими працює лише кілька людей — начальник відділення, операціоніст, касир та працівник депозитного відділу, який приймає вклади населення.

Клієнт, що завітав до відділення, може відправити чи отримати грошовий переказ, заплатити за квартиру або телефон, укласти депозитний договір, обміняти валюту, купити телефонну картку.

Якщо клієнт є підприємцем чи юридичною особою і має розрахунковий рахунок, він може звернутися до відділення з "платіжками", отримати витяг із рахунку і зробити необхідні безготівкові платежі.

А вже для того, щоб отримати кредит, купити платіжну картку чи дорожні чеки, клієнту, швидше за все, доведеться їхати до головного офісу чи філії банку.

Нормативно-правова база, якою регулюється діяльність безбалансових відділень, не переобтяжена: це Закон України "Про банки і банківську діяльність" та Положення "Про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень".

Неухильне розширення мережі банківських відділень породжує перед комерційними банками нові проблеми, актуалізує питання, пов'язані з контролем за їх діяльністю та аналізом ефективності.

Розглянемо приклад. Відділення №1 знаходиться в центрі міста і має штат із 5 осіб. Приміщення, яке воно займає, — власність банку. Капітальні витрати на його придбання та купівлю устаткування становили 0.5 млн. грн. На обслуговуванні перебуває 100 клієнтів, середній розмір залишків на їх розрахункових рахунках — 1 млн. грн. Відділення активно залучає відносно дорогі депозити населення (0.5 млн. грн.). Щоденний оборот валютообмінного пункту становить 10 тис. доларів США.

Відділення №2 знаходиться в райцентрі. Витрати на оренду приміщення мінімальні. Штат складається з трьох працівників. Відділення обслуговує лише 20 клієнтів, та оскільки серед них є один "великий і поважний", сукупні залишки на їхніх розрахункових рахунках становлять у середньому 5 млн. грн. Обмінний пункт і вкладна каса, зважаючи на місцеву специфіку, практично не діють.

Яке із цих двох відділень працює краще? Що для банку вигідніше: безкоштовно використовувати 5 млн. грн. чи щоденно "проганяти" через валютну касу 10 тис. доларів? Які фактори оцінки діяльності відділень найважливіші? Яка політика мотивації керівників відділень принесе банку найбільшу користь?

На жаль, чіткі відповіді на поставлені запитання нині одержати проблематично. Причому не лише щодо відділень, а й щодо філій.

Як уже зазначалося, філія, на відміну від банку (головної контори чи центрального офісу), має баланс, у якому відсутня позиція "капітал". А отже, оцінити її діяльність за допомогою традиційного інструментарію (нормативів) складно. Відповідно оцінити діяльність безбалансового відділення взагалі неможливо, оскільки воно не має навіть подоби балансу.

Цю проблему наочно ілюструє таблиця 1, яка містить перелік основних коефіцієнтів, що визначають фінансову стійкість, ефективність та ділову активність різноманітних банківських установ. Як бачимо, комерційний банк різнобічно характеризують усі застосовувані на практиці аналітичні показники, філію — близько половини з них, а безбалансове відділення — лише поодинокі.

Таблиця 1. **Показники, що характеризують фінансову стійкість, ділову активність, ефективність діяльності, збалансованість різноманітних складових активів і пасивів банківських установ**

	Показники	Економічний зміст	Можливість розрахувати показники для різних банківських установ ("плюс" — можливо, "мінус" — проблематично)		
			Банки	Філії, що мають баланс	Безбалансові відділення
Нормативи	Н1 — норматив мінімального розміру регулятивного капіталу	Регламентує мінімально можливий обсяг регулятивного капіталу	+	—	—
	Н2 — норматив адекватності регулятивного капіталу (або норматив платоспроможності)	Характеризує масштабність регулятивного капіталу з точки зору розміру активів	+	—	—
	Н3 — норматив адекватності основного капіталу	Характеризує масштабність основного капіталу з точки зору розміру активів	+	—	—
	Н4 — норматив миттєвої ліквідності	Визначає спроможність банку оперативно і своєчасно здійснювати платежі клієнтів	+	—	—
	Н5 — норматив поточної ліквідності	Визначає збалансованість між ліквідними активами й зобов'язаннями	+	—	—
	Н6 — норматив короткострокової ліквідності	Характеризує збалансованість між ліквідними активами й короткостроковими зобов'язаннями	+	—	—
	Н7 — максимальний розмір ризику на одного контрагента	Визначає спроможність банку відшкодувати за рахунок капіталу можливі втрати від операцій з одним контрагентом	+	—	—
	Н8 — норматив великих кредитних ризиків	Визначає спроможність банку відшкодувати за рахунок капіталу можливі втрати від операцій із кількома контрагентами	+	—	—
	Н9 — норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру	Характеризує спроможність банку відшкодувати за рахунок капіталу можливі втрати від операцій з одним інсайдером	+	—	—
	Н10 — норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих усім інсайдерам	Характеризує спроможність банку відшкодувати за рахунок капіталу можливі втрати від операцій з усіма інсайдерами	+	—	—
	Н11 — норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	Визначає здатність банку компенсувати за рахунок капіталу можливі збитки від інвестицій в одне підприємство	+	—	—
	Н12 — норматив загальної суми інвестування	Визначає спроможність банку компенсувати за рахунок капіталу можливі збитки від інвестицій в усі об'єкти	+	—	—
	Н13-1 — норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції	Характеризує спроможність банку компенсувати за рахунок капіталу знецінення його валютних активів у гривневому еквіваленті	+	—	—
	Н13-2 — норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції	Характеризує спроможність банку компенсувати за рахунок капіталу зростання ціни його валютних зобов'язань у гривневому еквіваленті	+	—	—
Інші	Зростання (зменшення) сумарних активів за звітний період	Визначає спроможність банку залучати кошти клієнтів і розміщувати їх у різні види активів	+	+	—
	Питома вага кредитного портфеля в структурі активів	Визначає основний напрям діяльності банку, розподіляє всі банки на ті, що націлені на кредитування, і ті, що надають перевагу іншим видам активних операцій	+	+	—
	Приріст (скорочення) кредитного портфеля за звітний період	Відображає активність банку на кредитному ринку	+	+	—
	Питома вага основних фондів у структурі активів	Характеризує раціональність розподілу наявних коштів між основними фондами та іншими видами активів	+	+	—
	Відношення основних фондів і нематеріальних активів до балансового капіталу	Характеризує стратегію використання капіталу (вкладання в основні засоби чи в активні операції: кредити, цінні папери тощо)	+	—	—
	Питома вага дебіторської заборгованості в структурі активів	Характеризує раціональність використання наявних активів	+	+	—
	Відношення сформованих страхових резервів до сумарних активів	Визначає якість активів, зокрема кредитного портфеля	+	+	—
	Питома вага заборгованості перед підприємствами в структурі зобов'язань	Характеризує здатність банку залучати пасиви "до запитання"	+	+	+
	Питома вага коштів населення в структурі зобов'язань	Визначає ступінь довіри до банку з боку вкладників	+	+	+
	Збільшення (зменшення) вкладів населення за звітний період	Характеризує активність банку на ринку строкових депозитів	+	+	+

Інші	Питома вага бюджетних коштів у структурі зобов'язань	Свідчить про ступінь довіри до банку з боку держави	+	+	—
	Питома вага заборгованості перед НБУ в структурі зобов'язань	Може характеризувати як рівень довіри до банку з боку НБУ (у формі рефінансування), так і наявність фінансових проблем (використання стабілізаційних кредитів)	+	—	—
	Питома вага заборгованості перед міжнародними та іншими фінансовими організаціями в структурі зобов'язань комерційних банків	Визначає рівень довіри з боку контрагентів, зокрема іноземних	+	—	—
	Питома вага субординованого боргу в структурі зобов'язань комерційних банків	Визначає рівень довіри з боку стратегічних інвесторів і ступінь залежності банку від них	+	—	—
	Абсолютний розмір балансового капіталу	Характеризує надійність банку	+	—	—
	Приріст (скорочення) балансового капіталу за звітний період	Визначає ефективність заходів банку щодо зростання його капіталізації	+	—	—
	Абсолютний розмір поточного прибутку	Характеризує ефективність управління активами та пасивами й маркетингової політики	+	+	+
	Прибутковість активів за звітний період	Визначає масштабність прибутку з точки зору активів	+	+	—
	Прибутковість балансового капіталу за звітний період	Визначає масштабність прибутку з точки зору балансового капіталу	+	—	—
	Питома вага статутного капіталу в сукупному розмірі балансового капіталу	Характеризує ефективність управління активами, пасивами й капіталом, маркетингової і дивідендної політики	+	—	—
	Питома вага поточного прибутку та прибутку минулих років (разом) у сумі балансового капіталу		+	—	—
	Чиста відсоткова маржа	Визначає масштабність процентного прибутку відносно розміру активів	+	+	—
	Чистий спред	Характеризує ефективність використання залучених коштів	+	+	—

Тобто давно назріла потреба скласти перелік показників, які давали б змогу банківським аналітикам тією чи іншою мірою оцінювати діяльність безбалансових відділень і визначати доцільність подальшого розвитку чи згортання їх мережі.

Зупинимося детальніше на окремих показниках, які пропонуємо залучити до зазначеного вище переліку.

Загальна кількість "працюючих" клієнтів за станом на звітну дату. Це показник, що характеризує масштаб діяльності відділення з точки зору головного банку. Зрозуміло, чим більшим є його значення, тим краще (тут і далі маємо на увазі — за інших незмінних умов). Проте цей показник є статичним і не відображає динаміки залучення (втрати) клієнтів. Тому для якісного аналізу діяльності відділення слід розглядати і такий показник, як ***кількість клієнтів, що були залучені за останній місяць, квартал, рік.***

Клієнти є різні. В одному випадку — це приватний підприємець, середні залишки на рахунку якого дорівнюють 10 тис. грн., а в іншому — акціонерне товариство, що має залишки на суму 1 млн. грн. Здавалося б, другий клієнт може принести банку в 100 разів більше доходу, ніж перший. Розраховувати на це і будувати відповідні плани на майбутнє — небезпечно. Можна жорстоко помилитися. Адже під час цих розрахунків не слід забувати про тарифи на обслуговування (можливо, щодо акціонерного товариства вони індивідуальні), касові обороти обох клієнтів, їх зовнішньоекономічну активність (що впливає на розмір комісій від купівлі-продажу безготівкової валюти) та інші фактори.

Середньоденні залишки на поточних рахунках усіх клієнтів і середньоденні залишки на поточних рахунках на одного клієнта є взаємопов'язаними показниками, які об'єктивно характеризують клієнтську базу відділення та масштаб його діяльності з точки зору головного банку. Другий показник обчислюється шляхом ділення першого на загальну кількість "працюючих" клієнтів.

Середньоденні касові обороти, крім іншого, слугують непрямим індикатором дохідності безбалансового відділення, адже зростання дебетових оборотів свідчить про збільшення комісійних доходів (видача готівки з розрахункового рахунку є платною послугою).

На обсяг непроцентних доходів відділення впливають також ***абсолютні суми*** і ***динаміка купівлі-продажу валюти.*** Проте аналіз цих показників буде неповним без додаткового розгляду курсів купівлі-продажу валюти і розміру маржі.

Середньозважена ставка за дохідними активами є показником, який доцільніше застосовувати для аналізу діяльності філії, що, як уже зазначалося, має власний баланс, надає кредити, купує цінні папери тощо. Що стосується аналізу діяльності безбалансових відділень, його можна застосовувати лише в окремих випадках, наприклад, коли відділення самостійно займається кредитуванням.

Валові, непроцентні доходи (комісійні, торгівля валютою тощо), прибуток, на мою думку, є найважливішими показниками, що характеризують результативність діяльності відділення. Природно, аналізувати їх доцільно не лише за станом на якусь дату, а й у динаміці за останній місяць, квартал, рік.

Розглянуті вище показники характеризують діяльність відділення загалом — без урахування кількісного складу його працівників. Проте, погодьтеся, відділення зі штатом 5 осіб, яке приносить 100 тис. грн. прибутку за рік, і відділення зі штатом 10 чоловік, що заробляє ті ж 100 тис. грн., — дуже різні відділення. Однак однозначно стверджувати, що перше працює вдвічі краще, теж некоректно. Фактор прибутковості — не єдиний показник продуктивності. Вона залежить і від інших

Таблиця 2. **Показники діяльності безбалансових відділень банку**

Показники	Бажане значення
Статичні (за станом на звітну дату)	
Загальна кількість "працюючих" клієнтів	Максимальне
Середня кількість клієнтів на одного співробітника	Максимальне
Динамічні (за період чи відносно попереднього періоду)	
Кількість клієнтів, що були залучені за період	Максимальне
Середньоденні залишки на поточних рахунках всіх клієнтів	Максимальне
Середньоденні залишки на поточних рахунках на одного співробітника	Максимальне
Середньоденні залишки на поточних рахунках на одного клієнта	Максимальне
Середньоденні касові обороти	Максимальне
Середньоденні касові обороти на одного співробітника	Максимальне
Абсолютна сума купівлі-продажу валюти	Максимальне
Зростання (зменшення) обсягу купівлі-продажу валюти	Максимальне
Середньозважена ставка за дохідними активами	Максимальне
Валові доходи	Максимальне
Валові доходи на одного співробітника	Максимальне
Непроцентні доходи	Максимальне
Непроцентні доходи на одного співробітника	Максимальне
Прибуток	Максимальне
Прибуток на одного співробітника	Максимальне
Зростання (зменшення) валових доходів, непроцентних доходів, прибутку	Максимальне
Середньозважена ставка за депозитами	Мінімальне
Валові витрати	Мінімальне
Процентні витрати	Мінімальне
Непроцентні витрати	Мінімальне
Валові витрати на одного співробітника	Мінімальне
Процентні витрати на одного співробітника	Мінімальне
Непроцентні витрати на одного співробітника	Мінімальне
Середньоденні залишки на депозитних рахунках	Потребує додаткового аналізу
Зростання (скорочення) депозитів	Потребує додаткового аналізу
Структура процентних витрат	Потребує додаткового аналізу
Середньоденний документообіг	Потребує додаткового аналізу
Середньоденний документообіг на одного співробітника	Потребує додаткового аналізу
Відсутність (наявність) зауважень за результатами перевірок	Нульове

чинників, приміром, від розташування установи. Скажімо, перше відділення в нашому прикладі може працювати на столичному Хрещатику, а друге — в селищі міського типу. Є різниця?

Незважаючи на певну умовність ***показників на одного співробітника (таких, як середня кількість клієнтів, середньоденні залишки на поточних рахунках, середньоденні касові обороти, валові доходи, непроцентні доходи, прибуток)***, вони є надзвичайно важливими коефіцієнтами, оскільки дають можливість порівняти діяльність відділення з іншими безбалансовими відділеннями, філіями, головним банком, банками-конкурентами, банківською системою в цілому.

Усі наведені вище показники, за інших незмінних умов, зорієнтовані на зростання. Інакше кажучи, чим більше значення кожного з них, тим ефективніше працює відділення.

Далі розглянемо показники зворотного спрямування, тобто ті, значення яких банківським установам бажано зменшувати.

Середньозважена ставка за депозитами. Показник, що характеризує спроможність банку (відділення) залучати дешеві депозити.

Валові, процентні і непроцентні витрати, а також середні витрати на одного співробітника. Показники, що самі собою, без зіставлення з розміром доходів і масштабом операцій, не можуть якось охарактеризувати відділення. Зважаючи на те, що одним із ключових завдань будь-якої банківської установи є мінімізація витрат і оптимізація їх структури, вважатимемо, що, за інших незмінних умов, відділення, яке має менші витрати, працює ефективніше.

Решта показників, про які піде мова далі, не трактуються як однозначно позитивні чи негативні і потребують у кожному конкретному випадку додаткового факторного аналізу.

Середньоденні залишки на депозитних рахунках. Велике значення цього показника свідчить про активну роботу відділення у напрямі залучення депозитів. Однак слід зважати і на процентні ставки за ними (можливо, вони невиправдано високі) та брати до уваги співвідношення коштів на розрахункових і депозитних рахунках.

Зростання (зменшення) обсягу депозитів за минулий місяць, квартал, рік. Додаткового аналізу потребує структура вкладів (строки, процентні ставки, види валют). Якщо обсяг дорогих депозитів скорочується, це, очевидно, добре, якщо зростає — не дуже. Чому? Тому що виникає проблема пошуку інструментів ефективного розміщення зазначених залучених коштів. Інакше кажучи, щоразу доводиться сушити голову над тим, як включити в роботу ці дорогі ресурси.

Структура процентних витрат за період (суми сплачених процентів за розрахунковими рахунками і строковими депозитами). У випадку залучення великого обсягу дешевих депозитів і меншого обсягу дорогих банківська установа сплачуватиме за ними однакову абсолютну суму процентів. Проте перша операція буде рентабельною, а друга — безглуздою.

Наведемо приклад. Банк залучив на рік 2 млн. грн. строкових депозитів за ставкою 15% річних. Річні витрати зі сплати відсотків становитимуть близько 300 тис. грн. Ті ж витрати банк понесе, залучивши 1 млн. грн. за ставкою 30% річних. Нарешті, такі ж витрати він матиме, залучивши кошти "до запитання" в сумі 15 млн. грн. під 2% річних. Виходячи з того, що середньозважена ставка за наданими кредитами становить, припустимо, 27%, перша операція буде прибутковою, друга — збитковою, а третя — надзвичайно вдалою.

Середньоденний документообіг відображає фактичні затрати праці співробітників, проте його обсяг залежить не лише від кількості проведених операцій, а й від змісту технологічних карт кожної з них. Отже, однаковий обсяг документообігу може свідчити як про напружений темп роботи банківської установи, так і про переобтяженість тих чи інших банківських

операцій зайвими паперовими документами, від яких доцільно було б відмовитися.

Усі розглянуті вище показники є ***кількісними***, тобто обчислюються за відомими формулами, мають точне фактичне значення, яке може бути так чи інакше інтерпретоване. Проте, на мою думку, методика оцінки діяльності безбалансового відділення повинна містити хоча б один ***якісний*** показник. Один із них — ***відсутність (наявність) зауважень за результатами перевірок*** за останній місяць, квартал, рік. Зрозуміло, наявність чи відсутність зауважень у тих або інших пропорціях має впливати на розмір матеріальної винагороди працівникам відділення.

Обчислення та аналіз викладених вище показників діяльності безбалансового відділення — доволі складний і трудомісткий процес, що пов'язано передусім із відсутністю балансу та необхідністю розглядати субрахунки, а не рахунки. До того ж окремі показники (процентні ставки, кількість клієнтів, документообіг) на субрахунках узагалі не обліковуються. Для їх аналізу використовують інші інформаційні джерела.

Безумовно, кожен банк, зважаючи на власну специфіку, формуватиме і вдосконалюватиме свою методику оцінки ефективності діяльності безбалансових відділень, самостійно визначаючи серед великої кількості показників основні, другорядні, довідкові.

Ймовірно, окремі банки використовуватимуть певні інтегральні коефіцієнти, що враховуватимуть ступінь важливості кожного окремого показника. Припустимо, прибутковість відділення може мати коефіцієнт 0.5, зростання клієнтських залишків — 0.2, касові обороти — 0.1, інші показники разом — 0.2 (всі значення — умовні).

Однак, на нашу думку, якісний аналіз ефективності роботи безбалансового відділення має включати (принаймні тією чи іншою мірою) і всі описані вище показники (всі вони сконцентровані в таблиці 2). Переконані, що їх застосування допоможе розв'язати низку проблем, пов'язаних із плануванням банківської діяльності та мотивацією банківського персоналу.

Література.

1. Постанова Правління Національного банку України № 375 від 31.08.2001 р. "Про затвердження Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень" // Офіційний вісник України. — 2001. — № 44. — 16.11.2001. — ст. 1991.

Ювілеї

ВАБанк: десять років успіху

VABANK ВАБАНК
ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК

Всеукраїнський акціонерний банк відзначив своє 10-ліття. Завдяки наполегливій праці і високому професіоналізму його акціонерів та колективу він став одним із лідерів банківської системи України. Із часу свого заснування банк активно впроваджував і розвивав нові продукти, розширював спектр банківських послуг та їхню якість, підтримував традиції меценатства, дбаючи про збереження культурної спадщини України.

Голова правління ВАБанку Ю.О.Блащук.

За 10 років роботи на банківському ринку ВАБанк довів, що здатний успішно вирішувати завдання будь-якої складності. За цей період у банку сформувалося своє коло клієнтів, було вироблено власну систему оцінки ризиків, склався згуртований високопрофесійний колектив, тобто створено всі необхідні засади для подальшого розвитку сучасного банківського інституту.

Основні фінансово-економічні по-

Співробітникам, клієнтам і партнерам ВАБанку створено належні виробничі та побутові умови для праці.

Голова Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва Олександра Кужель нагороджує президента банку Сергія Максимова грамотою, орденом та почесною відзнакою комітету.

казники ВАБанку свідчать про зміцнення його позицій на фінансовому ринку України. Так, валюта балансу банку порівняно з 01.01.2002 р. збільшилася на 7% і на 01.09.2002 р. становила 622 млн. гривень; обсяги чистих активів зросли на 11.7% — до 467.4 млн. гривень; обсяг коштів на рахунках клієнтів за 9 місяців нинішнього року збільшився на 6.2% і дорівнює 261.2 млн. гривень, у тому числі кошти фізичних осіб — 126.3 млн. гривень.

Фінансовий результат ВАБанку на 01.09.2002 р. становив 3.412 млн. гривень (за 2001 р. — 2.711 млн. гривень).

Першочерговим завданням регіональної політики банку є збільшення клієнтської бази, поліпшення якості та розширення спектра банківських продуктів.

Стратегія розвитку регіональної мережі банку передбачає створення філій та відділень в економічно привабливих регіонах України. Протягом року відкрито й успішно функціонують чотири відділення в Одесі та Одеській області, два — в Києві, одне — в Харкові.

Регіональна мережа банку налічує шість філій, які активно працюють на ринку банківських послуг у Києві, Дніпропетровську, Одесі, Миколаєві. Всі вони є прибутковими.

У 2001 році ВАБанк почав реалізовувати проект відкриття та реєстрації філії в Харкові. У його перспективних планах — освоєння нових регіональних центрів України — Запоріжжя, Вінниці, Кременчука. Для утвердження іміджу ВАБанку на міжнародному фінансовому ринку створюється представництво у Відні (Австрія).

Як бачимо, подальші зусилля ВАБанку, як і раніше, спрямовуватимуться на завоювання нових сегментів банківського ринку та збільшення частки банку у вже освоєних. Постійне прагнення до поліпшення якості послуг у поєднанні з індивідуальним підходом до своїх клієнтів дасть змогу банку і надалі посідати провідні позиції на фінансовому ринку України.

ВАБанк: етапи розвитку

1992 р.

2 липня ВАБанк зареєстровано Національним банком України у формі відкритого акціонерного товариства (реєстраційний номер — 120).

1993 р.

Банк пропонує своїм клієнтам перші послуги: термінові та виграшні грошові вклади.

Відкрито філію в Дніпропетровську.

1994 р.

Банк отримує дозвіл на депозитарну діяльність. Відкрито філії в Києві та Львові.

1995 р.

За внесок у загальноєвропейську економічну інтеграцію ВАБанк відзначено Європейським центром досліджень ринку.

1996 р.

Європейським банком реконструкції та розвитку ВАБанк уповноважено здійснювати кредитування за програмою інвестицій у розвиток малого та середнього бізнесу України.

Банк бере участь у забезпеченні підготовки перших українських космонавтів.

1997 р.

ВАБанк стає уповноваженим банком-агентом з обслуговування міжурядових угод, а також асоційованим членом Віза Інтернешнл.

1998 р.

Британський фінансовий журнал Euromoney визнає ВАБанк найпривабливішим українським банком.

1999 р.

Банк здає до Державної скарбниці НБУ першу партію дорогоцінних металів і каміння, придбаних у населення.

Офіційно зареєстровано представництво ВАБанку в Будапешті (Угорщина).

Уперше проведено благодійний тенісний турнір "Кубок ВАБанку".

2000 р.

Розпочато випуск карток "Амерікен експрес". Почалася експлуатація систем Інтернет, GSM і телебанкінгу.

Відкрито філію банку в Одесі.

2001 р.

Банк розпочав VIP-обслуговування фізичних осіб за програмою "Клуб депонентів".

У рамках проекту "ВАБанк — дітям" запроваджено унікальний вклад "Дитячий".

2002 р.

Стратегічні цілі розвитку: збільшення розміру власного капіталу, впровадження нових інформаційних технологій, досягнення європейських стандартів обслуговування клієнтів.

Банк відсвяткував свій 10-літній ювілей.

Колектив нагороджено почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

Теорія і практика

Методика аналізу фінансової стійкості банку за допомогою динамічного нормативу

Людмила Примостка

Докторант кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу Київського національного економічного університету

Вітчизняна банківська система відіграла ключову роль у подоланні загальноекономічної кризи, спричиненої докорінною перебудовою суспільного устрою. Серед основних досягнень — подолання гіперінфляції, успішне здійснення грошової реформи, проведення ефективної монетарної політики, яка дала змогу стабілізувати національну валюту і відновити довіру населення до банківської системи загалом.

Зрозуміло, фінансова стійкість того чи іншого банку — не подарунок долі, а результат наполегливої праці фахівців банківської справи, їх професійної майстерності, здатності компетентно, на науковій основі вирішувати численні проблеми, які постійно виникають у процесі фінансово-кредитних відносин. За останні роки українські вчені та практики розробили чимало оригінальних методик аналізу основних показників банківської діяльності. Деякі з них висвітлено на сторінках "Вісника НБУ". Цього разу увазі читачів пропонуємо методику аналізу фінансової стійкості банку за допомогою динамічного нормативу, яка, на наш погляд, є новим словом у вітчизняній економічній науці й має важливе практичне значення.

Об'єктивне оцінювання фінансового стану комерційних банків та створення методики комплексного аналізу їх діяльності — один із пріоритетних напрямів досліджень у банківській сфері. Щоправда, універсальної методики досі не розроблено ні у вітчизняній, ні в зарубіжній науці, а застосовувані методичні прийоми ґрунтуються здебільшого на використанні значної кількості як абсолютних, так і відносних показників. Відтак отримання інтегральної оцінки всієї сукупності розрахункових величин виявляється доволі складною справою.

Для аналізу фінансової діяльності банку використовуються різноманітні показники. Провідну роль серед них відіграють аналітичні коефіцієнти, для більшості з яких характерна множинність способів кількісного відображення одних і тих же економічних величин. Незважаючи на те, що коефіцієнтний аналіз є доволі простим, доступним і легко реалізується на практиці, він усе ж не є оптимальним методичним підходом до вирішення проблеми комплексного аналізу діяльності банку, адже відсутність форм урахування зв'язків між окремими коефіцієнтами, їх відносна автономність, різні рівні критичних значень та непорівнюваність унеможливлюють формування інтегральних, узагальнюючих оцінок. Аналіз за методом коефіцієнтів ускладнюється ще й тим, що одні аналітичні показники характеризують діяльність банку з позитивного боку, а інші — з негативного, тобто одні й ті ж значення коефіцієнтів можуть бути наслідком різних причин.

З огляду на ці вади коефіцієнтного аналізу цілком природним є прагнення розробити методики, які б давали змогу узагальнювати вихідну інформацію й отримувати єдине значення — рейтинг, індекс, інтегральну оцінку. Очевидно, що якість таких оцінок суттєво залежить від обраної методики стиснення (узагальнення) вихідної інформації. Зауважимо, що більшість наявних методик рейтингового аналізу діяльності банків засновано на найпростіших (як правило адитивних) операціях згортання інформації. Дослідження та врахування взаємодії, взаємовпливу і динаміки окремих показників ці методики не передбачають, у чому й полягає їхній недолік. На обмеженість методу рейтингового аналізу звернули увагу російські вчені А.Д.Шеремет і Г.М.Щербакова: "Рейтинги є потужним засобом формування громадської думки про діяльність кредитних установ, який іноді помітно впливає на рівень їх фінансового стану. Проте рейтинг — це не аналіз і тим більше не комплексний аналіз, а всього лиш експертний спосіб визначення місця того чи іншого банку серед інших кредитних установ за обмеженим колом показників" [1, с. 23].

Сучасна економічна література засвідчує, що нині ведуться активні пошуки шляхів подолання зазначених вад та вдосконалення методик рейтингового аналізу діяльності банків. Так, російські економісти О.Кармінський та А.Петров розробили методику рейтингу динамічної фінансової стабільності банків, яка ґрунтується на застосуванні мережевої моделі аналізу грошових потоків банку [2, с. 74—78]. Розрахунок рейтингу базується на врахуванні семи зовнішніх (які відображають питому вагу банку в банківській системі) і 13 внутрішніх (що відображають відповідність нормативам центрального банку та ефективність діяльності) показників. Заслуговують на увагу дослідження О.Мертенса та Дж. Урги щодо застосування методики маржинального аналізу в процесі оцінки ефективності банківської системи [3], а також спроби формування інструментарію багатовимірного маржинального аналізу, реалізовані в так званих технологіях Аналізу середовища функціонування (АСФ-технологіях) [4]. У деяких інших дослідженнях показники стійкості банку пропонується оцінювати за методикою побудови нейронних мереж, яка базується на використанні методів нелінійної апроксимації масиву багатовимірних даних; для аналізу динамічної активності банків рекомендується використовувати моделі стохастичної апроксимації; для графічної інтерпретації результатів аналізу — методи когнітивної графіки [5]. Кожен із цих підходів заслуговує на увагу і може бути використаним у процесі вдосконалення обчислювальних проце-

дур, проте доцільність їх застосування залежить насамперед від теоретичної обґрунтованості та цілісності обраної концепції аналізу, тобто домінантою має стати економічний зміст, а не технічні можливості методу.

Узагальнивши та систематизувавши наявні нині методики аналізу фінансового стану фінансово-кредитних установ, дійдемо висновку, що більшість із них є модифікаціями рейтингових систем оцінювання банків, адже майже всі вони зорієнтовані на множину банківських установ і на оцінювання шляхом порівняння (з найбільш ефективними, стійкими чи надійними установами). І хоча отримані в такий спосіб оцінки є корисними, вони не дають змоги оцінити діяльність одного конкретного банку в контексті досягнення поставленої ним стратегічної мети і прийняти відповідні управлінські рішення.

Нині пріоритетним напрямом наукових досліджень стає аналіз банківської діяльності з урахуванням динамічної компоненти. Тож у ході формування комплексної методики насамперед слід розглянути, вивчити і врахувати всі значимі групи коефіцієнтів, які дають змогу кількісно описувати й оцінювати діяльність банку не лише в статиці, а й у динаміці. Останнє є особливо важливою і складною проблемою. В економічній науці намітилося кілька підходів до її вирішення. Один із них, якому варто приділити особливу увагу, пов'язаний із побудовою динамічного нормативу. Теоретичні та методичні засади його формування (як одного з найбільш обґрунтованих, реалістичних та економічно інтерпретованих прийомів аналітичних досліджень) розробили російські вчені Н.М. та Ю.А.Погостинські. Доцільність запропонованого ними застосування методів непараметричної статистики до аналізу фінансового стану підприємства за даними фінансової звітності [6] підтвердилася у банківській практиці, зокрема у сфері оцінювання ліквідності та платоспроможності банків [7].

Перш ніж зупинитися на розгляді методичних особливостей процесу формування динамічного нормативу та побудови на його основі нормативної динамічної моделі, зазначимо, що саме ця методика дає змогу застосувати системний підхід до аналізу та описати у формалізованому вигляді не лише стан (статичний аналіз) системи "банк", а й процес руху системного об'єкта в часі (тобто зробити динамічний аналіз). Динамічна компонента знаходить своє вираження у ранжованому ряді впорядкованих за темпами зростання економічних показників з урахуванням їх взаємозв'язків та взаємовпливу. Це дає змогу сформувати динамічний норматив, за яким оцінюють властивості об'єкта досліджень, які жодним окремим показником описати неможливо. Аналіз можливостей методики формування динамічного нормативу в ході аналізу господарської діяльності дає підстави для висновку, що саме цей підхід найбільшою мірою відповідає критеріям комплексної методики аналізу динамічної фінансової стійкості банку.

МЕТОДИКА ПОБУДОВИ НОРМАТИВНОЇ ДИНАМІЧНОЇ МОДЕЛІ

Основні елементи методики побудови нормативної динамічної моделі такі:

1) *система інтегральних показників* — сукупність значимих співвідношень (коефіцієнтів, індексів, аналітичних моделей, сукупності індикаторів), які комплексно характеризують кожну зі складових фінансової стійкості банку (ліквідність, платоспроможність, надійність, фінансовий стан);

2) *динамічний норматив* — сукупність показників, упорядкованих за ознакою міри їх динаміки (зокрема темпів чи індексів зростання або приросту) так, що підтримка цього порядку в реальній діяльності банку забезпечує кращі (порівняно з попереднім періодом) результати;

3) *нормативна, або еталонна модель* — формалізований опис бажаного стану банку, здійснений за допомогою впорядкованого ряду індексів динаміки аналітичних показників (коефіцієнтів), які комплексно характеризують фінансову стійкість комерційного банку (при цьому модель слугує і засобом досягнення заданого стану системи "банк").

За своїм змістом нормативна модель є ідеальною, тобто такою, що формалізовано описує еталонний порядок зміни аналітичних показників, які характеризують процес розвитку банку. Звичайно, на практиці досягти ідеалу вдається не часто, та все ж побудова нормативної моделі уможливлює визначення об'єктивної точки відліку, дає змогу проаналізувати міру відхилення реального розвитку банку від ідеального і скоригувати його в подальшому. Призначення такої моделі полягає в тому, щоб, свідомо конструюючи та контролюючи динаміку показників, не лише визначати напрям руху системи, а й керувати ним, спрямовуючи на досягнення поставлених банком цілей.

Загальна спрямованість руху системи "банк" із метою забезпечення фінансової рівноваги описується за допомогою формулювання цільових установок, які формалізуються шляхом упорядкування показників діяльності банку. Мета ж процесу управління банком полягає у підтримці визначеного в такий спосіб порядку.

Побудова нормативної динамічної моделі складається з кількох етапів (див. схему 1).

Процес побудови динамічної моделі розпочинається із процедури вибору значимих і технологічно реалізованих показників діяльності, на основі яких формується динамічний норматив. Зауважимо, що єдиних, строго формалізованих підходів чи рекомендацій щодо критеріїв вибору та кількості значимих показників немає, а в ході вирішення цього питання аналітики керуються такими чинниками, як мета аналізу, його спрямованість, склад інформаційної бази, необхідний рівень деталізації тощо.

На другому етапі побудови нормативної динамічної моделі провадиться економічна інтерпретація співвідношень між показниками, від результатів якої залежить якість та об'єктивність результативних оцінок, корисність самої моделі й доцільність її практичної реалізації. Це один із найважливіших етапів, на якому основним засобом дослідження є логічно-теоретичний аналіз, спрямований на визначення змісту і взаємозв'язків економічних категорій, показників, коефіцієнтів, які описують діяльність банку, а необхідною умовою — дотримання економічної обґрунтованості у порівнянні кожної пари показників. Наприклад, перевищення темпів зростання процентних доходів над процентними витратами свідчить про підвищення ефективності роботи банку, а перевищення темпів збільшення резерву на покриття кредитних ризиків над темпами зростання обсягів кредитного портфеля банку — про підвищення рівня ризику.

Проте не всі співвідношення між показниками мають однозначне трактування. Приміром, швидше зростання активів банківської установи порівняно з темпами збільшення власного капіталу, з одного боку, свідчить про розширення можливостей банку щодо залучення коштів, а з другого — про підвищення загального ризику банку. Тому необхідно розглянути і проаналізувати всі можливі пари відібраних на першому етапі показників і впорядкувати їх, орієнтуючись на досягнення стратегічних цілей банківської установи, в результаті чого можна отримати нормативне (еталонне) впорядкування показників, економічно обґрунтоване стосовно діяльності того чи іншого банку.

Схема 1. **Структурно-логічна схема формування нормативної динамічної моделі**

На третьому етапі шляхом попарного порівняння та впорядкування показників провадиться ранжирування, за результатами якого будується динамічний норматив. Зауважимо: показники впорядковуються з огляду на мету, поставлену перед конкретним об'єктом управління, відтак для різних рівнів управлінської ієрархії вибір показників та процедура впорядкування відрізнятимуться. Формуючи динамічний норматив, розглядають кожну пару показників діяльності банку та обирають той, що має зростати швидше. Надалі його порівнюють із третім показником та обирають "найшвидший" уже із цієї пари, і так далі. Процедура повторюється доти, доки не буде знайдено показник, який має зростати найвищими темпами, і саме він стає першим у ординальному впорядкуванні показників. У такий же спосіб упорядковують решту показників, у результаті чого отримують ранжований ряд показників діяльності банку (ординальну шкалу).

Зрозуміло, що внаслідок різноманітності економічних показників не всі з них можна безпосередньо порівняти як із позицій цільової спрямованості, так і з погляду інтерпретації співвідношень, а тому застосування розглянутого способу впорядкування не завжди можливе. Відтак за результатами аналізу динамічних співвідношень отримують один із двох імовірних результатів:

- *лінійний динамічний норматив* (якщо всі обрані показники можна однозначно інтерпретувати і впорядкувати за темпами зростання);
- *нелінійний динамічний норматив* (який формується за результатами побудови графу або матриці нормативних співвідношень (преференцій) у тому разі, коли не всі попарні порівняння показників мають однозначну економічну інтерпретацію).

В останньому випадку процедура ранжирування економічних показників ускладнюється, і для виявлення пріоритетних (за темпами зростання) співвідношень застосовують графічні методи аналізу, формуючи граф преференцій, вершинами якого є показники, а дугами — співвідношення між ними (темпи зростання). Якщо кількість відібраних показників значна, побудова та наочне зображення графа ускладнюються, а наочнішу інтерпретацію можна отримати за допомогою матриці преференцій, кожний елемент якої відображає нормативне співвідношення темпів зростання показників. Побудова графу та матриці преференцій по суті є одним із методів згортання економічної інформації. Кожен елемент матриці преференцій (a_{ij}) визначається так:

$a_{ij} = 1$, якщо i-й показник має зростати швидше, ніж j-й;

$a_{ij} = -1$, якщо i-й показник має зростати повільніше, ніж j-й;

$a_{ij} = 0$, якщо нормативне співвідношення між i-м та j-м показниками не виявлено.

Сформована таким чином матриця є динамічним нормативом фінансового стану банку і виконує роль еталону (ідеальної моделі, орієнтира) його розвитку. При цьому слід відрізняти нормативне впорядкування від дескриптивного (від фактичного ряду співвідношень між показниками), яке є відображенням результатів прийнятих та реалізованих управлінських рішень. В ідеалі всі фактичні співвідношення темпів зростання показників мають відповідати порядку, встановленому в динамічному нормативі, але на практиці така відповідність трапляється рідко.

Відтак порівняння фактичного впорядкованого ряду співвідношень із нормативом дає змогу з'ясувати, наскільки реальний розвиток банку відповідає ідеальному, а за кількістю виявлених відхилень (інверсій) формується узагальнена оцінка його фінансової стійкості. За такого методичного підходу до побудови і трактування динамічної моделі стає очевидним, що інтегральна оцінка характеризує міру наближення до еталону і не залежить від досягнутого в минулому.

Якщо динамічний норматив лінійний, то інтегральна оцінка розраховується за формулою [6, с. 64]:

$$Z = 1 - \frac{\sum_{i=1}^{n} m_i}{n(n-1)},$$

де Z — коефіцієнт фінансової стійкості; n — кількість показників у динамічному нормативі; m_i — кількість інверсій у фактичному впорядкуванні для i-го показника:

$$m_i = \sum_{j=1}^{n} b_{ij},$$

де

$$b_{ij} = \begin{cases} 1 \text{ — якщо } r_i > r_j \text{ при } i < j; \text{ або } r_i < r_j \text{ при } i > j; \\ 0 \text{ — в інших випадках.} \end{cases}$$

Для нелінійного нормативу методика обчислення інтегрального показника складніша і складається з кількох етапів:

- розрахунок темпів зростання показників протягом періоду, який аналізується (співвідношення значень у звітному та базовому періодах);
- побудова матриці нормативних (еталонних) співвідношень темпів зростання;
- побудова матриці фактичних співвідношень темпів зростання;
- побудова матриці відповідності фактичних та нормативних співвідношень;
- обчислення інтегрального показника стійкості, який дає змогу оцінити ступінь наближення фактичних співвідношень до нормативних значень (докладніше див. [6, с. 65—66]).

Узагальнення методичних підходів до побудови динамічного нормативу дає підстави стверджувати, що порівняно з іншими прийомами аналізу цей метод має низку суттєвих переваг:

- зводить до мінімуму втрату інформативності, оскільки

в ньому кожний показник зберігає своє значення;

- усуває ефект взаємного погашення позитивних і негативних змін у діяльності банку, зафіксованих у значеннях різних показників;
- виражає динаміку показників у їх взаємозв'язку;
- не залежить від досягнутого в минулому;
- може бути нормативним або дескриптивним залежно від цілей аналізу;
- має комплексний характер, оскільки до нормативу можна включати показники, які характеризують будь-які аспекти банківської діяльності, незважаючи на застосовувані при цьому одиниці виміру;
- дає змогу визначати цілі діяльності банку, котрі жодним окремим показником описати неможливо;
- дає змогу оцінити ступінь реалізації поставлених цілей і налагодити контроль за процесом їх досягнення;
- відкриває можливість аналізу інтегральних показників, які відображають емерджентні властивості системи (банку), тобто є системним.

Принципи побудови динамічного нормативу покладено в основу формування методики аналізу фінансової стійкості банку.

ДИНАМІЧНА МОДЕЛЬ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

Вибираючи аналітичні показники для формування динамічного нормативу, на нашу думку, слід керуватися такими основними принципами.

1. Для об'єктивного оцінювання фінансової стійкості банку необхідно гармонійно поєднати два напрями аналізу: перший — пряме регулювання і контроль за дотриманням економічних нормативів НБУ; другий — ініціативна оцінка діяльності банку (саморегулювання) на основі комплексної системи показників (встановлених лімітів).

2. До оцінки фінансової стійкості банку слід включати основоположні напрями аналізу, які описують найсуттєвіші сторони діяльності установи і за допомогою системи показників можуть бути виражені кількісно.

3. Перелік показників має формуватися із сукупності значимих співвідношень, які комплексно характеризують кожну складову фінансової стійкості банку та описують емерджентні властивості системи "Банк".

4. Показники повинні бути технологічно значимими. Важливо, щоб відображені в них банківські операції мали неперервний характер, а отже, в ефективно працюючому банку вони завжди матимуть значні обсяги (величини). В такому разі динаміка обраних співвідношень найповніше характеризуватиме зміни рівня фінансової стійкості банківської установи.

У ході реалізації розглянутої методики до динамічного нормативу включено вісім коефіцієнтів, для розрахунку яких використано показники, наведені в таблиці 1.

Кожен із відібраних показників є або чисельником, або знаменником співвідношень, за допомогою яких обчислюються значення відповідних нормативних виразів. Це означає, що динаміка прийнятих до розрахунку показників визначає й динаміку власне нормативного співвідношення. Наприклад, зниження темпів зростання власного капіталу банку порівняно з темпами збільшення сумарних активів і позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику та зменшених на суму створених резервів, свідчить про зниження рівня адекватності регулятивного капіталу (норматив платоспроможності банку — Н2) і його наближення до граничної межі, встановленої НБУ. Ясна річ, що відповідно до нормативів

Таблиця 1. **Перелік показників для побудови динамічного нормативу фінансової стійкості банку**

№	Назва показника	Методика розрахунку	Позначення
1	Капітал	Сума основного та додаткового капіталу банку	K
2	Активи, зважені за ризиком	Сумарні активи і позабалансові зобов'язання, зважені за ступенем кредитного ризику та зменшені на суму створених відповідних резервів за активними операціями	A_R
3	Активи високоліквідні	Сума коштів у касі та на кореспондентських рахунках в інших банках	A_S
4	Активи загальні	Чисті активи банку — сума балансових активів, зменшена на розрахункову суму резервів за всіма активними операціями банку	A
5	Чистий прибуток	Прибуток після сплати податків	NP
6	Резерв на покриття кредитних ризиків	Розрахункова величина резерву під кредитні ризики в частині нестандартної заборгованості за кредитними операціями	R_{kp}
7	Кредитний портфель	Сума всіх наданих банком кредитів	V_{kp}
8	Поточні рахунки	Сума залишків на поточних рахунках банку	F_i

регулювання банківської діяльності в Україні темпи зростання власного капіталу банку мають бути вищими, ніж темпи збільшення активів, зважених за ризиком. Аналогічний висновок можна зробити і щодо коефіцієнта миттєвої ліквідності, методика розрахунку якого регулюється централізовано.

Іншу групу утворюють співвідношення, які централізовано не регулюються, проте справляють суттєвий вплив на фінансову стійкість банку. До них належать коефіцієнти, котрі характеризують ефективність і ризик. Зокрема, для позитивної оцінки ефективності роботи банку необхідно, щоб темпи зростання його чистого прибутку були вищими, ніж темпи збільшення власного капіталу та активів (коефіцієнти ROE і ROA), а показники ризику, навпаки, знижувалися: активи зростали нижчими темпами, ніж власний капітал, а резерв на покриття кредитних ризиків — повільніше, ніж обсяг кредитного портфеля банку. Для збільшення кількості практично обґрунтованих співвідношень та з метою перетворення графа преференцій в одну компоненту зв'язності введено додатковий коефіцієнт (питома вага кредитного портфеля в активах банку) з такими нормативними співвідношеннями: темпи зростання обсягу кредитного портфеля мають перевищувати темпи збільшення загальних активів. За результатами аналізу співвідношень темпів зростання окремих показників та розрахованих на їх основі коефіцієнтів (див. таблицю 2) сформовано динамічний норматив, який трактується як своєрідний еталон фінансової стійкості банку.

На наступному етапі за результатами виявлених співвідношень темпів зростання окремих показників формується граф преференцій, який дає змогу наочно відобразити динамічний норматив і є результатом ординального впорядкування аналітичних показників фінансової стійкості банку (див. схему 2).

Після побудови нормативу здійснюють фактичне впорядкування обраних показників, яке відображає реальний фінансовий стан банку, котрий є наслідком прийнятих та реалізованих управлінських рішень. У процесі порівняння

Таблиця 2. **Аналітичні коефіцієнти фінансової стійкості банку та нормативні співвідношення темпів їх зростання**

№	Коефіцієнти	Методика розрахунку	Нормативні зміни співвідношень	Нормативні співвідношення темпів зростання (I)
1	Достатність капіталу	$H2 = \frac{K}{A_R}$	Збільшення	$I(K) > I(A_R)$
2	Миттєва ліквідність	$H4 = \frac{A_S}{F_L}$	Збільшення	$I(A_S) > I(F_L)$
3	Прибутковість капіталу	$ROE = \frac{NP}{K}$	Збільшення	$I(NP) > I(K)$
4	Прибутковість активів	$ROA = \frac{NP}{A}$	Збільшення	$I(NP) > I(A)$
5	Мультиплікатор капіталу	$MK = \frac{A}{K}$	Зменшення	$I(A) < I(K)$
6	Коефіцієнт ризику кредитного портфеля	$IR = \frac{R_{kp}}{V_{kp}}$	Зменшення	$I(R_{kp}) < I(V_{kp})$
7	Питома вага кредитного портфеля в загальних активах	$Q_1 = \frac{V_{kp}}{A}$	Збільшення	$I(V_{kp}) > I(A)$
8	Питома вага ліквідних активів у загальних активах	$Q_2 = \frac{A_S}{A}$	Збільшення	$I(A_S) > I(A)$

фактично впорядкованого ряду показників та динамічного нормативу з'ясовують кількість інверсій і за поданими вище формулами обчислюють інтегральну оцінку фінансової стійкості банку.

З точки зору методики важливим є те, що використання динамічного нормативу дає змогу провадити факторний аналіз і визначати (спираючись на будь-який із його прийомів — логарифмічний, диференціальний, інтегральний, ланцюгових підстановок) вплив кожного окремого фактора на приріст результативного показника. Отже, сформований динамічний норматив можна розглядати як факторну модель, що дає змогу виявляти вплив кожного фактора на приріст інтегральної оцінки фінансової стійкості банку. За допомогою цієї моделі можна з'ясувати, на скільки відсотків відносно базового рівня під дією динаміки кожного із факторів змінилася інтегральна оцінка, а також визначити частку її приросту чи зменшення внаслідок зміни окремих показників.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ У ПРАКТИКУ

Вивчення особливостей застосування методів непараметричної статистики в ході аналізу банківської діяльності, методологічних принципів побудови динамічної моделі фінансової стійкості банку та прикладних аспектів її реалізації дають підстави зробити висновки та узагальнення стосовно практичного значення і можливостей застосування цього підходу у вітчизняних банках.

1. Методика побудови динамічного нормативу та нормативної моделі може бути застосована для аналізу банківської діяльності на різних рівнях ієрархії:

- для оцінки динаміки розвитку банківської системи в цілому;
- в процесі оцінювання окремих груп банків;
- для оцінки фінансового стану та фінансової стійкості конкретної банківської установи та управління його розвитком;

Схема 2. **Граф преференцій показників фінансової стійкості банку**

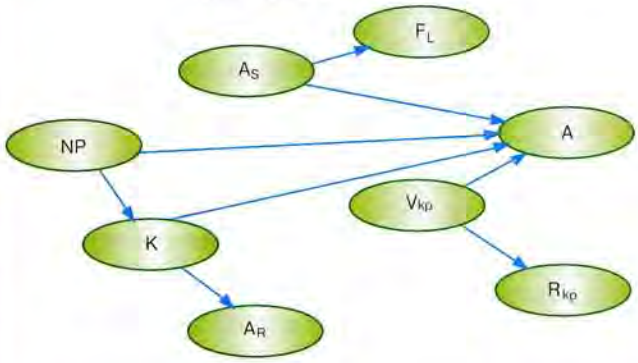

- для комплексного аналізу фінансової діяльності структурних підрозділів банку.

2. Розглянута в статті методика побудови моделі динамічної фінансової стійкості банку дає змогу використовувати всі основні напрями та прийоми економічного аналізу, а саме:

- провадити порівняльний аналіз фінансової стійкості різних банківських установ незалежно від величини їхнього капіталу та активів;
- здійснювати факторний аналіз за допомогою будь-якого з відомих прийомів, з'ясовуючи вплив кожного з показників, включеного до складу динамічного нормативу;
- застосовувати графічні методи аналізу та наочної інтерпретації отриманих результатів.

3. Загальні принципи та підходи до побудови динамічного нормативу можна використати для аналізу будь-яких окремих напрямів фінансової діяльності банку — таких як ефективність, ризиковість, ліквідність, платоспроможність, кредитна діяльність, депозитна діяльність тощо.

Розглянутий у статті методичний підхід можна охарактеризувати як універсальний інструмент аналітичних досліджень, що дає змогу не лише оцінювати фінансову стабільність та рівновагу, а й спрямовувати подальший розвиток банку шляхом формування нормативної моделі, причому як за окремими напрямами діяльності, так і в комплексі.

Література.

1. Шеремет А. Д., Щербакова Г. Н. Финансовый анализ в коммерческом банке. — М.: Финансы и статистика. — 2000. — 256 с.

2. Карминский А., Петров А. Рейтинг динамической финансовой стабильности банков // Бюллетень финансовой информации. — 2000. — №12. — С.74—77.

3. Мертенс О., Урга Дж. Ефективність банківської системи України // Банківська справа. — 1999. — № 6. — С. 29—36.

4. Уткин О.Б. Применение высоких технологий для анализа эффективности банков // Деньги и кредит. — 2001. — № 8. — С. 26—29.

5. Котенков В., Сазыкин Б. Устойчивое развитие банков России // Бюллетень финансовой информации. — 2000. — № 2. — С. 49—56.

6. Погостинская Н. Н., Погостинский Ю. А. Системный анализ финансовой отчетности. — СПб.: Изд-во Михайлова В. А. — 1999. — 96 с.

7. Нерадовский В.А. Ликвидность и платежеспособность кредитной организации в ординальном измерении // Банковские технологии. — 2001. — № 6. — С. 29—37.

Практичні поради

Найпоширеніші проблеми в банківській діяльності та першочергові заходи щодо їх вирішення

Віталій Шпачук

Провідний економіст відділу інспектування найбільших і великих банків управління інспектування банків департаменту інспектування та моніторингу банків Національного банку України

Діяльність будь-якого банку пов'язана з певними ризиками і може супроводжуватися різними негативними проявами, несвоєчасне усунення яких спричиняється до суттєвих проблем. З огляду на це керівництву банку слід постійно запобігати ймовірним ризикам, а в разі їх виникнення — вживати невідкладних заходів, спрямованих на мінімізацію можливих втрат. Про найпоширеніші проблемні ситуації, що виникають у процесі банківської діяльності, та перевірені практикою засоби їх вирішення розповідається у статті.

Основні ризики, притаманні банківській діяльності, можуть спричинити проблеми, які справляють вплив на менеджмент (ризик-менеджмент), якість активів, обсяги надходжень, адекватність капіталу, ліквідність, чутливість банку до ринкових ризиків.

Першопричинами виникнення проблем у сфері менеджменту здебільшого є:

- відсутність або нераціональність функціонально-організаційної структури банку;
- недосконала система внутрішнього контролю, неякісний ризик-менеджмент, неефективний внутрішній та зовнішній аудит (ідеться не лише про слабкий контроль чи недостатню обізнаність менеджменту в справах банку, а й про відсутність необхідних внутрішніх положень та процедур; хибне уявлення працівників служби внутрішнього аудиту про найризиковіші ланки в діяльності установи, скажімо, коли пильно контролюється лише філійна мережа, а центральний апарат не перевіряється роками);
- перевантаженість підрозділів банку або неадекватність його штату обсягам і темпам зростання активів;
- недостатня увага до підвищення кваліфікації персоналу, його тренінгу і тестування;
- нехтування маркетинговими дослідженнями під час просування на ринок нових послуг та банківських продуктів, запровадження яких може не відповідати потенційним можливостям банку;
- неефективна структура витрат, занадто висока зарплата, інші необґрунтовані витрати, які не узгоджуються з обсягами надходжень коштів і темпами їх зростання.

З метою підтримання на належному рівні якості активів банкам слід уникати багатьох негативних явищ. Основні з них такі:

- організаційна структура підрозділів, що займаються проведенням активних операцій, — нераціональна;
- внутрішні положення та процедури визначення якості активів не відображають усіх особливостей, притаманних процесу кредитування чи господарській діяльності банку, не передбачають проведення оцінки позичальників за галузевими та географічними ознаками діяльності;
- аналіз кредитного портфеля не провадиться або є неефективним, не відповідає наявним потребам банку, особливостям його кредитної діяльності;
- рівень концентрації кредитів, спрямовуваних в одну галузь, яка до того ж може перебувати в стані занепаду, — зависокий;
- банк не дотримується принципу МСБО щодо відображення операцій за їх економічною суттю, а не за формою;
- провадяться операції за укладеними угодами, якими передбачено надання (на нечітко визначених умовах) авансу на значний або невизначений термін;
- наявні проблеми, пов'язані з регіональним розміщенням підрозділів банку та недостатнім контролем за кредитами, що ними надаються;
- ускладнення із просуванням на ринок специфічних банківських продуктів.

Фактори, які можуть спричиняти проблеми, пов'язані з недоотриманням надходжень:

- відволікання значної ресурсної бази в неприбуткові активи, що негативно впливає на рівень надходжень;
- відчутний вплив ринкових ризиків, наприклад, валютного чи процентного (якщо банк сподівається переважну частину доходів одержати завдяки проведенню в разі зміни кон'юнктури ринку або економічної ситуації певних операцій, скажімо, валютообмінних, він ризикує взагалі не дочекатися цієї частини доходів, адже коливання курсу може виявитися незначним);
- неефективна політика банку в галузі ціноутворення (встановлення неадекватних відсоткових ставок за депозитами та кредитами; надання позичок, обслуговування інсайдерів та окремих клієнтів на пільгових умовах);
- залежність обсягу надходжень від разових, нетрадиційних операцій;
- залучення дорогих ресурсів на ринку міжбанківських кредитів з метою підтримання обов'язкових економічних нормативів.

Проблеми, пов'язані з ліквідністю, можуть виникати з таких причини:

- неспроможність банку планувати ліквідність і завчасно прогнозувати можливу незбалансованість між строками й сумами погашення розміщених активів та строками й сумами виконання зобов'язань (ця причина може мати місце через відсутність або неякісний аналіз розривів між активами й пасивами, неналежне вивчення грошових потоків клієнтів, особливостей їх ділової активності тощо);
- значна залежність від поточних пасивів при вкладеннях у довгострокові активи;
- суттєва залежність від субординованого боргу за наявності значного ризику його невідновлення після настання строку повернення;
- низька репутація на міжбанківському ринку;
- відсутність плану дій підрозділів банку на випадок кризи ліквідності.

У разі виникнення проблем, пов'язаних із втратою капіталу, передусім слід уникати:

- неадекватного збільшення капіталу

зростання активів (під час прискореного нарощування активів банки часом не приділяють належної уваги відповідному збільшенню власного капіталу, що негативно позначається й на нормативних показниках);

♦ конфлікту інтересів між акціонерами банку;

♦ зменшення обсягу капіталу внаслідок виплати надто великих дивідендів чи повернення банком коштів, залучених на умовах субординованого боргу;

♦ значного обсягу вкладень у основні засоби;

♦ втрат, пов'язаних із потребою створення необхідних резервів під активні операції внаслідок погіршення їх якості.

Серед причин, через які можуть виникати проблеми, пов'язані з ринковими ризиками, зауважимо такі:

♦ недостатні або невідповідні потребам банку інформаційні системи управління;

♦ неочікувана загроза валютного, процентного та інших ризиків;

♦ неглибоке розуміння працівниками банку природи комплексних ризиків.

Практики виділяють кілька ознак, які є сигналом про можливе виникнення в банку серйозних проблем і на які керівництво банківської установи має негайно відреагувати, а саме:

♦ недостатній рівень надходжень (призначених як для функціонування банку, так і для створення необхідних резервів);

♦ розмір капіталу неадекватний обсягу операцій, які проводить банк, та ризику, який він на себе бере, здійснюючи їх;

♦ виникнення тенденції до збільшення обсягу проблемних активів, передусім — кредитів;

♦ поява тенденції до зменшення обсягу коштів, які традиційно становлять ресурсну базу банку;

♦ зниження рейтингу (це в основному стосується банків, що користуються послугами таких агенцій, як Standard and Poors, Moody's тощо).

Якщо вжиті попереджувальні заходи виявилися недостатніми чи не дали бажаного ефекту, банк рано чи пізно постане перед складними проблемами. У такому разі керівництво установи в першу чергу має ідентифікувати причини, що зумовили наявні проблеми, визначити їх пріоритетність і розробити відповідну стратегію й тактику дій. Залежно від природи проблем коригуючі заходи слід спрямовувати в одному із трьох основних напрямів: на поліпшення фінансового стану установи (передусім шляхом зниження рівня ризику); на вдосконалення менеджменту (посилення ризик-менеджменту, функцій контролю та/або аудиту, запровадження тренінгу працівників тощо); на роботу з акціонерами банку (збільшення обсягу капіталу, зменшення або відмова від виплати дивідендів тощо).

Що ж конкретно треба робити, якщо в діяльності банку з'явилися проблеми, про які йшлося вище?

Із виникненням ускладнень у сфері менеджменту першочерговими мають бути такі дії:

1. Слід звернутися до послуг консультантів, чітко поставивши перед ними завдання та обумовивши строки його виконання. Підсумком роботи консультантів має стати тактика вирішення наявних проблем і стратегія (план дій) поліпшення фінансового стану банку. Для цього, а також з метою оперативного вирішення невідкладних питань, консультантам можна навіть надати певні повноваження або ввести їх до керівного складу менеджменту установи.

2. На час розробки й до запровадження стратегії виходу банку із ситуації, що склалася, уповільнити темпи або й призупинити процес нарощування обсягу активів.

Серед дій, спрямованих на поліпшення якості активів, слід виокремити такі:

1. Перегляд організаційної структури підрозділів, що займаються проведенням активних операцій.

2. Зменшення обсягу активних вкладень.

3. Активізація роботи з повернення проблемних активів, співпраця у цьому напрямі з іншими банками та організаціями.

4. Удосконалення кредитної політики, передусім — основних принципів класифікації кредитів, критеріїв визначення рейтингової оцінки позичальників та кредитів.

5. Удосконалення або запровадження функцій адміністрування та огляду кредитів і кредитного портфеля.

6. Зменшення концентрації кредитних вкладень (наскільки це можливо) або посилення контролю та ризик-менеджменту за наявною концентрацією.

7. Укладення угод, у яких чітко обумовлено зобов'язання контрагентів, строки виконання і, якщо це можливо, не передбачено проведення банком попередньої оплати.

8. Запровадження процедури належного контролю за регіональними підрозділами, введення у штат спеціаліста (підрозділу), до обов'язків якого входитиме робота з кредитами, що перейшли до категорії проблемних.

9. Призупинення або відмова від просування на ринок проблемних продуктів, удосконалення контролю за ними.

Для подолання проблем із надходженнями та з метою їх збільшення особливу увагу слід приділити розробці принципів та запровадженню довгострокового (стратегічного) й тактичного планування, складанню бюджету банку, розробці процедур чи лімітів, спрямованих на обмеження обсягу неприбуткових і низькоприбуткових активів.

З метою підтримки на достатньому рівні капіталу банку необхідно:

1. Обмежити темпи зростання активів і, по можливості, експансивну діяльність банку.

2. Вжити заходів щодо збільшення розміру капіталу, зменшення витрат і підвищення рівня дохідності установи.

Щоб підтримати на необхідному рівні ліквідність банку, а також уникнути ускладнень із нею в подальшому, слід вдатися до таких дій:

1. Провести інвентаризацію активної та пасивної частин балансу в розрізі відповідності строків погашення активів і виконання зобов'язань.

2. Удосконалити процедури управління ліквідністю та відповідні інформаційні системи.

3. Знайти можливості, аби зменшити залежність банку від дорогих ресурсів і переорієнтуватися на дешевші та більшою мірою прогнозовані кошти, з яких формується ресурсна база (наприклад, на депозитні вкладення, залишки коштів за поточними рахунками клієнтів тощо).

4. Розробити план управління ліквідністю на випадок непередбачуваних подій. Він має спиратися на відповідну модель управління ліквідністю і передбачати відповідний режим роботи всіх систем установи, містити характеристику можливих проблем та детальний опис дій конкретних підрозділів банку в ході їх вирішення.

У разі збільшення ринкових ризиків передусім слід ужити таких заходів:

1. Удосконалити процедуру менеджменту ринкових ризиків і відповідні інформаційні системи управління.

2. Зміцнити опірність банку валютному, процентному та іншим ризикам.

3. Установити чи переглянути діючі ліміти (з метою обмеження ризику їх доцільно встановлювати не щодо окремої операції, а щодо клієнта).

Насамкінець зауважимо, що всі коригуючі заходи мають бути включені до відповідного загального плану дій, що сприятиме їх узгодженості та спрямованості на чітко визначений кінцевий результат.

□

Передові технології

Управління банківськими послугами

Світлана Осташ
Старший викладач кафедри фінансів і банківської справи Ужгородського національного університету

Сьогодні комерційні банки України долають етап свого розвитку, що супроводжується глибокою структурною трансформацією. Це потребує зміни пріоритетів і методів роботи. Одночасно відбувається перехід до динамічного і конкурентного банківського співтовариства, орієнтованого на комерційний успіх, на ринок. У зв'язку із цим великого значення набуває управління банківськими послугами, розширення їх спектра та здешевлення витрат на їх надання. У статті висвітлено нові технології депозитних послуг, дистанційного банківського обслуговування, визначено пріоритети у розрахунково-касовому обслуговуванні клієнтів.

Успішна діяльність будь-якого банку великою мірою визначається колом операцій і послуг, які він пропонує своїм клієнтам. Стимулюючими факторами, що сприяють розширенню спектра послуг є, по-перше, зростання конкуренції у банківській сфері, по-друге, зниження прибутковості традиційних операцій, зокрема кредитних, по-третє, прагнення банків мати прибуток, по-четверте, відносна свобода, надана законами, які регулюють банківську сферу.

На сучасному етапі до комерційних банків висуваються вимоги щодо нарощування власного капіталу та зменшення частки ризикових активів у структурі балансу (зокрема кредитів). Досягти такої структури активів можна шляхом їх диверсифікації, насамперед за рахунок розширення кола тих операцій і послуг, які не збільшують ризик активів, але є дохідними.

Розвиток банківських послуг сприяє диверсифікації ризиків, отриманню прибутку з нових джерел, поліпшує структуру балансу банку, його ліквідність, але при надмірному розширенні їх кількості може призвести до послаблення менеджменту, зростання собівартості послуг, певного зниження прибутковості банківської діяльності.

Сьогодні комерційні банки змушені концентрувати зусилля на розробці й упровадженні нових банківських продуктів і послуг у рамках цілісної інноваційної політики. До цього спричинилося зниження середньої норми прибутковості кредитних операцій, зменшення доходів від курсових різниць, зростання вимог клієнтів до обслуговування, потреби споживачів у якісних банківських послугах.

Процес розробки та впровадження нових банківських продуктів — одна з головних складових інноваційної політики комерційного банку. Послугу банку з точки зору маркетингу можна визначити як форму задоволення потреб клієнта, а з точки зору організації виробництва — як певний порядок взаємопов'язаних організаційних, інформаційних, фінансових та юридичних заходів, прив'язаних до місця та часу виконання й об'єднаних у єдину технологію. Отже, **новий банківський продукт** — це банківська послуга, яка вперше пропонується на ринку банківських послуг або вперше надається банком своїм клієнтам. Новим продуктом вважається також модифікація існуючого продукту, яка стосується порядку (технології) надання, може бути проданою новим типам клієнтів, або будь-яке значуще для споживача нововведення [5, с. 24].

Для комерційних банків, які розпочали свою діяльність у 1992—1993 роках (так званих "банків другої хвилі"), характерні постійне розширення асортименту і якості послуг, прискорений розвиток попри недостатність ресурсної бази і брак капіталу. Ці банки швидко адаптуються до мінливої економічної ситуації, мають кваліфікований персонал, який керується у своїй діяльності принципами здорового прагматизму.

Сучасний розвиток вітчизняних банків визначають такі **основні напрями діяльності**, як: диверсифікація вкладень ресурсів, розширення сфери послуг, перетворення комісійних від клієнтських операцій та послуг на одне з основних джерел прибутку.

Сьогодні великий вітчизняний банк пропонує своїм клієнтам близько 170 різноманітних банківських послуг у розрахунковій, кредитній та інших сферах обслуговування [1, с. 363]. Вищим пріоритетом стає якісне обслуговування клієнтів. Із цією метою у багатьох банках створюють **підрозділи персональних менеджерів**, які здійснюють комплексне індивідуальне обслуговування клієнтів. Приміром, АКБ "Надра", який у своїй роботі керується принципом: "Наші клієнти — наше майбутнє", з метою швидкого і комплексного обслуговування клієнтів створює на підприємствах обмінні пункти з широким спектром послуг, здійснює інкасацію готівки, забезпечує розрахунки за продану продукцію за допомогою міжнародних кредитних карток Віза, МастерКард [1, с. 364].

Пріоритетними у **розрахунково-касовому обслуговуванні** клієнтів для більшості сучасних банків є точність, оперативність і висока якість. Сьогодні все ширше застосовується автоматизоване обслуговування клієнтів із використанням комп'ютерної **системи "Клієнт — банк"**, яка дає змогу контролювати стан рахунку та здійснювати платежі безпосередньо з офісу, а також одержувати різноманітну інформацію. Щоб обслуговувати клієнтів у мінімальні терміни і з максимальною для них зручністю, в окремих вітчизняних банках упроваджено **автоматизовану систему банківського обслуговування населення** (АСБОН) на базі пластикових карток із магнітною смугою. Система складається з кількох самостійних розрахунково-фінансових блоків і забезпечує депозитне, розрахункове обслуговування тощо.

У сфері депозитних послуг банк "Надра" пропонує клієнтам унікальний спектр **ощадних сертифікатів**: стро-

кові сертифікати на пред'явника (процентні зі щомісячною виплатою відсотків, процентні з виплатою відсотків при погашенні, процентні з премією, а також дисконтні, котирувальні сертифікати на пред'явника та строкові іменні сертифікати (зі щомісячною виплатою відсотків). Ощадні сертифікати банку "Надра" мають механізм валютного застереження, що дає змогу надійно захистити кошти клієнтів від інфляції. Розмаїття умов, номіналів, термінів погашення, а також процентних ставок, які котируються щодня, роблять сертифікати привабливими як для фізичних, так і для юридичних осіб. Крім того, у цьому банку можна отримати **кредит під заставу** його власних ощадних сертифікатів.

Досвідчені спеціалісти комерційних банків здійснюють операції і послуги з **корпоративними цінними паперами**: аналіз інвестиційної привабливості цінних паперів, формування інвестиційного портфеля на замовлення клієнтів, довірче управління пакетом цінних паперів тощо.

Приватним особам комерційні банки пропонують **сейфові камери** індивідуального користування. Клієнтам гарантується конфіденційність і, за бажанням, повна анонімність. Доступ у сховище забезпечується за допомогою новітньої технології, де в ролі коду може використовуватися інформація, яку електронний пристрій "зчитує" з долоні клієнта.

У боротьбі банків за клієнта, котра тільки розпочинається, не останню роль відіграватимуть різноманітність і якість банківських послуг. Якщо п'ять років тому молоді комерційні банки пропонували своїм клієнтам щонайбільше два десятки видів послуг, то сьогодні їх кількість перевищує сотню. Різноманітність банківських операцій та послуг зростає з розвитком українського фінансового ринку та його входженням у світову банківську систему. Найпоширенішими видами послуг залишаються відкриття, закриття банком поточних рахунків клієнтів, кредитування, комісія за обслуговування рахунків тощо.

Із формуванням ринкових відносин у вітчизняній економіці значно зростає попит на послуги банків як із боку суб'єктів господарювання, так і з боку приватних осіб. Крім того, до розширення діапазону послуг банки спонукають розвиток конкуренції на фінансовому ринку, а також недостатній рівень прибутковості традиційних кредитних операцій. Це посилює тенденції до універсалізації банківської справи та створення повноцінного ринку банківських послуг.

До пріоритетних напрямів обслуговування, на яких варто насамперед сконцентрувати зусилля, слід віднести трастові операції, консультаційно-інформаційні послуги, аудиторські, гарантійні послуги, допоміжні операції, пов'язані із забезпеченням господарської діяльності клієнтів, удосконалення традиційних банківських послуг.

Серед перспективних видів діяльності комерційних банків особливе місце посідають трастові послуги, які передбачають управління майном та виконання інших послуг в інтересах і за дорученням клієнта на правах його довіреної особи.

У переліку трастових послуг, які комерційні банки можуть пропонувати суб'єктам підприємницької діяльності, слід назвати такі: розпорядження активами (насамперед портфелями цінних паперів підприємств, заставленим майном, коштами пенсійних фондів); здійснення агентських послуг, що передбачають виплату дивідендів за акціями, процентів за облігаціями, зберігання акцій з передовіреним правом голосу; тимчасове управління справами підприємства в разі його реорганізації чи банкрутства.

У трастовій діяльності комерційні банки приділяють увагу й обслуговуванню фізичних осіб, а саме: розпоряджаються спадщиною на підставі заповіту; управляють майном клієнта за дорученням; надають агентські послуги (збереження цінностей, оренда сейфів, управління активами за вказівкою клієнта); забезпечують збереження майна недієздатних осіб, у тому числі неповнолітніх спадкоємців, здійснюють опікунство.

Крім трастових послуг, перспективним є такий напрям банківської діяльності, як надання клієнтам кваліфікованих **консультацій** та інформації з різних аспектів управління фінансами та організації господарської діяльності, правових, банківських, фінансових питань, проблем ведення бізнесу тощо.

Серед найперспективніших консультаційних та інформаційних послуг зазначимо такі:

— консультації з питань застосування законодавчих, нормативних і правових актів, що регламентують господарську діяльність;

— підготовка та правова експертиза господарських контрактів, зовнішньоторговельних угод, установчих документів різних підприємств, документації на отримання ліцензії тощо;

— консультації з організації та ведення бухобліку, складання фінансової звітності, кошторису, планування та контролю, калькуляції собівартості продукції, питань ціноутворення, організації розрахунків із партнерами по ринку;

— консультації з питань діяльності на фондовому та валютному ринках, прогнозування динаміки валютних курсів і котирувань цінних паперів, інвестування коштів, маркетингу, управління активами фірм;

— консультації із загальних питань ведення бізнесу (збільшення капіталу підприємства, реорганізація, злиття, придбання інших компаній);

— збір, аналітична обробка та надання клієнтам найрізноманітнішої інформації про тенденції розвитку економіки на макрорівні, фінансовий стан, особливості господарювання, місце контрагентів на ринку, обмінні курси іноземних валют, поточну, господарську кон'юнктуру, стан світових ринків різних товарів тощо [3, с. 89].

Банки та інші фінансово-кредитні інститути країн із ринковою економікою широко практикують **лізингові операції**. Актуальність розвитку лізингу в Україні зумовлює насамперед стан парку устаткування — значна питома вага морально застарілого обладнання, низька ефективність його використання, великий обсяг демонтованого обладнання, незабезпеченість запасними частинами тощо. Експерти вважають, що для підтримки наявних виробничих потужностей нам щороку потрібно 10 млрд. доларів США, а для оновлення виробничих фондів — набагато більше [5, с. 31]. Одним із варіантів успішного розв'язання цієї проблеми може бути лізинг, тим більше, що попит на лізинг в Україні визначено як "потенційно безмежний" (за даними дослідження Світового банку, проведеного в 1997 році) [5, с. 31].

Згідно з міжнародним правом, лізинг є діяльністю, в процесі якої лізингодавець надає лізингоотримувачу право використання певного майна (основних засобів) на визначений термін і за певну плату. З лізингом (див. схему 1) пов'язані певні переваги, які полягають у можливості заощадити значні оборотні кошти, необхідні для закупівлі основних засобів або придбання майна.

Через лізингові платежі банк отримує нове джерело доходів у вигляді комісійних виплат, а також можливість економити кошти завдяки відносній простоті обліку лізингових операцій порівняно з довгостроковими кредитни-

Схема 1. **Лізингова угода та фінансові потоки**

ми операціями. Розвиток лізингового бізнесу дає змогу банкам розширювати коло операцій, підвищувати якість обслуговування клієнтів і збільшувати їх кількість, встановлюючи нові взаємовигідні партнерські відносини.

На мою думку, єдиною справді вагомою гарантією успіху лізингової угоди в наших умовах можна вважати вибір платоспроможного і надійного у всіх відношеннях партнера. Тому основну роль при підготовці договору відіграють ретельний аналіз фінансового стану потенційного лізингоодержувача, перспективності сфери його діяльності та можливості встановлення з ним довірчих відносин.

Сьогодні лізинг можна розглядати як альтернативу кредиту й інвестиціям, тому вітчизняні комерційні банки мали б, у міру можливостей, пропонувати клієнтам лізингові послуги, тим більше, що Закон України "Про лізинг" діє вже кілька років.

Розвиваючи **факторингові операції**, комерційні банки зможуть розширити спектр своїх послуг, збільшити розміри прибутку та зміцнити зв'язки з клієнтами. Факторинг — це різновид торговельно-комерційної операції, яка поєднується з кредитуванням його дебіторської заборгованості (несплаченими рахунками-фактурами клієнта у процесі реалізації ним товарів і послуг). В основі факторингової операції — придбання (купівля) банком рахунків-фактур постачальника на відвантажену продукцію (або надану послугу) і передача банку права вимоги платежу з покупця продукції (послуги).

Хоча факторинг є досить ризиковою банківською операцією (послугою), він водночас дає банкам змогу отримувати додаткові доходи від його проведення та розширити спектр послуг.

Серед валютних операцій, на мій погляд, найперспективнішим видом кредитування експортерів є **форфейтинг**. Це одна з форм коротко- і середньострокового кредитування зовнішньоторговельних угод (як правило, пов'язаних із постачанням машин та обладнання), суть якої полягає у придбанні банком платіжних зобов'язань, поданих зазвичай у формі векселів без права зворотної вимоги до продавця.

У міру стабілізації економічної ситуації, зростання конкурентоспроможності вітчизняної продукції та експортної активності українських виробників, а також прагнення банків диверсифікувати і розширити коло своєї діяльності, форфейтинг посяде належне місце у переліку банківських операцій.

Незважаючи на розвиток **карткових технологій** в Україні, спектр банківських послуг індивідуальним клієнтам залишається вузьким. Проте за браком високодохідних спекулятивних операцій банки в будь-якому випадку будуть змушені повернутися до надання масових послуг індивідуальним клієнтам і малому бізнесу. Необхідність їх обслуговування загострить проблему масштабу та пов'язаних із цим витрат, оскільки сучасний динамічний і високорентабельний банківський бізнес диктує як зниження собівартості банківських послуг, так і підвищення їх номенклатури та якості. Розв'язанню цієї проблеми сприяє запровадження послуг **дистанційного банківського обслуговування**, які надаються за порогом банку. Склад таких послуг визначається складом їх споживачів:

— для клієнтів банку — юридичних осіб, у тому числі корпоративних VIP-клієнтів — класична послуга "клієнт — банк";

— для клієнтів банку — фізичних осіб та юридичних осіб — комп'ютерна телефонія, що передбачає як лише інформаційне (опціональне), так і повноцінне платіжно-розрахункове обслуговування;

— для клієнтів банку — фізичних та юридичних осіб — послуга "Інтернет-банк—клієнт";

— для банків-кореспондентів і підрозділів банку (філій, відділень, агентств, обмінних пунктів) — банківська розрахункова система [4, с. 5].

Будь-який універсальний банк у процесі свого розвитку так чи інакше намагатиметься охопити весь спектр дистанційного банківського обслуговування (див. схему 2).

Схема 2. **Система дистанційного банківського обслуговування**

Джерело: [4, с. 5]

Виконання грошових зобов'язань із використанням мережі Інтернет (сервіс "**Інтернет-банк—клієнт**") може здійснюватися кількома способами.

1. Шляхом доступу до рахунку та переказу коштів через банківський рахунок. Цей спосіб частково регулюється вимогами Інструкції № 7 щодо здійснення розрахунків із застосуванням систем "Клієнт — банк", Постановою Правління НБУ "Про затвердження правил організації електронних документів" у частині передачі повідомлень між банками через СЕП. Для повнішого врегулювання цього питання у проекті закону України про переказ визначено поняття електронного цифрового підпису (ЕЦП), визнано юридичну силу платіжних документів, підписаних електронним цифровим підписом, та з'ясовано питання щодо можливості використання для створення ЕЦП програмно-технічних та інших засобів, обов'язковості ведення електронних архівів протягом строків, установлених діючим законодавством тощо.

2. Шляхом використання платіжної картки чи її

реквізитів для переказу грошових коштів і використання електронних грошей та інших передплачених фінансових продуктів. Використання платіжних карток і передплачених платіжних карток ("електронних гаманців") регулюється Положенням "Про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням" (затверджене постановою Правління НБУ від 24.09.1999 р. № 479). Положення визначає платіжну картку як ідентифікаційний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки, що містить обов'язкові реквізити, встановлені платіжною організацією, які ідентифікують платіжну систему та його емітента; представляє картку як засіб для складання розрахункових документів, що підлягають оплаті за рахунок клієнта, і дозволяє використовувати її в рамках технологічної схеми електронної комерції (пункт 4.1 "Операції із застосування платіжних карток"). Платіжні картки можуть застосовуватися для здійснення операцій як фізичними, так і юридичними особами [4, с. 6].

Важливою проблемою при впровадженні **електронної комерції** є система забезпечення інтернет-продавцем своїх зобов'язань із поставки товару (надання послуги) покупцю (отримувачу послуги); йдеться про систему контролю, яка даватиме змогу користувачу з'ясовувати, чи поставлено товар (надано послугу) [4, с. 6].

Зрозуміло, що, як і будь-яка послуга клієнту, система "Інтернет-банк—клієнт" повинна мати чітку юридичну базу. Якщо її немає, інтернет-рішення електронної комерції не можуть бути реально застосовані. Юридичне значення зазначених вище послуг забезпечується, насамперед, такими принципами:

— необхідність підписання угоди між банком і клієнтом, у котрій визначено їхні взаємовідносини, а також умови вирішення конфліктних ситуацій із посиланням на основні функції системи. Угода має бути скріплена підписами та печатками сторін. Основним у такій угоді є поняття електронного цифрового підпису клієнта і банку;

— банк і клієнт у процесі підписання угоди повинні оформити акт фізичної передачі ЕЦП та реєстрації ключів;

— підписання всіх наступних клієнтських документів від клієнта до банку та у зворотному напрямі має здійснюватися із застосуванням ЕЦП;

— оскільки існує імовірність зловмисних підробок форм документів, обов'язковим є підпис усього трафіку з банку.

На сучасному етапі розвитку банківської справи в Україні в галузі електронної комерції відбувається перехід від стадії обговорення необхідності та можливості реалізації систем до стадії конкретних рішень. Збільшення кількості систем та їх користувачів, а також числа угод, що здійснюються із застосуванням Інтернету, ускладнення технологічних рішень — усе це об'єктивно породжує необхідність правового забезпечення та врегулювання сфери електронної комерції (про що переконливо свідчить досвід роботи зарубіжних банків).

Із зазначеного випливає, що електронна комерція фундаментально змінить способи торгівлі товарами та послугами, спонукаючи банки до реалізації нової моделі пропозиції послуг і способів їх надання. Електронна комерція у фінансовій сфері буде альтернативою наявним платіжним системам. Значною мірою зросте кількість трансакцій із відповідним здешевленням їх вартості.

Особливості **управління послугами** визначаються специфікою банківської діяльності. Більшість рис, притаманних банку, характерна для суб'єктів підприємництва, хоча банківський менеджмент (управління) має суттєві особливості. Банк акумулює вільні грошові кошти і пропонує їх на платній основі позичальникам, серед яких — підприємства різних форм власності, населення, державні установи, що свідчить про прагнення банку працювати не лише на приватний, а й на суспільний інтерес. Головною особливістю банківського управління є поєднання цих інтересів: його метою є, по-перше, забезпечення ліквідності та рентабельності роботи банку; по-друге, забезпечення інтересів як вкладників, так і позичальників; по-третє, максимальне задоволення потреб клієнтури у банківських послугах; по-четверте, вирішення соціальних потреб працівників банку та створення ефективної системи підготовки кадрів.

Завдання управління активами, пасивами, послугами полягають у досягненні кінцевої мети — отриманні максимально можливого прибутку при задовільному рівні ліквідності банківського балансу. Одним із завдань управління послугами є підвищення якості банківського обслуговування, зниження рівня ризиків, зменшення кількості помилок і неточностей, підвищення ефективності управлінських ланок, зокрема таких, як стратегічне планування та прогнозування, що дасть змогу краще розпоряджатися банківськими ресурсами.

Банківські продукти і послуги на новітньому етапі обслуговування з боку банків повинні бути **індивідуально зорієнтованими** на потреби кожного клієнта. Сьогодні індивідуальні клієнти та бізнесові структури мають змогу користуватися персональними комп'ютерами для оплати рахунків, отримання виписок, переказу коштів. Клієнту слід надавати стільки можливостей, скільки банк вважає за доцільне, перекладаючи на нього та інформаційні системи максимальну кількість послуг і функцій з метою скорочення витрат. Серед **додаткових послуг**, які планується розширювати, — послуги брокера в роботі із цінними паперами, хеджування, робота з нерухомістю та ряд інших банківських продуктів, пов'язаних із фінансами (як правило, у партнерстві з іншою фірмою чи підрозділом, що постачає такі продукти).

Найбільші перспективи розвитку у вітчизняній банківській практиці мають ті послуги, реалізація яких вимагає від персоналу банків глибоких знань особливостей роботи суб'єктів господарювання різних галузей економіки, функціонування фондового та валютного ринків. Розглянуті напрями розвитку ринку банківських послуг сприятимуть розширенню сфери діяльності українських комерційних банків, їх адаптації до нових умов ринку та зростаючих потреб клієнтури у повноцінному комплексі послуг, адекватному вимогам сучасної економіки.

□

Література.

1. Банківський менеджмент: Навч. посібник / О. Кириченко, І. Гіленко, А. Ятченко. — К.: Основи, 1999. — 671 с.

2. Гладких Д. Умови конкуренції на ринку кредитних ресурсів і банківських послуг // Вісник НБУ. — 1999. — № 8. — С. 31—34.

3. Дзюблюк О. Про деякі напрямки розвитку ринку банківських послуг в Україні // Фінанси України. — 1997. — № 1. — С. 86—91.

4. Кравець В. Перспективи здійснення безготівкових розрахунків в Україні // Банківська справа. — 2000. — № 6. — С. 3—8.

5. Мринська О., Шевченко О. Лізинг — альтернатива банківському кредитуванню // Банківська справа. — 2000. — № 4. — С. 31, 41.

6. Оніщенко С. Особливості розробки нових банківських продуктів // Банківська справа. — 2000. — № 3. — С. 24 — 27.

Дослідження

Проблемні аспекти боротьби з відмиванням грошей

Оксана Галиць
Заступник начальника Управління Національного банку України в Чернівецькій області

За роки незалежності в Україні неодноразово робилися спроби боротьби з відмиванням грошей. Зокрема, застосовувалися заходи для протидії відпливу капіталу у сфері зовнішньоекономічних відносин. Проте наша країна і досі залишається у "чорному списку" держав, які не ведуть боротьбу з відмиванням. У статті висвітлюються специфічні вітчизняні проблеми та висловлюються конкретні пропозиції щодо поліпшення ефективності боротьби з відмиванням грошей.

Проблема боротьби з відмиванням грошей з відчутною для держави гостротою постала ще в 1993—1994 роках. Відплив значних сум валютних коштів за кордон спонукав Президента України у червні 1994 року видати Указ "Про невідкладні заходи щодо повернення в Україну валютних цінностей, що незаконно знаходяться за її межами". Указ зобов'язував суб'єктів підприємницької діяльності декларувати наявність належних їм валютних цінностей, які знаходяться за межами країни, та в місячний строк переказати до уповноважених банків України валютні цінності, розміщені з порушенням встановленого порядку. У разі виконання цих вимог їм гарантували не застосовувати проти них санкції та не притягувати до кримінальної відповідальності.

Однак **суто адміністративними заходами повернути валютні цінності в Україну не вдалося.** Це й не дивно, оскільки із самої природи економічних відносин випливає, що спроби повернути фінансові потоки з вивезення на ввезення за допомогою виключно адміністративних заходів не можуть дати позитивних результатів. Економічних же заходів майже не застосовували. Відтак цю та інші проблеми боротьби з відмиванням грошей донині не розв'язано.

Відмивання грошей, за визначенням "Енциклопедії банківської справи України" [4, с. 137—138], — це "вид злочинної діяльності (як правило, організованої, нерідко — в міжнародному масштабі), зміст і метод якої полягає в переведенні з кримінального обігу в легальний сектор економіки, "легалізації" здобутих злочинним шляхом доходів, умисне приховування, маскування різними способами (передача, переказ, розміщення, пропускання через банки та небанківські фінансові установи, придбання майна і т. ін.) дійсного їх проходження, руху, справжньої належності".

"До основних джерел "брудних" коштів, — як зазначено в цьому ж виданні, — відносять: наркобізнес, підпільну торгівлю зброєю, фальшивомонетництво, хабарі, контрабанду, махінації з цінними паперами, нелегальні пожертвування на користь виборчих кампаній, підпільну індустрію азартних ігор, заплановані банкрутства, шахрайські операції в банківській сфері, сутенерство, викрадення людей з метою викупу, торгівлю дітьми, рекет, тероризм, шпигунство тощо" [4, с. 138].

Україна не спромоглася досягти помітних результатів у боротьбі з відмиванням грошей, оскільки досі використовувала лише адміністративні, а не економічні заходи

Проте коли йдеться про відмивання грошей в **Україні, до найголовнішого джерела "брудних" грошей можна віднести ухилення від сплати податків** (доходи від "тіньового бізнесу", в тому числі "тіньова" зарплата тощо).

Для відмивання грошей злочинні структури нерідко прагнуть використовувати можливості банків і фінансових установ. Міжнародними організаціями останніми роками розроблено низку заходів протидії цим злочинним намаганням, визначено основні принципи участі банківських установ у боротьбі з відмиванням грошей [4]. Зокрема, Міжнародною групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, отриманих злочинним шляхом (FATF), **розроблено спеціальну програму боротьби з відмиванням грошей. Вона складається із 40 пунктів-рекомендацій**, спрямованих на вдосконалення національних законодавств щодо протидії відмиванню грошей, розширення міжнародного співробітництва у цій справі.

У вересні 2001 року групою FATF Україну (разом із Росією, Ізраїлем, Філіппінами, Єгиптом, Ліваном, Науру, Островами Кука тощо) було віднесено до переліку країн, які недостатньо борються з відмиванням грошей.[1] **Основною причиною внесення України до списку країн, які ведуть недостатню боротьбу з відмиванням грошей, є відсутність у нашій країні відповідного закону.**

Щодо Росії, то наша північна сусідка вже прийняла Закон "Про протидію легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом". 27 червня 2002 року до нього внесено ряд поправок стосовно протидії фінансуванню терористичної діяльності. До жовтня 2002 року Росія сподівається виконати всі формальні вимоги FATF, що дасть змогу виключити її з "чорного списку" [5].

Восени 2001 року Україна також активно почала вживати заходів, аби вийти зі списку FATF. Так, рік тому Національний банк надіслав комерційним банкам 40 рекомендацій FATF, у грудні 2001 року — нові стандарти Базельського комітету з банківського нагляду **"Знай свого**

[1] 21 червня 2002 року FATF опублікувала новий "чорний список" країн, котрі не борються з відмиванням грошей. Україна залишилась у ньому, тоді як Ізраїль, Ліван, Угорщину, Сент-Кітс і Невіс уже вилучено. Нині до "чорного списку" входять 15 країн: Острови Кука, Домініка, Єгипет, Гватемала, Гренада, Індонезія, Маршаллові Острови, М'янма, Ніуе, Науру, Філіппіни, Росія, Сент-Вінсент і Гренадини, Нігерія, Україна [8].

клієнта". Комерційним банкам рекомендовано врахувати ці стандарти при підготовці внутрішніх програм і процедур з метою запобігання легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, і гарантування безпеки, стабільності банків та цілісності банківської системи.

10 грудня 2001 року вийшов Указ Президента "Про заходи щодо запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом", згідно з яким із 1 січня 2002 року **запроваджується обов'язковий фінансовий контроль за всіма фінансовими операціями, визначеними законом як значні або сумнівні** та здійснюються на території України фізичними і юридичними особами.

У травні поточного року комерційним банкам надіслано Методичні рекомендації НБУ з питань розробки банками України програм протидії легалізації (відмиванню) грошей, отриманих злочинним шляхом.

Нині законодавчою базою для банків у боротьбі з відмиванням грошей є статті 63, 64, 65 Закону України "Про банки і банківську діяльність" і стаття 18 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг в Україні".

Згідно зі статтями 63—64 Закону "Про банки і банківську діяльність" банки зобов'язані запобігати використанню банківської системи з метою легалізації грошей. Одним із засобів цього є проведення банком ідентифікації всіх осіб, які здійснюють значні та/або сумнівні операції. До **значних** операцій законом віднесено безготівкові розрахунки за угодами на суми, що перевищують еквівалент 50 000 євро, та готівкові розрахунки за угодами на суми, що перевищують еквівалент 10 000 євро за офіційним курсом гривні щодо іноземної валюти, встановленим НБУ; до **сумнівних** — операції, здійснювані за незвичних або невиправдано заплутаних умов, а також економічно не виправдані або суперечать законодавству України.

Відповідно до статті 18 Закону "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг в Україні", критерії віднесення операцій до сумнівних та незвичних визначаються Кабінетом Міністрів України.

Постановою від 29.05.2002 р. № 700 Кабмін **визначив 17 критеріїв, за якими фінансові операції**, що здійснюються клієнтами фінансових установ, **можуть бути віднесені до сумнівних та незвичних**. Більшість із них відповідає засадам Базельського комітету і запровадженому ним у світових фінансових установах принципу "Знай свого клієнта".

Деякі з критеріїв усе ж не завадило б уточнити.

Так, незрозуміло, чи слід банкірам вимагати від клієнтів балансові або звітні документи щодо їх фінансового стану при здійсненні операції, коли "сума не відповідає фінансовому стану учасників угоди".

Постановою Кабміну визначено, що до сумнівних та незвичних віднесено операції за зовнішньоекономічними контрактами, які укладаються за ціною, котра не відповідає цінам на світових ринках. Але ж відомо, що ціна може бути як завищена (коли закуповується сировина), так і занижена (при реалізації готової продукції). Залишається не з'ясованим також, хто інформуватиме банкірів про світові ціни на різні види продукції, які до того ж мають властивість змінюватись?

Щодо обміну банкнот іноземних валют низького номіналу на банкноти високого номіналу в обсягах понад 10 тис. євро (така операція також розцінюється урядом як сумнівна), то тут вочевидь ідеться про вуличних торговців наркотиками. Однак, враховуючи низьку платоспроможність наркозалежних людей в Україні, такий обмін у нашій державі сьогодні не вельми поширений.

Стосовно перерахувань коштів на анонімні рахунки за кордоном слід зауважити, що **європейські країни** на вимогу Європейського Союзу та Організації економічного розвитку і співпраці **поступово відмовляються від таких рахунків**. Зокрема, в Австрії з 1 липня 2002 року набув чинності закон, яким заборонено анонімні вклади в банках. Відтепер без пред'явлення документів, що посвідчують особу, тут не можна покласти на рахунок або зняти з нього кошти [7]. В Ірландії нещодавно опубліковано список політиків і бізнесменів, які протягом 1974—1994 років відкрили анонімні рахунки в офшорному банку на Кайманових островах. На той час Кайманові острови були найвигіднішим місцем вкладення коштів, і, як виявилося, ряд ірландських банків та компаній виступали посередниками при їх переведенні. Зусилля міжнародних організацій щодо виявлення "брудних" грошей не були марними [6]. У Швейцарії добиваються внесення змін до закону про боротьбу з відмиванням грошей, аби завадити іноземним політичним діячам і злочинцям зберігати кошти в тамтешніх банках. На думку банкірів, котрі запропонували такі зміни, особи, причетні до політики, повинні розглядатися законом як завідомо підозрілі, оскільки вони надто часто вивозять кошти з батьківщини в Швейцарію, і пов'язані із цим гучні скандали шкодять репутації швейцарських банків [8].

Якщо ідентифікація фізичних та юридичних осіб не викликає сьогодні жодного спротиву, то вимога щодо надання повідомлень спеціальним органам наштовхнулася на серйозну протидію вітчизняних комерційних банків. Як відомо, згідно зі статтею 64 Закону України "Про банки і банківську діяльність" вони зобов'язані повідомляти відповідні органи про сумнівні та незвичні операції своїх клієнтів. Однак **чіткого механізму надання інформації спеціальним органам по боротьбі з організованою злочинністю законом не передбачено**. Не визначено терміни надання таких даних, а також питання про те, хто повинен надавати зазначену інформацію: лише банки — юридичні особи чи й їхні філії? Тож до прийняття спеціального закону про боротьбу з відмиванням грошей банки, очевидно, лиш ідентифікуватимуть операції своїх клієнтів, а відомості про них надаватимуть за конкретними запитами у конкретних випадках.

Українські банки законодавчо зобов'язано повідомляти про сумнівні та незвичні операції своїх клієнтів, але чіткого механізму надання такої інформації законом не передбачено

Утім, і процедура проведення ідентифікації особи потребує вдосконалення. Враховуючи важливість ідентифікації осіб на етапі створення та державної реєстрації підприємств, одним із варіантів вирішення проблеми могло б стати зобов'язання надавати кожним із засновників відомості про те, чи не притягувалися вони до кримінальної відповідальності, чи не мають вони та підприємства, очолювані або засновані ними раніше, заборгованостей (у тому числі за банківськими кредитами). Аналогічні дані варто було б надавати про осіб, які обіймають керівні посади (керівник, головний бухгалтер). Такий порядок дасть змогу вже на етапі створення підприємства достатньою мірою перевірити "чистоту" суб'єктів господарювання.

Крім того, доцільно було б внести зміни до Інструкції "Про відкриття

банками рахунків у національній та іноземній валюті", аби вже на стадії відкриття рахунків установа могла отримати всі необхідні для ідентифікації особи документи (відомості про засновників юридичної особи, осіб, які мають право давати їй обов'язкові до виконання вказівки, відомості про філії, материнські, дочірні підприємства, про юридичних осіб, у яких клієнт має участь, про об'єднання підприємств, до яких він входить, структуру, склад органів управління юридичної особи, відомості про фізичних осіб, які входять до органів управління тощо).

Окремої уваги заслуговує питання щодо видів діяльності, яким притаманний високий потенційний ризик легалізації (відмивання) доходів. Державні органи не в змозі повною мірою проконтролювати галузі зі значним обігом готівки. Скажімо, для юридичних осіб, які займаються обміном валют на підставі агентських угод, варто було б встановити фіксований річний збір, одночасно скасувавши однопроцентний збір в Пенсійний фонд із операцій купівлі-продажу банківськими установами іноземної валюти. Це позбавить від необхідності здійснювати валютообмінні операції без відображення їх в обліку.

Необхідно запобігти можливості знищити ("замовити") конкуруючу фірму під приводом боротьби з відмиванням грошей

У сфері **зовнішньоекономічних операцій** система валютного контролю теж повинна поставити відповідні бар'єри, аби запобігти відпливу валюти за межі України. Адже для держави може виявитися небезпекою практика, коли кошти спочатку переказуються за кордон і осідають в "офшорних" банках на приватних рахунках, а згодом використовуються в ході виборчих кампаній. Водночас банківським установам слід ширше пропагувати серед клієнтів акредитивну форму розрахунків, яка гарантує підприємству безпечність розрахунків, а також негайне повернення коштів у разі непоставки продукції, сприяє заміні бартеру грошовими розрахунками.

Необхідно організувати навчання банківських службовців, створити у кожному банку внутрішні бази даних, які дали б змогу установам самостійно відстежувати інформацію про підозрілі операції своїх клієнтів, обмінюватися досвідом щодо виявлення і запобігання фактів відмивання грошей.

Проблемним залишається й **питання захищеності службовців**, котрі надаватимуть відомості про сумнівні операції, та використання такої інформації. Службовець банку, який повідомив компетентний орган, повинен бути захищений від кримінальної та цивільної відповідальності за розкриття банківської таємниці. Фінансова установа має бути також звільнена від відповідальності за те, що не повідомила про клієнта, щодо операцій якого має серйозні підозри, якщо вона відмовила йому в допомозі, розірвала з ним відносини та закрила його рахунок.

Одного закону про відмивання грошей мало — необхідні чітко визначений механізм його запровадження та відповідні реформи податкової системи

Стосовно використання правоохоронними органами наданої інформації, то головне — щоб інформація, яка надаватиметься, не стала предметом торгу. Важливо, щоб під приводом боротьби з відмиванням грошей не знищувалися ("не замовлялися") певні фірми.

Прагнення державних органів добитися виключення України з "чорного списку" FATF зрозуміле. Адже така її репутація загрожує розірванням кореспондентських відносин із вітчизняними банками, спонукає іноземні банки ретельніше перевіряти документи українських контрагентів (кошти клієнтів і дійсних власників), акціонерів українських компаній, з якими ведуть бізнес їхні партнери з країн — членів FATF.

Крім того, FATF може ускладнити процедуру реєстрації філій вітчизняних банків на території держав, які входять до цієї групи, і застерегти їх компанії про ризик ведення бізнесу з українськими партнерами.

Перелік країн, які входять до Міжнародної групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, отриманих злочинним шляхом (FATF)*

Аргентина, Австралія, Австрія, Бельгія, Бразилія, Канада, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Нідерланди, Греція, Китай, Ісландія, Ірландія, Італія, Японія, Люксембург, Мексика, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, Сінгапур, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Туреччина, Великобританія, США.

* Джерело: Кто такая FATF? // Бизнес. — 2002. — № 25—26. — С.16.

Зазначене вище доводить: **назріла необхідність у прийнятті закону про боротьбу з відмиванням грошей**. Законопроект про попередження і протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, парламентом України прийнято у першому читанні. Документом регулюватимуться відносини в сфері попередження і протидії введенню в обіг "брудних" грошей і боротьби з фінансуванням тероризму. Щоб запобігти легалізації злочинно добутих коштів, законопроектом передбачено введення **фінансового моніторингу сумнівних фінансових операцій**, суб'єктами якого є банки, біржі, благодійні організації, гральні заклади, а суб'єктами державного фінансового моніторингу — органи виконавчої влади, Національний банк та уповноважений орган при Мінфіні. Передбачається також створити єдину інформаційну систему і базу даних.

Однак один лише закон, без контролю за його виконанням, не вирішить усіх проблем — необхідно розробити чіткий механізм його запровадження.

І ще одне: закон про запобігання та протидію легалізації "брудних" грошей необхідно приймати у комплексі з проведенням податкової реформи. Адже основним спонукальним мотивом у відмиванні коштів в Україні є не наркобізнес, не торгівля зброєю, не тероризм, а **ухилення від оподаткування**. Лише синхронізувавши боротьбу з відмиванням "брудних" грошей із реформою податкової системи, матимемо позитивний ефект.

□

Література.

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність".

2. Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг в Україні".

3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про визначення критеріїв віднесення фінансових операцій до сумнівних і незвичних" від 29.05.2002 року № 700.

4. "Енциклопедія банківської справи України" — К.: "Молодь", 2001. — 680 с.

5. Росія до жовтня 2002 зможе виконати вимоги для виключення із "чорного списку" FATF. — http://www.-liga.net.

6. 190 политиков и бизнесменов укрывали деньги в оффшорах. — http://www.utro.ru.

7. До речі // Галицькі контракти. — 2002. — № 29. — С.12.

8. Все об отмывании денег // Бизнес. — 2002. — № 29. — С.9.

Експрес-аналіз

Стабілізація гривні як чинник розвитку економіки

Олена Береславська
Радник голови Ради директорів Української міжбанківської валютної біржі. Кандидат економічних наук

Уже впродовж двох років гривня демонструє рідкісну стабільність, і все ж дискусії щодо того, яким має бути її курс, не вщухають. Аналіз ситуації на валютному, інвестиційному ринках, ринку державних цінних паперів, а також бюджетного процесу вкотре доводить: стабільна гривня — запорука економічного розвитку країни.

З початку року на валютному ринку України спостерігається незначна девальвація номінального курсу гривні: за січень — серпень він знизився на 0.58%. Лиш у червні курс трохи підвищився, що, як завжди, було пов'язано з початком періоду відпусток та певним зниженням ділової активності.

Зазначу, що зобов'язання НБУ щодо девальвації гривні на 2002 рік виконуються, але її темпи помітно відстають від запланованих — замість 5% за рік[1] за вісім місяців маємо 0.58%. Оператори валютного ринку прогнозують, що курс гривні не перевищить позначки 5.33—5.38 гривні за долар.

Реальний курс гривні теж поступово знижується. Якщо порівняти динаміку темпів інфляції та девальвації гривні за перші сім місяців (див. таблицю), то виявиться, що у два попередні роки її реальний курс зростав, оскільки рівень інфляції перевищував рівень зниження (2000 р.) і зростання (2001 р.) номінального курсу гривні. З початку 2002 року в Україні спостерігається дефляція, а курс гривні знижується дуже повільними темпами, відтак у цілому її реальний курс також знижується.

Динаміка темпів інфляції та девальвації (ревальвації) курсу гривні за сім місяців 1999—2002 рр.

Відсотки

Показники	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.
Темпи інфляції, дефляції (–)	8.4	14.3	3.5	–3.3
Темпи девальвації, ревальвації (–) номінального курсу гривні	24.52	4.26	–1.49	0.57

Така тенденція на користь українським експортерам, оскільки надає їм певні переваги у зовнішній торгівлі. Крім того, різниця у темпах інфляції з країнами СНД (партнерами у зовнішньоекономічній діяльності) підвищує конкурентоспроможність вітчизняних експортних товарів.

Незважаючи на це, експортери все ж не задоволені курсовою політикою НБУ і час від часу висловлюють побажання девальвувати гривню вищими темпами, щоб підвищити ефективність експорту. Аби припинити ці дискусії, Мінекономіки проаналізувало ситуацію в експортних галузях і дійшло висновку, що ревальвація національної валюти у списку чинників зниження ефективності експорту стоїть на п'ятому місці. Однією з головних причин, на жаль, є незадовільний менеджмент. Із проведених обстежень, скажімо, в металургії, випливає, що близько 70% експортних втрат зумовлено саме неякісним менеджментом, тоді як лише 5% — ревальвацією[2].

Поведінка НБУ на валютному ринку свідчить, що Україна дотримується політики підтримки реального курсу гривні, яка ефективно стимулює експортоорієнтоване економічне зростання. Результатом реалізації такої політики є інтервенції Національного банку на ринку з метою утримати курс гривні від надмірного зростання і позитивне сальдо торговельного балансу України, яке постійно збільшується. На жаль, цього року воно стало зменшуватися: за даними Держкомстату, позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами з усіма країнами світу в січні — червні 2002 р. скоротилося із 593.4 млн. доларів (за аналогічний період минулого року) до 480.8 млн. доларів.

Скорочення сальдо торговельного балансу не пов'язане з курсовою політикою НБУ, а зумовлене несприятливою зовнішньою кон'юнктурою та обмеженнями щодо торгівлі українськими товарами. У першому півріччі 2002 р. обсяг експорту порівняно з аналогічним періодом минулого року збільшився на 1.5%, тоді як обсяг імпорту — на 3.1%. Аналітики не прогнозують суттєвого погіршення ситуації в експортній діяльності України та на валютному ринку. Поточного року передбачається вивезти за кордон близько семи мільйонів тонн зерна, що підтримає позитивне сальдо балансу і забезпечить надходження валюти на внутрішній ринок.

Одним із негативних наслідків інтервенцій вважають можливе зростання інфляції. Справді, НБУ, постійно купуючи валюту на ринку, вводить в обіг додаткову кількість грошей, яка за певних обставин може негативно вплинути на економіку. Аналітики та експерти постійно наголошують на небезпеці таких дій і можливості сплеску інфляції, оскільки збільшення обсягу грошей в обігу

[1] Із заяви директора департаменту валютного регулювання НБУ С.О.Яременка на прес-конференції 16 січня 2002 р. (за інформацією агентства Ройтерс від 16 січня).

[2] Із заяви міністра економіки та з питань європейської інтеграції О.В.Шлапака на прес-конференції 24 липня 2002 р. (за інформацією агентства Ройтерс від 24 липня 2002 р.).

відбувається багатьма каналами. Одним із них є валютний ринок, на якому, за інформацією Національного банку, він викупив понад 1.089 млрд. доларів, випустивши в обіг майже 6 млрд. гривень. Крім того, обсяг грошової маси збільшується внаслідок скорочення нормативів обов'язкових резервів комерційних банків, які в поточному році знижувалися тричі (нині їх середній рівень становить 9%). Відтак за сім місяців грошова маса (М3) зросла на 18.5%, а грошова база — на 22.5%.

Збільшення обсягу грошей в обігу відбувається також через механізм рефінансування комерційних банків із боку НБУ. Банки отримують кредити під заставу державних цінних паперів та авальованих векселів. І хоча цей механізм не є прямою емісією НБУ (оскільки він опосередковується через операції із цінними паперами), все ж чимало експертів вважають його саме таким. Адже банки купують у Мінфіну державні облігації, одержуючи наступного дня від Національного банку рефінансування під ці папери на ту ж суму. Загальна сума рефінансування з початку року, за даними НБУ, становить близько 360 млн. грн., тоді як за весь 2001 р. вона дорівнювала 2.5 млрд. грн.

Утім, прямого зв'язку між валютними інтервенціями та інфляцією може не бути, якщо розширення пропозиції грошей ізолювати від спекулятивних фінансових операцій та створити умови для переливання грошової емісії не на валютний ринок, а в реальний сектор економіки. Фактично це вже зроблено. Обмеживши купівлю-продаж валюти лише торговим балансом і можливістю банків або тільки купувати, або тільки продавати валюту, НБУ практично ліквідував спекулятивні операції банків. Ситуація на валютному ринку ще раз засвідчує: кількість грошей в обігу практично не впливає на курс гривні. Курсові коливання зумовлені здебільшого графіком експортних надходжень. Так, у січні гривня практично завжди девальвує, оскільки контракти на поточний рік тільки укладаються, й існує певна невизначеність у експортній діяльності. В подальшому валютна виручка надходить більш-менш регулярно, тож курсові коливання, скориговані ще й інтервенціями НБУ, незначні. Як правило, влітку через затухання ділової активності курс гривні зростає або залишається стабільним, знову знижуючись наприкінці літа, але — неістотно, оскільки чинники, пов'язані з прямою кредитною емісією для підтримки аграрного сектору економіки, вже давно не діють.

Якщо говорити про ситуацію на валютному ринку влітку поточного року, то вона загалом була доволі спокійною, за винятком кінця червня і початку серпня. Червневі події, що спричинилися до падіння курсу долара на світових ринках, на початку серпня позначилися короткочасним дефіцитом валюти на українському ринку, який мав суто психологічний та спекулятивний характер. На безготівковому ринку курс долара майже не знизився, хоча й спостерігалося підвищення пропозиції валюти. Скуповуючи її надлишок, Національний банк утримував гривню від зростання. За цей період та за липень НБУ купив понад 466.5 млн. доларів, збільшивши свої резерви до 3.405 млрд. доларів. Банки та їхні клієнти, які інтенсивно продавали валюту в червні та липні, на початку серпня відчули її тимчасовий дефіцит.

Коливання долара позначилися в основному на готівковому ринку продажу валюти. Цей сегмент тісно пов'язаний із тіньовим сектором і менше контролюється Національним банком. Тому він чутливіший до будь-яких змін у попиті і пропозиції на валюту. Так, коли на європейському ринку виникла тенденція до зростання курсу євро, населення України, яке левову частку своїх грошей все ще зберігає поза банківською системою, почало продавати долари та купувати євро. Попит на євро зріс, і цим скористалися банки, щоденно підвищуючи його курс в обмінних пунктах. Майже за тиждень курс євро зрівнявся з курсом долара, але така ситуація тривала недовго: що б там не було, а економіка США — одна із найпотужніших у світі. До речі, аналітики тоді прогнозували, що питома вага долара в обсягах торгівлі на українському міжбанківському ринку зменшуватиметься, а євро — зростатиме, що майбутнє — за євро, тож необхідно відповідно змінювати структуру валютних резервів НБУ. Але із часом подібні розмови стихли, оскільки не мали під собою реального підгрунтя. За експорт традиційно розраховуються в доларах; за обсягом торгівлі на міжбанківському ринку перше місце посідає долар, потому — російський рубль і лише за ним — євро.

Після нормалізації ситуації з доларом попит на нього в Україні знову зріс, і це значною мірою зумовлено тим, що сьогодні в банках кредити вигідніше брати в іноземній валюті, ніж у національній. Ставка за кредитами в іноземній валюті залежно від їх ризиковості коливається у межах 12—16%. Незважаючи на те, що гривні в обігу достатньо і банки мають надлишкову ліквідність, кредити в національній валюті все ще дорогі: середня ставка — близько 24.5% (22—28%), тоді як облікова ставка НБУ дорівнює 8%, а ставка рефінансування для комерційних банків за короткостроковими кредитами — 9%.

Стабільність гривні, що, як уже говорилося, утримується впродовж двох останніх років, поряд з іншими факторами сприяє розвитку економіки і спричиняє низку позитивних тенденцій. Насамперед стала передбачуваною динаміка валютного курсу. Це дає змогу експортерам та іноземним інвесторам прогнозувати свої прибутки, що дуже важливо для вітчизняного бізнесу. Темпи доларизації економіки хоча й повільно, але знижуються. Суттєво зростають обсяги валютного ринку — не лише за рахунок збільшення експорту, а й тому, що експортери продають на ринку близько 80% валютної виручки. Це свідчить про підвищення довіри до національної валюти.

Населення теж стало більше довіряти гривні — гривневі депозити фізичних осіб за півроку зросли до більш як 9 млрд. грн., або 1.7 млрд. доларів, тоді як валютні депозити становлять 1.1 млрд. доларів. Депозити в національній валюті зростали б іще швидше, якби не банкрутства у банківській системі та проблеми з поверненням депозитних вкладів. Тому все ще не відмирає традиція купувати долари та зберігати їх поза банками.

Про зростання довіри до гривні свідчить і те, що в обмінних пунктах продаж валюти населенням перевищує купівлю. За даними НБУ, продаж валюти у червні становив 80.6 млн., купівля — 52.5 млн. доларів, а за два перших тижні липня — відповідно 62.0 млн. і 25.3 млн. доларів. Зауважу, що перевищення обсягів продажу валюти над купівлею у літній період не є характерним для всього року.

Стабільність національної валюти створює також передумови для залучення інвестицій, у тому числі й іноземних. Однак, незважаючи на високі економічні показники, іноземні інвестори все ще не поспішають вкладати кошти в українську економіку, оскільки вона, на думку деяких рейтингових агентств, лишається ризиковою.

Так, у серпневій доповіді Міжна-

родного рейтингового агентства Фітч Рейтингз (Fitch Ratings, Лондон) міститься попередження про існуючі в Україні політичні ризики. Агентство дійшло висновку, що політична напруга з наближенням президентських виборів зростає і в подальшому може негативно позначитися на економіці. Прикро, що це відбувається тоді, коли зростаючій економіці потрібні інвестиції. За браком іноземних вкладень уряд намагається знайти їх на внутрішньому ринку. Проте вітчизняна банківська система не вельми потужна, їй не вистачає середньо- і довгострокових ресурсів. Обсяг депозитів у банках зростає, але серед них частка довгострокових становить лише близько 8% — наслідки фінансових криз 1992—1994 рр. та 1998 р., які підірвали довіру до банківської системи. Крім того, в Україні практично немає потужних інвестиційних фондів, спроможних кредитувати економіку впродовж тривалого часу. Відтак, на думку уряду, сьогодні лише Національний банк може бути такою кредитною установою.

Розуміючи всю необхідність і важливість інвестування, НБУ прийняв постанову, в якій передбачається збільшити термін кредитів, що надаються комерційним банкам у порядку рефінансування, із 270 днів до трьох років. Передбачено також розширити коло інструментів, під які здійснюватиметься рефінансування. Якщо раніше кредити надавалися під заставу державних цінних паперів та векселів, причому лише на 90% їх вартості, то нині рефінансування здійснюватиметься під заставу:

- основних фондів банку;
- майнових прав (за договорами про виділення кредитів на кошти, розміщені на коррахунках; на кошти, розміщені на депозитних рахунках);
- державних цінних паперів та векселів.

У забезпечення кредиту НБУ прийматиме гарантії та поручительства інших банків із кредитним рейтингом на рівні інвестиційного класу. Загальна вартість об'єктів застави (майна та майнових прав), що передаватимуться Національному банку, повинна забезпечувати 120% суми кредиту і відсотків за його використання. При розрахунках сум застави НБУ враховуватиме 100% вартості облігацій та 80% вартості майнових прав. Крім того, Національний банк встановив, що загальний обсяг довгострокових кредитів, одержаних комерційним банком у порядку рефінансування, не повинен перевищувати половини його регулятивного капіталу, який має бути не меншим п'яти мільйонів євро.

Комерційний банк також повинен вкласти в інноваційно-інвестиційний проект, під який хоче отримати кредит НБУ, свої кредитні ресурси в розмірі понад 10% від вартості проекту і сам оцінити його ефективність і надійність. Визначено умови, на яких банки матимуть право на трирічне рефінансування. До обов'язкових економічних нормативів додаються такі вимоги: питома вага міжбанківських ресурсів у структурі залучених коштів банку не повинна перевищувати 10%, а вартість основних фондів, дебіторської заборгованості та інших бездохідних активів — 25% від суми активів.

Зауважу, що за такого механізму середньострокового рефінансування банки можуть зацікавитися довгостроковими облігаціями уряду, які Мінфіну не вдається розмістити на аукціонах. Ідеться про держоблігації з терміном обігу два-чотири роки. Скажімо, трирічний кредит банк може отримати в НБУ за ціною, що не перевищує рівень облікової ставки (нині вона дорівнює 8%). Облігації терміном два-три роки Мінфін пропонує з дохідністю 13—14%; під них можна одержати кредит за 8% річних. Це вигідно.

У 2002 році, особливо в другому кварталі, Міністерство фінансів стало активно пропонувати облігації. Активність ця зумовлена великим дефіцитом бюджету. Складається парадоксальна ситуація: економіка зростає, а надходження до бюджету зменшуються. За перше півріччя поточного року до держбюджету, за даними Мінфіну, надійшло на 1.8 млрд. грн. менше, ніж заплановано. І справа не лише в тому, що Фонд державного майна виконав свої зобов'язання лише на третину, а, вочевидь, або в нереальному бюджеті, або в нереальних обсягах очікуваних податкових надходжень. Щодо останніх, то, за даними Державної податкової адміністрації, недоїмка цих надходжень до бюджету в липні зросла до 9.0 млрд. грн. — із 3.7 млрд. грн. на початку року.

Щоб ліквідувати поточний дефіцит чи суттєво його зменшити, Мінфін почав продавати облігації, пропонуючи довгострокові папери, аби не будувати нову фінансову піраміду. Загальна сума, яку одержано від їх продажу з початку року, становить 1.4 млрд. грн., тоді як за весь 2001 рік вона становила лише 1.271 млрд. грн.

Нині банки охоче купують облігації, оскільки, по-перше, отримують під них кредити, а по-друге, мають надлишкову ліквідність — близько 3 млрд. грн.[3] Їм вигідніше вкладати гроші в державні цінні папери, гарантовані державою, ніж спрямовувати в реальний сектор, звідки вони можуть не повернутися.

До купівлі банками облігацій позитивно ставиться й НБУ, який ефективно використовує операції із цінними паперами на вторинному ринку як інструмент грошово-кредитної політики. За допомогою облігацій здійснюється стерилізація грошової маси. Крім того, Національний банк використовує їх для операцій РЕПО.

З одного боку, продаж облігацій та зростання попиту на них — позитивний чинник; але з другого — стрімке зростання обсягів їх продажу розходиться з прагненням уряду та Національного банку добитися зниження вартості банківських кредитів для реальної економіки. Чим більше грошей спрямовується на купівлю облігацій, тим менше їх залишається для кредитування, і тим вищі кредитні ставки.

Проблеми з наповненням дохідної частини бюджету виникають рік у рік, причому одні й ті ж. Не став винятком і нинішній, у бюджет якого закладено завищені макроекономічні показники та нереальну суму надходжень від приватизації. Так, у бюджеті-2002 передбачалося зростання ВВП на 6%, інфляція — на рівні 9.8%, середній курс гривні — 5.45 гривні за долар, сума від продажу майна — 5.8 млрд. грн.

Схоже, жоден із цих показників не досягне запланованого рівня. Тому уряд традиційно переглянув більшість із них у бік зменшення. За песимістичними прогнозами, ВВП цього року зросте лише на 4.8%, якщо не поліпшиться кон'юнктура зовнішніх ринків і не будуть переглянуті закони для зниження податків. Інфляція до кінця року становитиме або 6%, або 3.5% залежно від того, чи будуть підвищені комунальні тарифи. Щодо рівня інфляції в Україні, то за сім місяців поточного року спостерігається дефляція. Це пев-

[3] Інтерв'ю директора департаменту монетарної політики НБУ Н.І.Гребеник агентству Ройтерс від 19 липня 2002 р. (за інформацією агентства Ройтерс від 19 липня 2002 р.).

Динаміка обсягів торгів та курсу долара США на українському валютному ринку у січні — серпні 2002 року

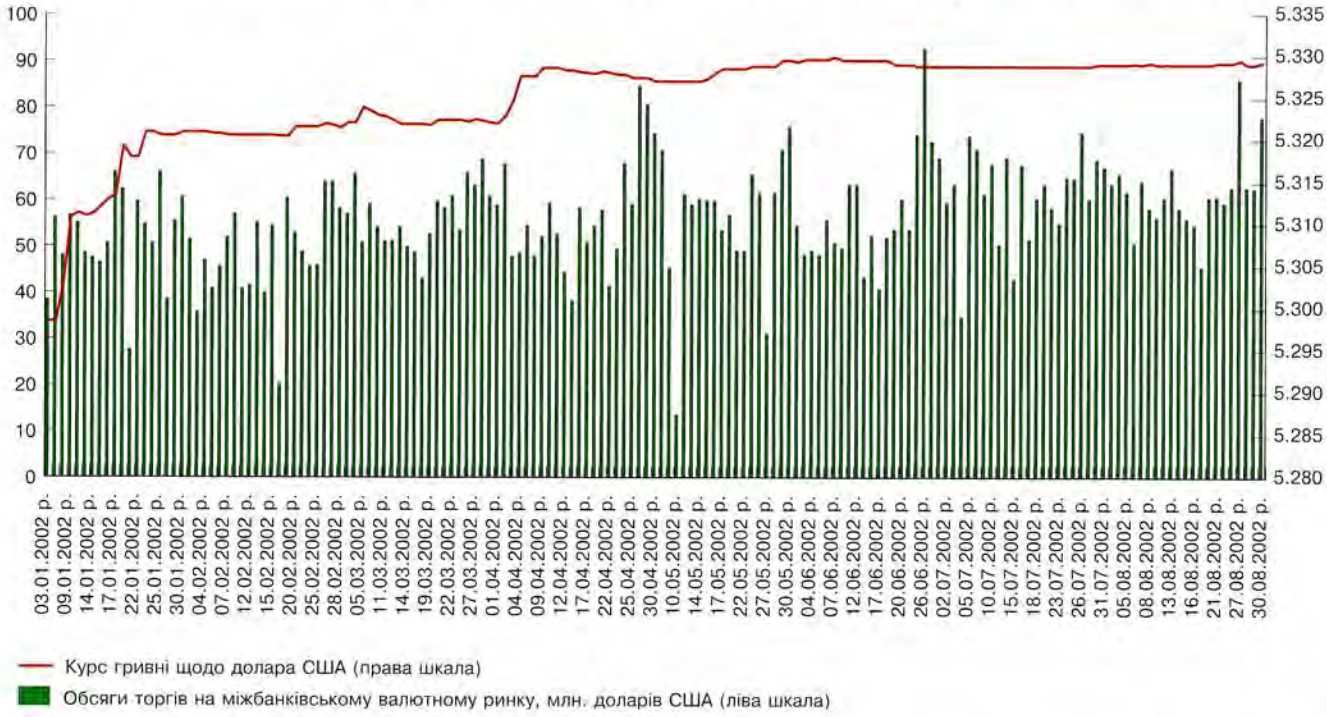

ний сюрприз для економіки, і уряд намагається довести, що в обігу бракує грошей. На мою думку, цей аргумент не має підгрунтя, оскільки грошова маса та грошова база з початку року значно збільшилися. Грошей в обігу дуже багато — про це свідчать низькі ставки на міжбанківському грошовому ринку (1—4%) та надлишкова ліквідність комерційних банків. Справа в іншому. Кошик, за яким Мінстат розраховує рівень інфляції, на 70% складається із продовольчих товарів, які влітку завжди дешевшають. Промислові ж товари, що становлять лише 30% кошика, дорожчають. За півроку індекс оптових цін дорівнює 5.4%. Необхідно переглянути або структуру споживчого кошика, щоб він адекватно відображав реальний стан споживання, або методику розрахунків індексу інфляції.

Переглянуто в бік зменшення також обсяг надходжень від продажу державного майна — з 2 млрд. до 1 млрд. грн. Відтак постає запитання: що робити з бюджетом — скорочувати видатки (що неможливо) чи емітувати облігації (що й робить Мінфін)?

Із початку літа розпочалася робота над бюджетом 2003 року. Він розробляється на діючій податковій базі, а сума доходів та видатків офіційно не оголошувалася. Однак є інформація, що Мінфін у наступному році планує скоротити дефіцит бюджету до 0.5% від ВВП — з 1.7% у поточному році.

Скоротити дефіцит бюджету знову передбачається за рахунок надходжень від приватизації. Раніше Мінфін заявляв, що збирається випустити зовнішні облігації і розмістити їх на ринку. Але ситуація складається так, що Україні буде важко це зробити, зокрема через ускладнення стосунків із Міжнародним валютним фондом.

Із початку року уряд розраховував отримати від МВФ 550 млн. доларів за програмою EFF. Згодом з'ясувалося, що Україна не зможе одержати кредит, оскільки не виконала взяті на себе зобов'язання, зокрема не відшкодувала ПДВ експортерам. Восени термін дії трирічної програми закінчується; із можливих 2.6 млрд. доларів ми змогли одержати лише половину. На сьогодні борг перед МВФ становить 1.9 млрд. доларів. Термін його повного погашення настає у 2006 році. Водночас є чимало інших програм, які можна розпочати з МВФ, оскільки співробітництво з Міжнародним валютним фондом є запорукою довіри з боку іноземних інвесторів. Нагадаємо, що Україна змогла реструктуризувати зовнішній борг у 2000—2001 рр. лише після поновлення співробітництва з МВФ і одержання чергової суми кредиту.

□

Офіційна інформація

Загальний зовнішній довгостроковий борг України[1]

За станом на 30.06.2002 р., млрд. доларів США

Довгостроковий борг України (А + Б)	**12.2** [2]
А. Державний та гарантований державою	**10.1**
у тому числі за кредитами МВФ	**1.9**
Б. Приватний негарантований	**2.1**

[1] Довгостроковий борг — борг із первісним або подовженим терміном погашення понад один рік.

[2] У загальній сумі зовнішнього довгострокового боргу враховано прострочену заборгованість за основною сумою та відсотками.

Матеріал підготовлено департаментом валютного регулювання НБУ.

Офіційний курс гривні, який встановлюється Національним банком

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	01.08.2002 р.	02.08.2002 р.	03.08.2002 р.	04.08.2002 р.	05.08.2002 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	291.4935	287.0208	287.8657	287.8657	287.8657
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	832.6722	828.9933	835.7938	835.7938	835.7938
3	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	10.9080	10.9058	10.9058	10.9058	10.9058
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0290	0.0289	0.0289	0.0289	0.0289
5	208 DKK	100 датських крон	70.1749	70.0099	70.8166	70.8166	70.8166
6	840 USD	100 доларів США	532.9000	532.9000	532.9000	532.9000	532.9000
7	233 EEK	100 естонських крон	33.3194	33.2411	33.6260	33.6260	33.6260
8	352 ISK	100 ісландських крон	6.2376	6.2739	6.2545	6.2545	6.2545
9	124 CAD	100 канадських доларів	337.9812	336.4015	335.3724	335.3724	335.3724
10	398 KZT	100 казахстанських теньге	3.4638	3.4638	3.4638	3.4638	3.4638
11	428 LVL	100 латвійських латів	883.7479	880.8264	880.8264	880.8264	880.8264
12	440 LTL	100 литовських літів	151.2116	150.4730	152.4924	152.4924	152.4924
13	498 MDL	100 молдовських леїв	39.1248	39.1168	39.1562	39.1562	39.1562
14	578 NOK	100 норвезьких крон	70.1947	69.8228	70.0809	70.0809	70.0809
15	985 PLN	100 польських злотих	127.3882	127.1042	126.8400	126.8400	126.8400
16	810 RUR	10 російських рублів	1.6941	1.6905	1.6891	1.6891	1.6891
17	702 SGD	100 сінгапурських доларів	302.1537	302.1087	304.1754	304.1754	304.1754
18	703 SKK	100 словацьких крон	11.7683	11.7592	11.8325	11.8325	11.8325
19	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0314	0.0316	0.0323	0.0323	0.0323
20	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.2481	10.2481	10.2481	10.2481	10.2481
21	348 HUF	1000 угорських форинтів	21.2617	21.2333	21.3901	21.3901	21.3901
22	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.7000	0.7000	0.7000	0.7000	0.7000
23	203 CZK	100 чеських крон	17.1888	17.1784	17.2389	17.2389	17.2389
24	752 SEK	100 шведських крон	56.3942	55.8028	55.5361	55.5361	55.5361
25	756 CHF	100 швейцарських франків	358.4051	358.5732	362.7497	362.7497	362.7497
26	392 JPY	1000 японських єн	44.3993	44.4767	44.7315	44.7315	44.7315
27	978 EUR	100 євро	521.3361	520.1104	526.1322	526.1322	526.1322
28	960 XDR	100 СПЗ	704.7516	702.8285	708.5485	708.5485	708.5485

			16.08.2002 р.	17.08.2002 р.	18.08.2002 р.	19.08.2002 р.	20.08.2002 р.	21.08.2002 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	288.3482	290.5517	290.5517	290.5517	289.8150	290.8781
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	816.5120	817.7015	817.7015	817.7015	818.4776	813.3343
3	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	10.8911	10.8844	10.8844	10.8844	10.8822	10.8870
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0289	0.0289	0.0289	0.0289	0.0289	0.0288
5	208 DKK	100 датських крон	70.1460	70.5018	70.5018	70.5018	70.3133	70.2638
6	840 USD	100 доларів США	532.9000	532.9000	532.9000	532.9000	532.9000	532.9200
7	233 EEK	100 естонських крон	33.2990	33.4625	33.4625	33.4625	33.3739	33.3514
8	352 ISK	100 ісландських крон	6.2070	6.2264	6.2264	6.2264	6.2321	6.2249
9	124 CAD	100 канадських доларів	341.6053	341.8702	341.8702	341.8702	342.4413	339.1404
10	398 KZT	100 казахстанських теньге	3.4581	3.4581	3.4581	3.4581	3.4581	3.4583
11	428 LVL	100 латвійських латів	882.2848	882.2848	882.2848	882.2848	883.7479	879.4059
12	440 LTL	100 литовських літів	152.1398	152.1398	152.1398	152.1398	151.8061	151.3118
13	498 MDL	100 молдовських леїв	39.1844	39.1853	39.1853	39.1853	39.1853	39.1971
14	578 NOK	100 норвезьких крон	70.1328	71.0027	71.0027	71.0027	70.7381	70.9497
15	985 PLN	100 польських злотих	127.6625	127.3562	127.3562	127.3562	127.8715	128.2056
16	810 RUR	10 російських рублів	1.6885	1.6882	1.6882	1.6882	1.6888	1.6883
17	702 SGD	100 сінгапурських доларів	304.9554	305.0954	305.0954	305.0954	304.6253	304.7391
18	703 SKK	100 словацьких крон	11.7611	11.9825	11.9825	11.9825	11.9851	11.9605
19	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0321	0.0326	0.0326	0.0326	0.0325	0.0327
20	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.2481	10.2481	10.2481	10.2481	10.2481	10.2485
21	348 HUF	1000 угорських форинтів	21.1985	21.2446	21.2446	21.2446	21.1893	21.2439
22	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.6948	0.6948	0.6948	0.6948	0.6922	0.6923
23	203 CZK	100 чеських крон	16.6422	16.8012	16.8012	16.8012	16.8666	17.0117
24	752 SEK	100 шведських крон	56.5382	56.6909	56.6909	56.6909	56.6255	56.7305
25	756 CHF	100 швейцарських франків	356.2261	357.5106	357.5106	357.5106	355.8841	355.1349
26	392 JPY	1000 японських єн	45.3768	45.3822	45.3822	45.3822	44.9581	44.8698
27	978 EUR	100 євро	521.0163	523.5743	523.5743	523.5743	522.1887	521.8353
28	960 XDR	100 СПЗ	704.9231	705.9494	705.9494	705.9494	705.0462	703.2954

одо іноземних валют, країни щоденно (за серпень 2002 року)

Офіційний курс									
8.2002 р.	07.08.2002 р.	08.08.2002 р.	09.08.2002 р.	10.08.2002 р.	11.08.2002 р.	12.08.2002 р.	13.08.2002 р.	14.08.2002 р.	15.08.2002 р.
6.0099	280.7497	283.8660	284.9999	285.6048	285.6048	285.6048	288.2133	286.6491	286.8499
2.4127	822.3074	818.8978	814.8701	815.8276	815.8276	815.8276	816.1231	817.0689	821.5194
0.9034	10.9035	10.9035	10.9035	10.9035	10.9035	10.9035	10.8978	10.8911	10.8911
0.0288	0.0289	0.0289	0.0289	0.0289	0.0289	0.0289	0.0289	0.0289	0.0289
0.5507	69.5156	69.5792	69.5003	69.8007	69.8007	69.8007	70.1656	70.3029	70.7180
2.9100	532.9000	532.9000	532.9000	532.9000	532.9000	532.9000	532.9000	532.9000	532.9000
3.5006	32.9993	33.0300	32.9925	33.1355	33.1355	33.1355	33.3092	33.3739	33.5715
6.2394	6.2103	6.2191	6.2016	6.2285	6.2285	6.2285	6.2215	6.1885	6.1936
5.8774	333.4152	337.4952	338.9941	339.0833	339.0833	339.0833	339.1308	338.3147	340.5157
3.4593	3.4593	3.4593	3.4593	3.4593	3.4593	3.4593	3.4593	3.4581	3.4581
3.7645	880.8264	876.4803	879.3729	879.3729	879.3729	879.3729	879.3729	877.9242	885.2159
1.6016	150.1254	149.3847	149.7457	149.5146	149.5146	149.5146	149.5146	150.7795	152.1398
9.1503	39.1648	39.1686	39.1743	39.1657	39.1657	39.1657	39.1697	39.1893	39.1835
9.6294	68.8436	68.8341	69.0319	69.4659	69.4659	69.4659	69.8066	70.0971	70.5263
7.5509	127.1584	127.3236	127.2168	126.7748	126.7748	126.7748	127.3429	127.3165	127.8488
1.6896	1.6900	1.6888	1.6886	1.6873	1.6873	1.6873	1.6885	1.6900	1.6896
3.5149	300.6795	301.0289	301.4425	301.6398	301.6398	301.6398	303.1681	302.8410	305.3951
1.7993	11.6700	11.6888	11.7520	11.7506	11.7506	11.7506	11.8140	11.8161	11.8424
0.0326	0.0323	0.0326	0.0326	0.0325	0.0325	0.0325	0.0325	0.0326	0.0326
0.2483	10.2481	10.2481	10.2481	10.2481	10.2481	10.2481	10.2481	10.2481	10.2481
1.3903	21.1540	21.1373	21.1004	21.2344	21.2344	21.2344	21.2994	21.3043	21.2948
0.6974	0.6974	0.6974	0.6974	0.6974	0.6974	0.6974	0.6948	0.6948	0.6948
7.1899	17.0220	16.8302	16.8024	16.7390	16.7390	16.7390	16.7926	16.6871	16.7350
5.4848	55.1838	55.4960	55.5344	55.6764	55.6764	55.6764	56.1491	56.3980	56.5711
0.4279	354.9614	354.2196	353.0677	355.4006	355.4006	355.4006	356.5304	356.5888	359.8791
4.7626	44.0853	44.2131	44.1516	44.2484	44.2484	44.2484	44.7246	44.8077	45.7162
4.1703	516.3268	516.8064	516.2202	518.4584	518.4584	518.4584	521.1762	522.1887	525.2795
7.2415	700.7002	700.5353	699.7065	701.1611	701.1611	701.1611	702.3783	704.1118	708.4995

8.2002 р.	23.08.2002 р.	24.08.2002 р.	25.08.2002 р.	26.08.2002 р.	27.08.2002 р.	28.08.2002 р.	29.08.2002 р.	30.08.2002 р.	31.08.2002 р.
0.6349	287.8658	289.6870	289.6870	289.6870	289.6870	294.8355	294.4706	294.2025	294.3989
2.1082	814.1718	809.5263	809.5263	809.5263	809.5263	813.8382	818.9358	821.8126	824.9844
0.8848	10.8848	10.8854	10.8854	10.8854	10.8854	10.8844	10.8822	10.8828	10.8806
0.0288	0.0287	0.0287	0.0287	0.0287	0.0287	0.0287	0.0287	0.0287	0.0287
0.0485	70.1097	69.6001	69.6001	69.6001	69.6001	70.1462	70.5194	70.6520	70.5745
2.9200	532.9200	532.9500	532.9500	532.9500	532.9500	532.9000	532.9000	532.9300	532.9300
3.2492	33.2764	33.0296	33.0296	33.0296	33.0296	33.2888	33.4659	33.5257	33.4916
6.2185	6.1998	6.1546	6.1546	6.1546	6.1546	6.0990	6.1293	6.0615	6.0638
9.8462	342.0013	342.1394	342.1394	342.1394	342.1394	343.7089	342.6209	341.9576	342.1679
3.4583	3.4583	3.4585	3.4585	3.4585	3.4585	3.4570	3.4570	3.4572	3.4572
0.4059	882.3179	880.9091	880.9091	880.9091	880.9091	876.4803	879.3729	882.3344	882.3344
1.4278	150.6871	149.6924	149.6924	149.6924	149.6924	150.2735	151.3748	152.0789	152.0572
9.1983	39.1821	39.1887	39.1887	39.1887	39.1887	39.1824	39.1922	39.2019	39.2120
0.7083	70.3979	69.7768	69.7768	69.7768	69.7768	70.5720	70.9426	70.9396	70.9924
3.3932	127.2983	127.0345	127.0345	127.0345	127.0345	127.9023	128.1516	128.6135	128.6911
1.6879	1.6880	1.6880	1.6880	1.6880	1.6880	1.6888	1.6877	1.6879	1.6882
3.5346	303.7352	303.2517	303.2517	303.2517	303.2517	304.1853	304.8600	304.6243	304.7572
1.9184	11.8992	11.8223	11.8223	11.8223	11.8223	11.9205	12.0192	12.0523	12.0716
0.0327	0.0326	0.0325	0.0325	0.0325	0.0325	0.0326	0.0327	0.0328	0.0327
0.2485	10.2485	10.2490	10.2490	10.2490	10.2490	10.2481	10.2481	10.2487	10.2487
1.2645	21.2602	21.1095	21.1095	21.1095	21.1095	21.1687	21.2848	21.3671	21.3715
0.6923	0.6923	0.6923	0.6923	0.6923	0.6923	0.6830	0.6830	0.6830	0.6830
5.8809	16.7766	16.7412	16.7412	16.7412	16.7412	16.9704	17.0746	17.1701	17.2129
5.7504	56.8906	56.1747	56.1747	56.1747	56.1747	57.0239	57.2740	57.2761	57.1268
4.0951	354.4094	350.9927	350.9927	350.9927	350.9927	354.3964	356.0639	356.7970	356.6286
4.9216	44.7921	44.4369	44.4369	44.4369	44.4369	45.1114	45.1325	45.2054	45.0391
0.2365	520.6628	516.8016	516.8016	516.8016	516.8016	520.8565	523.6275	524.5630	524.0301
4.0880	703.5303	700.3883	700.3883	700.3883	700.3883	703.7111	704.8858	707.4718	707.4718

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ (за серпень 2002 року)*

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 болгарських левів	270.7825
2	986 BRL	100 бразильських реалів	176.1071
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	94.8778
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	4.5043
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.4800
6	381 GEL	100 грузинських ларі	242.7790
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	68.3214
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	115.0351
9	218 ECS	1000 еквадорських сукре	5329.0000
10	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	112.3077
11	356 INR	1000 індійських рупій	109.5150
12	364 IRR	1000 іранських ріалів	3.0451
13	368 IQD	100 іракських динарів	1713.5048
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	11.5139
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1769.8439
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.5221
17	434 LYD	100 лівійських динарів	436.0527
18	470 MTL	100 мальтійських лір	1266.5712
19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	54.5836
20	496 MNT	10000 монгольських тугриків	48.1391
21	554 NZD	100 новозеландських доларів	251.2137
22	586 PKR	100 пакистанських рупій	8.9525
23	604 PEN	100 перуанських нових сол	150.3244
24	408 KPW	100 північнокорейських вон	242.2273
25	642 ROL	10000 румунських леїв	1.6209
26	682 SAR	100 саудівських ріялів	142.0953
27	760 SYP	100 сирійських фунтів	10.3677
28	705 SIT	100 словенських толарів	2.3091
29	901 TWD	100 нових тайванських доларів	15.8507
30	991 TJS	1 сомоні Республіки Таджикистан	1.9645
31	952 XOF	1000 франків КФА	8.0326
32	152 CLP	1000 чилійських песо	7.5605
33	191 HRK	100 хорватських кун	71.1321
34	156 CNY	100 юанів Ренмінбі (Китай)	64.3848
35	255	100 доларів США за розр. із Індією	426.3200

* Курс встановлено з 01.08.2002 року.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Монети України

Про введення в обіг ювілейної монети "350-річчя битви під Батогом"

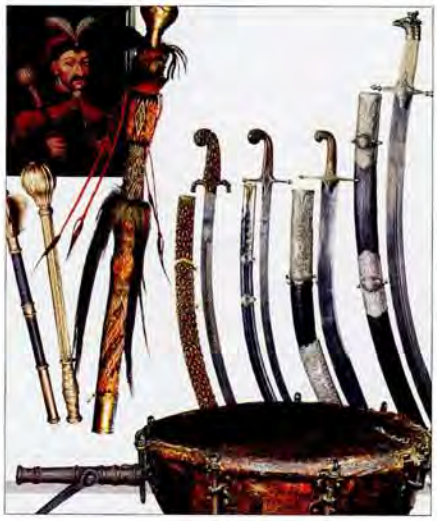

Національний банк України, продовжуючи серію "Герої козацької доби", 22 серпня 2002 р. ввів у обіг ювілейну монету "350-річчя битви під Батогом" номіналом 5 гривень, присвячену найвизначнішій перемозі української армії у ході Визвольної війни — Батозькій битві, що відбулася 1 — 2 червня 1652 р. на лівому березі Південного Бугу неподалік гори Батіг (поряд із селом Четвертинівка Тростянецького району Вінницької області) між українсько-татарським військом під керівництвом Б.Хмельницького і польським військом М.Калиновського.

Монету виготовлено з нейзильберу. Діаметр — 35.0 мм, вага — 16.54 г, якість виготовлення — звичайна, тираж — 30 000 штук. Гурт монети — рифлений.

На аверсі монети зображено загальну для цієї серії композицію, що втілює ідею соборності України: малий Державний герб України підтримують гербові фігури архістратига Михаїла і коронованого лева — символи міст Києва і Львова, стилізовані написи: **УКРАЇНА, 2002, 5 ГРИВЕНЬ** та логотип Монетного двору НБУ.

На реверсі монети в намистовому колі зображено батальну сцену, навколо якої розміщено стилізований напис — **350-РІЧЧЯ БИТВИ ПІД БАТОГОМ.**

Художник — Олександр Івахненко. Скульптори — Анджей Новаковськи, Володимир Атаманчук.

Ювілейна монета "350-річчя битви під Батогом" номіналом 5 гривень є дійсним платіжним засобом України та обов'язкова до приймання за її номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Ринок державних цінних паперів України у серпні 2002 року

Результати аукціонів із первинного розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у серпні 2002 року

Номер аукціону	Дата проведення платежів	Пропозиція				Результати аукціону			
		Виставлено облігацій, шт.	Номінал облігацій, грн.	Проголошена ставка дохідності, %	Термін погашення облігацій	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.	Відсічна дохідність, %	Середньо-зважена дохідність, %
88	07.08.2002 р.	5 000	1 000	—	06.08.2003 р.	0	—	0.00	0.00
89	07.08.2002 р.	10 000	1 000	—	04.08.2004 р.	0	—	0.00	0.00
90	07.08.2002 р.	60 000	1 000	33.75	03.08.2005 р.	15 000	14 944.50	13.50	13.50
91	07.08.2002 р.	30 000	1 000	34.75	02.08.2006 р.	5 250	5 225.06	13.90	13.90
92	07.08.2002 р.	—	1 000	—	04.02.2004 р.	0	—	0.00	0.00
93	07.08.2002 р.	—	1 000	—	04.02.2004 р.	0	—	0.00	0.00
94	08.08.2002 р.	70 000	1 000	25.00	04.02.2004 р.	70 000	69 911.10	10.00	10.00
95	14.08.2002 р.	5 000	1 000	—	11.08.2004 р.	0	—	0.00	0.00
96	14.08.2002 р.	5 000	1 000	—	10.08.2005 р.	0	—	0.00	0.00
97	21.08.2002 р.	5 000	1 000	25.63	18.08.2004 р.	500	498.99	10.25	10.25
98	21.08.2002 р.	5 000	1 000	26.88	17.08.2005 р.	506	504.48	10.75	10.75
99	28.08.2002 р.	30 000	1 000	—	27.08.2003 р.	30 000	26 874.90	11.50	11.50
100	28.08.2002 р.	30 000	1 000	30.75	25.02.2004 р.	30 000	29 943.90	12.30	12.30
101	28.08.2002 р.	40 000	1 000	31.75	25.08.2004 р.	40 000	39 900.40	12.70	12.70
Разом		**X**	**X**	**X**		**191 256**	**187 803.33**	**X**	**X**

Обсяги облігацій внутрішньої державної позики, розміщених у січні — серпні 2002 року*

Період	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.
Січень	52 238	49 878.43
Лютий	30 950	29 352.71
Березень	315 162	300 004.03
I квартал	398 350	379 235.17
Квітень	165 000	155 534.35
Травень	115 000	109 711.24
Червень	114 000	104 350.93
II квартал	394 000	369 596.52
I півріччя	792 350	748 831.69
Липень	644 314	597 008.87
Серпень	191 256	187 803.33
Вересень		
III квартал	835 570	784 812.20
Жовтень		
Листопад		
Грудень		
IV квартал	0	0.00
Усього з початку року	**1 627 920**	**1 533 643.89**

*За станом на 01.09.2002 р.

Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу (на 1 вересня 2002 року)

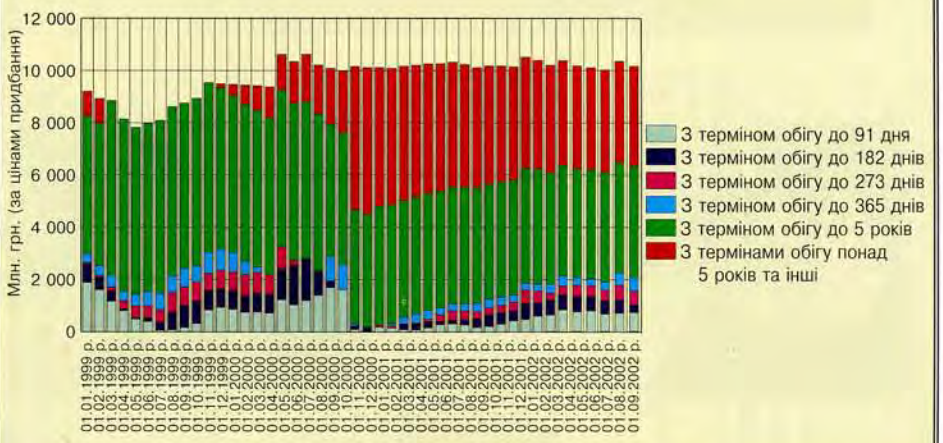

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Школа банкіра

Використання показників дюрації для оцінки процентного ризику

Владислав Чемерис
Начальник управління контролю ризиків Національного банку України

Костянтин Уваров
Головний економіст управління контролю ризиків Національного банку України

При оцінюванні процентного ризику як імовірності понести грошові збитки або недоотримати прибуток через несприятливі зміни процентних ставок на фінансових ринках важливу роль відіграють формальні методи, які дають змогу кількісно оцінити його можливі обсяги. Один із сучасних підходів базується на розрахунку показників дюрації, що характеризують чутливість вартості фінансових інструментів до зміни процентних ставок і допомагають визначити ступінь процентного ризику, на який наражається фінансова установа. У статті висвітлюється економічна сутність і математичний апарат розрахунку показників дюрації з акцентом на його використанні на практиці з метою управління процентним ризиком фінансових установ.

Одним із основних методів оцінки перспективної економічної вартості є метод аналізу показників дюрацій та споріднених показників випуклості, який базується на їх властивості відображати чутливість поточної вартості фінансового інструменту до зміни процентних ставок: чим більшою є дюрація фінансового інструменту, тим чутливішою за інших рівних умов є його поточна вартість до зміни процентної ставки.

СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ РИЗИКОМ ЗМІНИ ЦІНИ ТА ДОХІДНІСТЮ

Поточна вартість фінансового інструменту в загальному вигляді розраховується за стандартною формулою [1, 2, 3]:

$$P = PV = \frac{C_1}{(1+r)^1} + \frac{C_2}{(1+r)^2} + \frac{C_3}{(1+r)^3} + \dots + \frac{C_N + P_0}{(1+r)^N} = \sum_{t=1}^{N-1} \frac{C_t}{(1+r)^t} + \frac{C_N + P_0}{(1+r)^N}, \quad (1)$$

де P — поточна вартість фінансового інструменту ("Present Value" — PV);

C_t ($t = 1,...,N$) — грошові потоки (наприклад, відсотки за кредит);

P_0 — номінальна вартість інструменту ("Face Value").

З урахуванням (1) для малих змін дохідності ціновий ризик Rp можна вважати приблизно рівним відношенню зміни ціни до відповідної зміни дохідності:

$$R_p \approx -\frac{\Delta P}{\Delta r}, \quad (2)$$

де Δr — малі зміни дохідності;

ΔP — зміна ціни, яка відповідає зміні дохідності на Δr.

Оскільки ціна завжди зменшується зі зростанням дохідності, знак "мінус" у (2) забезпечує позитивне значення цінового ризику.

Шляхом диференціювання рівняння (1) отримуємо так звану "формулу цінового ризику":

$$\frac{\partial P}{\partial r} = \sum_{t=1}^{N} \frac{-t \times C_t}{(1+r)^{N+1}} + \frac{-N \times P_0}{(1+r)^{N+1}}. \quad (3)$$

Із диференціального числення відомо, що нахил дотичної до неперервної кривої дорівнює частковій похідній функції, яка описує криву, тому в результаті ціновий ризик дорівнює:

$$R_p = -\frac{\partial P}{\partial r}. \quad (4)$$

Як правило, значення цінового ризику ділять на 100, щоб відобразити зміну в ціні, яка відповідає зміні дохідності на 1% (знак "мінус" перед значенням похідної забезпечує позитивне значення зміни ціни):

$$R_p = -\frac{\partial P}{\partial r} \times \frac{1}{100}. \quad (5)$$

Показник, який визначається формулою (5), називають ще "доларовою дюрацією" (або "гривневою дюрацією", "євро-дюрацією" тощо відповідно до того, яка валюта є базовою для розрахунків), тому що він вимірює абсолютні обсяги ризику в одиницях валюти, що відповідає зміні дохідності на 1%.

ВИМІРЮВАННЯ РИЗИКУ ЗМІНИ ЦІНИ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Раніше одним із основних способів вимірювання ризиковості фінансових інструментів фактично залишався показник "строк до погашення", оскільки, за інших рівних обставин, чим довшим є строк до погашення, тим більшою — волатильність ціни фінансового інструменту, тобто ризик. Однак за такого вимірювання ризику беруть до уваги лише фінальні виплати, не враховуючи періодичних виплат і зміну вартості коштів у часі, внаслідок чого ризик такого фінансового інструменту не пропорційний строку до погашення. Чим більшими є періодичні платежі та чим ближчі вони у часі, тим менший ризик інвестора.

Щоб отримати кращу, ніж строк до погашення, оцінку ризиковості інвестування у фінансовий інструмент і відповідно оцінки ризику з точки зору отримання прибутку, американський учений Фредерік Макколі (F.R.Macaulay) на основі інтерпретації фінансового інструменту як потоку платежів увів поняття дюрації як середньозваженого строку до погашення всіх компонентів фінансового інструменту, кожний з яких зважується за своєю поточною вартістю. Інакше кажучи, дюрація є оцінкою середньозваженого строку потоку платежів за фінансовим інструментом з урахуванням дисконтування вартості окремих виплат.

Нині поняття дюрації, запроваджене Ф.Макколі, прийнято називати стандартною дюрацією, або дюрацією Макколі. Стандартна дюрація, будучи відносною мірою ризику, є однією з основних характеристик потоку платежів і визначає його чутливість до зміни процентної ставки.

Стандартна дюрація залежить не лише від структури відповідного потоку платежів, а й від поточної процентної ставки і розраховується за формулою:

$$D = \frac{\sum_{t=1}^{n} \frac{C_t \times t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^{n} \frac{C_t}{(1+r)^t}}, \qquad (6)$$

де D — дюрація у періодах обчислення (роках, місяцях, днях);

t — дати платежів (номери періодів);

n — час, що залишився до закінчення строку дії фінансового інструменту;

r — рівень поточної ринкової ставки;

C_t — фінансовий потік (платіж) на дату t.

Іншими словами, стандартна дюрація дорівнює сумі дисконтованих виплат за фінансовим інструментом, зважених на термін кожної виплати, і поділеній на поточну вартість інструменту, або в термінах "поточної вартості" (PV):

$$D = \frac{\sum_{t=1}^{n} t \times PV(C_t)}{\sum_{t=1}^{n} PV(C_t)}, \qquad (7)$$

де $PV(C_t)$ — поточна вартість платежу на дату t.

Зауважимо, що для фінансових інструментів без купонних виплат стандартна дюрація завжди збігається зі строком до погашення.

Іноді використовують показник так званого "середнього строку" ("average life") дії фінансового інструменту S, який обчислюється за формулою:

$$S = \frac{\sum_{t=1}^{n} C_t \times t}{\sum_{t=1}^{n} C_t}. \qquad (8)$$

Вона подібна до формули (6) обчислення стандартної дюрації, за винятком того, що у (8) не застосовується дисконтування грошових потоків. На нашу думку, показник стандартної дюрації має логічніший фінансово-економічний зміст, аніж показник "середнього строку" дії фінансового інструменту.

Для вимірювання процентного ризику застосовують також показник "зміни ціни, яка відповідає зміні дохідності на 1 базисний пункт" ("Price Value of a Basis Point" — *PVBP*). Близький за змістом до показника ризику зміни ціни ΔP, він дає змогу з'ясувати величину ризику зміни ціни в абсолютному вимірі (грошових одиницях):

$$PVBP = \Delta P / 100, \qquad (9)$$

оскільки базисний пункт дорівнює 0.01%.

Ще однією інтерпретацією стандартної дюрації є цінова еластичність інструменту відносно дохідності як процентна зміна ціни інструменту, викликана певною процентною зміною дохідності:

$$D = -\frac{\partial P}{\partial r} \times \frac{1+r}{P}$$, або, з урахуванням (9), $$D = \frac{PVBP \times (1+r)}{P}. \qquad (10)$$

З іншого боку, стандартна дюрація є "центром", або "точкою рівноваги" часової лінії строку дії інструменту, в якому реінвестовані потоки отриманих платежів дорівнюють поточній вартості (балансують поточну вартість) потоку майбутніх платежів за інструментом:

$$P_{t=0} \times D_i = \sum_{t=1}^{n} t \times PV(C_t). \qquad (11)$$

Стандартна дюрація портфеля інструментів розраховується як середньозважена сума стандартних дюрацій фінансових інструментів, що входять до його складу:

$$D_{портфеля} = \sum_{k=1}^{K} \omega_k \times D_k, \qquad (12)$$

де $w_k = \frac{PV_k}{PV_{портфеля}}$;

PV_k — поточна (ринкова) вартість k-го інструмента;

PVпортфеля — поточна (ринкова) вартість усього портфеля активів;

D_k — стандартна дюрація k-го інструменту.

Для оцінки чутливості поточної вартості фінансового інструменту до зміни процентної ставки використовується показник **модифікованої дюрації**, котрий розраховується як відношення стандартної дюрації до величини (1 + r), де r — поточна ринкова процентна ставка:

$$MD = \frac{-D}{(1+r)}, \qquad (13)$$

де MD — модифікована дюрація;

D — стандартна дюрація;

r — поточна ринкова процентна ставка.

Модифікована дюрація — це процентна зміна ціни P, викликана зміною дохідності r на 1%; її розраховують як відношення першої похідної ціни за дохідністю до самої ціни:

$$MD = \frac{\partial P}{\partial r} \times \frac{1}{P} = -\frac{1}{1+r} \times \left(\sum_{t=1}^{N} \frac{t \times C_t}{(1+r)^t} + \frac{N \times P_0}{(1+r)^N}\right) \times \frac{1}{P} = -\frac{1}{1+r} \times D. \qquad (14)$$

З урахуванням виразів (5) та (14) модифіковану дюрацію можна подати як функцію цінового ризику R_P:

$$MD = \frac{R_P}{P} \times 100. \qquad (15)$$

Термін "модифікована дюрація" не відповідає фінансовому змісту цього показника — його точніше б характеризували слова "чутливість" або "еластичність". Вірогідно, на назву показника $\frac{-D}{(1+r)}$ вплинув вигляд результуючої формули, що його визначає: формально це стандартна дюрація, поділена (тобто "модифікована") на вираз (1+ r).

Зауважимо, що модифікована дюрація відрізняється від показника цінового ризику в основному тим, що вимірює зміну ціни відносно всієї інвестованої суми коштів, тоді як ціновий ризик відображає лише зміну ціни відносно її поточної вартості.

Показник "зміна ціни, яка відповідає зміні дохідності на 1 базисний пункт", або "цінова вартість базисного пункту дохідності" ("Price Value of a Basis Point" — PVBP), що вимірює абсолютну зміну поточної ціни інструменту при зміні відсоткової ставки на один базисний пункт (0.01%), можна виразити через модифіковану дюрацію:

$$PVBP = MD \times PV/(100 \times 100), \quad (16)$$

де MD — модифікована дюрація;

PV — поточна вартість (ринкова ціна P).

Підставивши значення модифікованої дюрації MD із (15) в (16), отримаємо залежність $PVBP$ від R_p:

$$PVBP = \frac{R_P}{100}. \quad (17)$$

Цінова вартість базисного пункту нині застосовується переважно при оцінці ризику разом із впровадженням VaR-технологій для з'ясування суми ризику в певний проміжок часу, враховуючи волатильність відсоткової ставки за даним фінансовим інструментом.

Для практичної оцінки дохідності фінансового інструменту корисною є формалізована залежність зміни ціни ΔP від зміни дохідності Δr. Із (2) маємо:

$$\Delta P \approx -R_P \times \Delta r. \quad (18)$$

Підставивши значення R_P із (15) у (18), отримуємо наближену формулу зміни ціни як функцію зміни дохідності:

$$\Delta P \approx -\frac{P}{100} \times MD \times \Delta r. \quad (19)$$

Із (19) випливає, що за однакових змін дохідності фінансовий інструмент із більшою дюрацією матиме більші зміни ціни, ніж інструмент із тією ж початковою вартістю, але з меншою дюрацією.

Модифікована дюрація портфеля активів, як і його стандартна дюрація, розраховується аналогічно (12) — як сума модифікованих дюрацій інструментів портфеля, зважених на поточну (ринкову) вартість кожного інструменту по відношенню до поточної (ринкової) вартості портфеля в цілому.

Ціновий ризик чутливий до рівня дохідності, за якого він був розрахований. Особливо чітко це проявляється у разі використання довгострокових фінансових інструментів.

Оскільки залежність між зміною ціни фінансового інструменту і відповідною зміною процентної ставки є у загальному випадку нелінійною, для точнішої оцінки цієї залежності корисним є поняття швидкості зміни нахилу графіка функції ціни від дохідності (1), яке має термін "випуклість" (convexity). Показник випуклості вимірюється шляхом обчислення другої часткової похідної від функції ціни за дохідністю:

$$CV = \frac{\partial^2 P}{\partial^2 r} = \sum_{t=1}^{N} \frac{t \times (t+1) \times C_t}{(1+r)^{t+2}} + \frac{N \times (N+1) \times P_0}{(1+r)^{N+2}}. \quad (20)$$

Випуклість завжди позитивна. Швидкість зміни ціни відносно дохідності знижується (стає "менш" від'ємною) зі зростанням дохідності. Якщо ціновий ризик — це швидкість зменшення ціни фінансового інструменту при зміні дохідності, то випуклість — прискорення цього зменшення.

Зауважимо, що ступінь випуклості кривої не враховується у таких показниках, як модифікована дюрація MD і "зміна ціни, яка відповідає зміні дохідності на 1 базисний пункт" PVBP.

Випуклість CV зростає разом із дюрацією (за умови, що r та C — фіксовані).

У разі складних фінансових інструментів з імпліцитними ("вбудованими") опціонними механізмами розглядають також поняття ефективної дюрації та ефективної випуклості.

Фінансовий інструмент з імпліцитним (вмонтованим) опціоном — це інструмент, у якому або його емітенту, або його тримачу надається опціон — право на зміну грошових потоків фінансового інструменту (як правило, шляхом дострокового припинення терміну дії інструменту).

Традиційним способом оцінки "відкличного" фінансового інструменту є обчислення дохідності у двох варіантах: дохідності до погашення і дохідності до відкликання. Алгоритм розрахунку дохідності до відкликання є фактично процедурою обчислення внутрішньої норми дохідності (IRR — Internal Rate of Return), а саме: потрібно визначити процентну ставку, за якої поточна вартість грошових потоків інструменту дорівнюватиме його ціні. У разі відкликання грошовими потоками інструменту є купонні виплати до першої можливої дати відкликання і його відклична ціна.

Фактично такий комплексний фінансовий інструмент складається з двох простих інструментів: звичайного строкового фінансового інструменту й опціона "кол" (коли емітент інструменту має право за певних умов "відкликати" його) або "пут" (коли тримач інструменту має право за певних умов достроково завершити його дію).

Показник модифікованої дюрації відображає чутливість ціни інструменту до зміни процентних ставок за умови, що очікуваний грошовий потік не змінюється зі зміною процентних ставок і, таким чином, цей показник не можна застосовувати для інструментів із "вбудованими" опціонами, для яких це припущення не справджується. Якщо розглядати поняття "дюрації" як універсальної назви виміру цінової чутливості, то дюрацію будь-якого фінансового інструменту можна приблизно оцінити так:

$$Дюрація = \frac{P_- + P_+}{P_0\,(r_+ - r_-)}, \quad (21)$$

де P_- — ціна, яка відповідає зниженню дохідності на Δr базисних пунктів;

P_+ — ціна, яка відповідає підвищенню дохідності на Δr базисних пунктів;

P_0 — початкова для аналізу (поточна ринкова) ціна;

r_+ — початкова для аналізу (поточна ринкова) дохідність плюс Δr базисних пунктів;

r_- — початкова для аналізу (поточна ринкова) дохідність мінус Δr базисних пунктів.

Застосування формули (21) для фінансового інструменту без опціону фактично дає модифіковану дюрацію, оскільки у цьому разі грошові потоки не змінюються зі зміною дохідності.

Якщо ж застосувати формулу (21) для фінансового інструменту із "вбудованим" опціоном, то ринкові ціни інструменту за вищої та нижчої дохідності можуть слугувати оцінками очікуваних змін грошових потоків, викликаних опціонною компонентою інструменту. Дюрація, обчислена за формулою (21) за припущення, що грошові потоки фінансового інструменту можуть змінюватися внаслідок зміни процентних ставок, називається "ефективною дюрацією" (effective duration). Зауважимо, що фінансові інструменти з імпліцитними опціонами матимуть досить значну різницю значень модифікованої та ефективної дюрації.

Як і поняття модифікованої дюрації, традиційна характеристика випуклості через неврахування впливу процентних ставок на грошові потоки також не може застосовуватися до фінансових інструментів опціонної природи. У цьому випадку випуклість фінансового інструменту можна оцінити за допомогою такої формули:

$$Випуклість = \frac{P_+ + P_- - 2 \times P_0}{P_0(0.5 \times (r_+ - r_-))^2}. \quad (22)$$

У разі, коли ціни фінансового інструменту враховують можливість зміни його грошових потоків при зміні дохідності, показник, який можна розрахувати з використанням (22), називається ефективною випуклістю (effective convexity), а якщо грошові потоки інваріантні до зміни дохідності,

формула (22) є хорошим наближенням для розрахунку стандартної випуклості.

Головними перевагами методу аналізу дюрацій є врахування ефекту зміни економічної вартості банку та відносно проста математична модель, а недоліками — низька точність аналізу при значних змінах ставки, ігнорування ризику непаралельних зсувів кривої дохідності, можливої різниці ставок дисконтування для різних періодів часу та залежності непроцентних доходів від процентних ставок.

Управління дюраціями (контроль дюрацій) полягає у встановленні цільового значення та лімітів на нормалізований (з урахуванням власного капіталу банку) дисбаланс дюрацій або на відношення дюрації активів до дюрації пасивів. Банк, який намагається уникнути процентного ризику, повинен утримувати нормалізований дисбаланс дюрацій на нульовому рівні.

Література.

1. Рэй Кристина И. Рынок облигаций. Торговля и управление рисками / Пер. с англ. — М.: Дело, 1999.

2. Frank J. Fabozzi. Bond Markets, Analysis and Strategies. Fourth Edition. — Prentice Hall, 2000.

3. Joanna Place. Basic Bond Analysis. Handbook in Central Banking, № 20. — Centre for Banking Studies (Bank of England), 2000.

Цінні папери

Вексельний обіг в Україні

Людмила Письменна

Заступник директора департаменту платіжних систем — начальник управління Національного банку України

Автори статті простежують етапи розвитку вексельного обігу в Україні, розглядають нормативно-правові акти, які його регулюють, а також проблеми, пов'язані з випуском та обігом векселів.

Любов Волкодав

Завідувач сектору методології та організації розрахунків за корпоративними та іншими цінними паперами департаменту платіжних систем Національного банку України

Одним із найдавніших платіжних інструментів у розрахункових операціях є вексель. В Україні, крім вітчизняного законодавства та міжнародних правових актів, його використання регулюється також нормативними документами Національного банку: Положенням "Про операції банків з векселями" (затверджене постановою Правління НБУ від 28.05.1999 р. № 258); Положенням "Про розрахункові палати для пред'явлення векселів до платежу" (затверджене постановою Правління НБУ від 25.09.2001 р. № 403); Постановою Правління НБУ "Про розрахунки між резидентами за векселями, вираженими в іноземній валюті" від 14.06.1999 р. № 285 тощо.

Клієнти банків самі вибирають платіжні інструменти для здійснення розрахунків і зазначають їх у договорах. Цей інструмент, як правило, використовується, коли підприємство зазнає тимчасових фінансових труднощів. Аналіз свідчить, що в платіжному обороті України векселів близько одного відсотка. Це нормальне явище — за рубежем розрахунки векселями теж становлять приблизно 1—2 відсотки від загального обсягу.

Відновлення векселя у його правах в Україні можна умовно поділити на три етапи.

Перший етап — це прийняття Верховною Радою Постанови "Про застосування векселів у господарському обороті України" від 17.06.1992 р. № 2470-XI, якою Кабінету Міністрів і Національному банку доручено підготувати законодавчу базу для введення векселів. На той час ще не існувало Державної комісії із цінних паперів та фондового ринку, в компетенції якої нині загальне регулювання обігу цінних паперів в Україні, тож запровадженням векселів займався Національний банк.

У цей період для нормативного забезпечення вексельного обігу було вжито таких заходів:

- прийнято спільну Постанову Кабінету Міністрів і Національного банку "Про затвердження Правил виготовлення і використання вексельних бланків" від 10.09.1992 р. № 528. Згодом з'явилося Положення "Про переказний і простий вексель", яке стало основним методологічним документом правових та економічних відносин стосовно векселя. Сьогодні зазначену вище постанову скасовано у зв'язку з прийняттям Закону "Про обіг векселів в Україні" та затвердженням Положення "Про вимоги до стандартної (типової) форми виготовлення вексельних бланків";
- встановлено "Порядок бухгалтерського обліку операцій з векселями на підприємствах";
- видано Указ Президента "Про сплату державного мита за вексельні бланки" від 02.11.1993 р.;
- Національним банком України розроблено "Порядок проведення банками операцій з векселями".

Другий етап, а саме — "фізичне" введення векселя в економічне життя нашої країни, розпочався з 14.09.1994 р., коли був виданий Указ Президента № 530 "Про випуск та обіг векселів для покриття взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності України".

Слід зазначити, що згідно із цим документом тричі проводився залік взаємної заборгованості суб'єктів господарювання з наступним її оформленням векселями. Результати заліків свідчать, що в 1994 році 25 відсотків від загального обсягу виставлених підприємствами платіжних вимог фактично оформлено векселями, у 1995 році — 22 відсотки. У 1996 році

цей обсяг зменшився до 2 відсотків. Це зумовлено тим, що більша частина заборгованості, оформлена векселями, з різних причин не була своєчасно погашена.

Із 1996 року почали використовувати казначейські векселі. Кабінет Міністрів постановою від 27.06.1996 р. № 689 затвердив "Порядок застосування векселів Державного казначейства". Наказом Міністерства фінансів від 09.12.1997 р. № 269 затверджено Інструкцію "Про порядок видачі, обліку і погашення векселів Державного казначейства України" та Інструкцію "Про застосування Порядку викупу кредиторської і погашення дебіторської заборгованості держави з використанням казначейських векселів". Вжиті заходи дали змогу суб'єктам господарювання в разі необхідності використовувати векселі у грошовому обігу.

Однак законодавчий пакет, що регулює вексельний обіг в Україні, був сформований лише з приєднанням нашої країни у січні 2000 року до Женевської конвенції 1930 р. (нею введено в дію Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі), а також із прийняттям Закону "Про обіг векселів в Україні" від 05.04.2001 р. — першого національного документа, який законодавчо регулював вексельний обіг. Це був *третій етап* реабілітації вексельного обігу в Україні.

Необхідно зазначити, що наша країна, скориставшись правами на використання застережень, установленими у статтях 3, 7, 9, 10 і 13 додатка II до Женевської конвенції 1930 року, статтею 2 Закону "Про обіг векселів в Україні" передбачила деякі особливості вексельного обігу в Україні. На сьогодні діє п'ять застережень.

Застереження перше. На підставі частини 1 статті 2 зазначеного закону не застосовується стаття 10 Уніфікованого закону, в якій зазначається, що, якщо переказний вексель, не заповнений до моменту видачі, було оформлено інакше, ніж передбачено укладеними угодами, то недотримання цих угод не може бути протиставлене векселедержателю, якщо тільки він не придбав переказний вексель недобросовісно або, придбаючи його, не припустився грубої необережності. Отже, в Уніфікованому законі реалізувалась абстрактність векселя і значною мірою захищалися права векселедержателя. Виключення цієї норми з Уніфікованого закону призводить до того, що у вексельного боржника з'являється право зволікати з платежем за векселем добросовісному його держателю на підставі того, що перший держатель векселя заповнив його з порушенням укладеної угоди.

Застереження друге стосується так званих валютних векселів. Вони, щоправда, і раніше заборонені не були, оскільки Постановою Правління Національного банку України "Про розрахунки між резидентами за векселями, вираженими в іноземній валюті" від 14.06.1999 р. № 285 було встановлено, що розрахунки між резидентами за векселями, вираженими в іноземній валюті, виданими резидентам нерезидентам відповідно до вимог чинного законодавства, провадяться у валюті України за курсом НБУ на день оплати. Причому здійснювати розрахунки між резидентами в іноземній валюті за векселями, вираженими в іноземній валюті, дозволяється лише за наявності індивідуальної ліцензії Національного банку. Тобто у Закон "Про обіг векселів в Україні" внесено лише доповнення, що ці правила виконуються і тоді, коли векселедавцем (трасантом) обумовлено, що платіж здійснюється в зазначеній у векселі валюті (застереження про здійснення платежу в іноземній валюті).

Виконуючи операції з векселями, суму яких виражено в іноземній валюті, слід також враховувати вимоги Декрету Кабінету Міністрів "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19.11.1993 р. № 15-93, згідно зі статтею 1 якого вексель, суму якого виражено в іноземній валюті (у складі платіжних документів та інших цінних паперів), віднесено до іноземної валюти, тому на здійснення операцій із такими векселями необхідно мати ліцензію Національного банку.

Застереження третє. Як передбачено пунктом 3 статті 2 Закону "Про обіг векселів в Україні", юридичні ситуації, зазначені в третьому абзаці статті 44 Уніфікованого закону, визначають, що протест щодо неплатежу за векселем, який підлягає оплаті на певну дату або в певний термін від дати складання чи пред'явлення, має бути здійснено або в день, коли вексель підлягає оплаті, або в один із двох наступних робочих днів. Згідно з Уніфікованим законом протест у неплатежі за такими векселями подається упродовж двох робочих днів, наступних за днем, у якому вексель підлягає оплаті.

Застереження четверте фактично роз'яснює вислів "у разі банкрутства", що міститься в пункті 2 та 3 статті 43, а також в абзаці шостому статті 44 Уніфікованого закону. Коли йдеться про векселі, що підлягають акцепту, це означає не тільки визнання трасата банкрутом, а й порушення справи про його банкрутство. Якщо ж мовиться про застосування цього вислову згідно з пунктом 3 статті 43 й абзацом шостим статті 44 Уніфікованого закону, то це означає тільки визнання трасата банкрутом. Згідно із Законом "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" у редакції закону від 30.06.1999 р. № 784-XIV порушує справу про банкрутство, а також приймає рішення про визнання трасата банкрутом арбітражний суд. У Законі "Про обіг векселів в Україні" визначено порядок реалізації держателем векселя свого права, який полягає в тому, що держателю векселя для цього досить пред'явити рішення арбітражного суду про визнання банкрутом трасата або трасанта.

Застереження п'яте прийнято на користь держателя векселя, що не отримав своєчасно платіж за ним, оскільки збільшується розмір відсотків, які держатель має право вимагати й отримати. У пункті 2 статей 48 і 49 Уніфікованого закону зазначено, що відсотки, які нараховуються за прострочення платежу за векселем, стягуються в розмірі шести, а Законом "Про обіг векселів в Україні" збільшено цей розмір до розміру облікової ставки Національного банку України на день пред'явлення позову і відповідно подовжено строк від настання терміну платежу (від дня платежу) до дня пред'явлення позову.

Із прийняттям Закону "Про обіг векселів в Україні" з'явилася можливість видавати переказні та прості векселі для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи і надані послуги не лише юридичним, а й фізичним особам, які стали тепер повноправними учасниками вексельного ринку.

Затвердження форми й порядку виготовлення бланків векселів і контроль відповідності їх нормам Уніфікованого закону згідно зі статтею 5 Закону "Про обіг векселів в Україні" покладено на Державну комісію із цінних паперів та фондового ринку. 22.11.2001 р. вона затвердила Положення "Про вимоги до стандартної (типової) форми виготовлення вексельних бланків" № 338, погоджене з Національним банком і Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва і зареєстроване в Міністерстві юстиції 11.04.2002 р. за № 360/6648.

Тривалий строк розробки цього положення зумовлено вирішенням проблемних питань щодо захисту бланків

векселів від підробки. Так, тираж бланків переказних векселів та простих векселів, якими користуються сьогодні, виготовлено поліграфічним комбінатом "Україна" та Київською офсетною фабрикою у 1994 році. Технічні норми виготовлення цих бланків тоді не відповідали діючим нормам їх захисту, що, в свою чергу, призвело до появи на вексельному ринку великої кількості фальшивих бланків векселів.

Національний банк України, Державна комісія із цінних паперів та фондового ринку приділили цьому питанню серйозну увагу, і можна сказати, що проблема наявності фальшивих бланків векселів відповідно до нового Положення буде вирішена. Справа в тому, що відтепер відповідно до постанови Кабінету Міністрів від 05.07.2002 р. № 932 передбачено певну систему захисту вексельних бланків від підробки шляхом використання спеціальних засобів друку, елементів дизайну, особливих фарб, а також голографії.

Водночас у практиці маємо прецеденти, коли судом або іншим органом вексель визнається недійсним через відсутність на бланках векселів даних про наклад і місце випуску. На нашу думку, такі претензії є надуманими, оскільки визнання векселів недійсними чітко регламентовано законодавством, а саме: Уніфікованим законом про переказні векселі і прості векселі. Однак якщо виникла така колізія, необхідно, щоб відповідні органи влади ще раз розглянули питання щодо правомірності цих вимог і в разі необхідності внесли зміни до положення.

Слід зауважити, що хоча спільна постанова Кабінету Міністрів та Національного банку України від 10.09.1992 р. № 528, як уже зазначалося, втратила чинність, проте до випуску бланків векселів нового зразка юридичним та фізичним особам необхідно використовувати нині існуючі. Причому якщо суб'єктом вексельного права виступає фізична особа, то на бланку векселя зазначають її прізвище, ім'я, по батькові, паспортні дані (серія, номер, коли й ким виданий, місце проживання) та ідентифікаційний номер платника податків.

Зазначеним вище положенням встановлено форму вексельних бланків. Однією з особливостей є те, що бланки векселів випускатимуться номіналами 50, 100, 200, 500, 1 000, 2 000, 5 000, 10 000, 50 000, 100 000, 500 000, 1 000 000 гривень. Не дозволятиметься виписувати вексель на суму більшу, ніж зазначено на бланку векселя. Якщо сума, яка підлягає сплаті за векселем, позначена літерами і цифрами, то відповідно до статті 6 Уніфікованого закону в разі розбіжностей між цими позначеннями сплаті підлягає сума, записана літерами. Наприклад, якщо заборгованість за поставлені товари, виконані роботи та надані послуги становить 8 748 гривень, то в даному випадку виписується вексель на цю суму на бланку, номінал якого зазначений як 10 000 гривень.

Національний банк працює над удосконаленням законодавчих та нормативно-правових актів. Останнім часом внесено ряд зауважень до проекту Закону "Про внесення змін до законодавства України щодо врегулювання порядку розгляду спорів, пов'язаних з обігом векселів в Україні", проекту Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів в зв'язку з прийняттям Закону "Про обіг векселів в Україні" тощо.

Згідно зі статтею 14 Закону "Про обіг векселів в Україні" НБУ розроблено проект закону щодо врегулювання питань застосування векселів у зовнішньоекономічній діяльності, який нині розглядається міністерствами та відомствами.

Слід зазначити, що Національний банк постійно (під час перевірок на місцях, надсилаючи оглядові листи, роз'яснення тощо) звертає увагу на те, як банки та інші юридичні й фізичні особи дотримуються банківського законодавства і нормативно-правових актів НБУ із цих питань. Хоча маємо зауважити, що центральні банки зарубіжних країн не контролюють обігу векселів. Та й на НБУ функції контролю не покладено жодним законом України. Проте Національний банк України регулює це питання шляхом розробки власних нормативно-правових актів, якими встановлює для банків відповідні правила проведення операцій з векселями. Зокрема, загальні умови, правила і порядок проведення банками на території України операцій з векселями визначає Положення "Про операції банків з векселями", затверджене постановою Правління НБУ від 28.05.1999 р. № 258. Нині розроблено нову його редакцію, де встановлено порядок проведення банками на території України операцій з векселями в національній валюті (у тому числі з векселями, за якими зобов'язуються або набувають право фізичні особи), конкретизовано основні засади здійснення банками операцій з векселями, вдосконалено термінологію вексельного обігу тощо.

Положення "Про розрахункові палати для пред'явлення векселів до платежу", затверджене постановою Правління НБУ від 25.09.2001 р. № 403, розроблено Національним банком на виконання вимог статті 7 Закону "Про обіг векселів в Україні". Ним визначаються загальні умови, правила і порядок виконання банками функцій розрахункових палат, призначених згідно зі статтею 38 Уніфікованого закону про переказні векселі та прості векселі для пред'явлення векселів до платежу. Зауважимо, що наявність такої установи, як розрахункова палата, яка пред'являє векселі до платежу, є обов'язковою — це обумовлено статтею 6 додатка II до Женевської конвенції 1930 року. Проблема фіксації факту пред'явлення векселів в Україні постала із часу їх використання, оскільки досить часто в суді недобросовісні платники заявляли, що вексель їм просто не пред'являвся до платежу, а тому в позові слід відмовити. З набуттям чинності зазначеного положення проблема в частині документального оформлення факту пред'явлення векселя, на нашу думку, буде вирішена.

Вважаємо, що головною перешкодою здійснення розширення цивілізованого вексельного обігу в Україні є недосконалість чинного законодавства, а саме: відсутність єдиної або домінантної концепції, яка б визначала співвідношення вексельного законодавства і Цивільного кодексу, питання правоздатності і представництва у вексельному праві тощо.

Оскільки у статті 4 Закону "Про обіг векселів в Україні" конкретно не встановлено, яку відповідальність несуть суб'єкти вексельного права за порушення умов видачі векселів, на нашу думку, слід передбачити у Кодексі про адміністративні правопорушення санкції у вигляді штрафу, що накладатиметься на керівників суб'єктів господарювання та фізичних осіб, які порушують норми цього закону.

Національний банк України бачить свої повноваження стосовно регулювання обігу векселів у розробці та вдосконаленні власної нормативно-правової бази, підготовці змін до чинного законодавства з проблемних питань вексельного обігу, а також у наданні методичної допомоги щодо здійснення операцій та дотримання порядку розрахунків із векселями.

□

Спеціально для "Вісника НБУ"

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України в серпні 2002 року

Механізми та обсяги рефінансування Національним банком України банків у 2002 р. та серпні 2002 р.

Відсотки

Показники	2002 р.	У тому числі за серпень
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування банків, усього	100	100
У тому числі через:		
— кредити "овернайт"	10.6	0.2
— кредити, продані на тендері	87.7	99.8
— операції РЕПО	1.7	—
— інші механізми	—	—

Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, наданими банкам у 2002 р. та серпні 2002 р.

Відсотки

Показники	2002 р.	У тому числі за серпень
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, всього	10.25	8.53
У тому числі за:		
— кредитами "овернайт"	14.97	9.0
— кредитами, проданими на тендері	9.65	8.53
— операціями РЕПО	11.66	—
— іншими інструментами	—	—

Процентні ставки банків за кредитами та депозитами у національній валюті в серпні 2002 р.*

Відсотки річних

Показники		Серпень 2002 р.
На міжбанківському ринку:		
	за кредитами, наданими іншим банкам	3.55
	за кредитами, отриманими від інших банків	3.59
	за депозитами, розміщеними в інших банках	2.55
	за депозитами, залученими від інших банків	3.44
На небанківському ринку:		
	за кредитами**	20.92
	за депозитами	7.62

* За щоденною звітністю банків.

** Без урахування ставок за кредитами "овердрафт".

Темпи зростання грошової маси у січні — серпні 2002 р.

Агрегати грошової маси	01.01. 2002 р.	01.02. 2002 р.	01.03. 2002 р.	01.04. 2002 р.	01.05. 2002 р.	01.06. 2002 р.	01.07. 2002 р.	01.08. 2002 р.	01.09. 2002 р.
Готівка. Гроші поза банками									
Грошова маса (М0), % до початку року	100.0	93.0	95.9	100.9	107.8	104.8	110.2	115.9	121.1
М0 + кошти до запитання та на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті									
Грошова маса (М1), % до початку року	100.0	92.7	95.4	101.7	103.0	103.0	109.1	114.3	118.8
М1 + строкові депозити та інші кошти в національній та іноземній валютах									
Грошова маса (М2), % до початку року	100.0	95.7	98.9	104.0	106.3	107.4	112.8	118.7	124.1
М2 + кошти клієнтів за довірчими операціями та цінні папери власного боргу банків									
Грошова маса (М3), % до початку року	100.0	95.7	98.9	103.9	106.2	107.1	112.4	118.3	123.6

Примітка. Облікова ставка НБУ у серпні не змінювалася і починаючи з 5 липня 2002 р. становить 8% річних. Ломбардна ставка Національного банку України відповідає розміру процентної ставки за кредитами "овернайт" і починаючи з 9 квітня 2001 р. визначається та доводиться до суб'єктів банківської системи щоденно. Норму формування банками обов'язкових резервів диференційовано з 10 грудня 2001 р. залежно від видів залучених коштів (див. "Вісник НБУ", № 2 за 2002 р.). Інформацію про внесення змін у нормативи формування банками обов'язкових резервів залежно від виду та строку депозиту опубліковано у "Віснику НБУ", №№ 3, 5 і 6 за 2002 р.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Лізинг як альтернативне джерело фінансування інвестицій

Рівень зношеності основних фондів багатьох українських підприємств нині сягає 70—90%. Проте більшість із них не має надлишкових обігових коштів та змоги купити сучасну техніку. Ринкові перетворення в економіці України вимагають нових підходів до вирішення питання оновлення основних фондів. На сучасному етапі альтернативою банківському кредитуванню може стати лізинг. За сприятливих економічних умов він має значні переваги порівняно з традиційними джерелами фінансування інвестицій. Лізинг розширює можливості підприємств (передусім зі сфери малого та середнього бізнесу) щодо оновлення основних засобів, оскільки дає змогу суттєво зменшувати стартові капіталовкладення. Та незважаючи на свої переваги, лізинг залишається поза увагою багатьох українських підприємств. Причин тому кілька — це і недосконалість законодавчої бази, і відсутність відповідного методичного забезпечення, і недостатня обізнаність вітчизняних підприємців із новим для нас видом підприємницької діяльності. Тому дослідження львівських науковців "Планування та організація оновлення основних засобів на засадах лізингу" є, безумовно, своєчасним та актуальним.

Загородній А.Г., Селюченко Н.Є. Планування та організація оновлення основних засобів на засадах лізингу: Монографія. — Л.: ЛБІ НБУ, 2002. — 143 с.

У першому розділі монографії автори аналізують наявні підходи вітчизняних і зарубіжних науковців до визначення суті лізингу та його видів, розглядають трактування цього виду операцій у різних нормативних актах, виділяють критерії, на засаді яких слід розмежовувати фінансовий та оперативний лізинг. На основі вивчення та узагальнення літературних джерел, а також на базі практики лізингових угод вони пропонують власний підхід до класифікації лізингових операцій. У монографії проаналізовано розвиток лізингових відносин в Україні, висвітлено основні проблеми та перспективи цього ринку; на підставі аналізу статистичних даних логічно доведено необхідність і можливість застосування лізингу в галузі транспорту.

Варто зазначити, що проблемам використання основних засобів, формам і методам організації їх оновлення в економічній літературі присвячено чимало праць теоретичного та практичного характеру. Однак невичерпність цієї проблеми, багатоаспектність впливу науково-технічного прогресу на структуру й технічний рівень основних фондів, багатогранність їх використання в умовах переходу до ринкових відносин спонукають до поглиблення наукових пошуків у зазначених напрямах. Виходячи із цього, у другому розділі автори обгрунтовують необхідність багатоваріантності планів оновлення основних засобів, їх оптимізації та вибору найпривабливішого з них. У монографії розроблено рекомендації щодо формування інформаційної бази, проведення маркетингових досліджень зовнішнього середовища, визначено чинники та обмеження, які слід враховувати під час розробки проектів оновлення основних фондів, уточнено параметри, що впливають на ефективність лізингових операцій, а також проведено аналіз можливостей їх зміни з урахуванням законодавчих актів України.

Заслуговує на увагу запропонована авторами концепція оновлення автомобільного парку з урахуванням різних джерел фінансування та математична модель, яка дає змогу визначати оптимальну кількість транспортних засобів, що можуть бути придбані на умовах оперативного та фінансового лізингу, а отже — мінімізувати витрати на оновлення основних засобів.

У третьому розділі обгрунтовано критерії оцінки ефективності проектів оновлення основних фондів та методи оцінки рівня ризиків, запропоновано способи їх регулювання. Розроблено модель вибору найпривабливішого проекту лізингової угоди, яка дає змогу враховувати умови, що склалися на ринку лізингових послуг.

Набутком монографії є й те, що складні питання лізингової діяльності (зокрема диференційовані умови лізингової угоди, лізингові платежі, гарантії, визначення ефективності лізингових операцій з урахуванням багатоваріантності) автори розглядають у комплексі. Отримані ними наукові результати і висновки характеризуються високим рівнем обгрунтованості, що є результатом критичного осмислення теоретичних розробок із досліджуваної проблеми, використання системного та порівняльного аналізів, економіко-математичного моделювання.

Запропоновані підходи до вибору джерел фінансування оновлення основних фондів, розроблена методика визначення оптимальної кількості транспортних засобів, які можна придбати на умовах оперативного та фінансового лізингу, система організаційних заходів щодо розробки варіантів лізингових проектів, їх оцінки та вибору найпривабливішого з них вірогідно знайдуть застосування у практиці планування та організації оновлення основних фондів на різних рівнях.

Відзначаючи змістовність праці, не можна водночас не зауважити в ній низку дискусійних положень. Однак це свідчить про науковий характер рекомендованого дослідження, його здатність викликати дискусії та ставити проблеми, які потребують вирішення.

Євген Бойко,
завідувач відділу економічних проблем розвитку промисловості регіону Інституту регіональних досліджень Національної академії наук України.
Доктор економічних наук, професор.

Дослідження проблеми реструктуризації банків

Рецензований навчальний посібник — одне з перших детальних та всебічних досліджень питання реорганізації та реструктуризації банківської системи України. Книга може бути корисною практикам банківської справи, науковцям та студентам.

Міщенко В.І., Шаповалов А.В., Салтинський В.В., Вядрова І.М. Реорганізація та реструктуризація комерційних банків. — К.: Знання, 2002. — 216 с.

Банки — важлива складова фінансово-кредитної системи держави. На зміни в економіці країни вони реагують вельми чутливо. Тому стабільність банківської системи значною мірою залежить від економічної кон'юнктури.

Сучасний розвиток банківської системи нашої країни характеризується низкою проблем та негараздів, пов'язаних насамперед із нестабільністю роботи банків. Їх кількість постійно зменшується, тривають процеси санації та фінансового оздоровлення багатьох дрібних банків. Це спонукає фахівців до глибокого дослідження зазначеного питання.

Автори навчального посібника помітили, що в сучасній економічній науковій літературі та практичній діяльності замало уваги приділяється пошуку ефективних форм і механізмів реорганізації та реструктуризації банків. Актуальними залишаються проблеми досягнення необхідного рівня їх капіталізації, підвищення ліквідності та платоспроможності, ефективного управління активами і зобов'язаннями банків, вдосконалення статистичної звітності і системи нагляду. Давно потребують належного наукового обґрунтування та практичного вирішення питання чіткого врегулювання схем фінансового оздоровлення проблемних банків, управління ними в стані фінансової скрути, забезпечення надійності та повернення вкладів фізичних осіб тощо.

У навчальному посібнику окреслено можливі шляхи перебудови банків, вказано необхідні для цього умови, методи і засоби, висвітлено зарубіжний досвід нормативно-правового регулювання процесів реорганізації та реструктуризації банків. Автори детально аналізують вітчизняну банківську практику: банкрутства великих та провідних банків, недоліки діючої нині системи реорганізації та санації, фактори, що спричинили проблеми фінансово-кредитних установ.

У книзі висвітлено позитивні та негативні аспекти деяких документів, запропоновано шляхи розвитку пріоритетних напрямів нормативно-правової бази України.

Для забезпечення ефективнішого нагляду за діяльністю банків автори радять внести суттєві корективи в існуючі форми звітності.

Важливе теоретичне і практичне значення має вперше у вітчизняній науковій літературі обґрунтована цілісна схема реструктуризації банку. Розробляючи цю тему, автори запропонували цілу низку економічних та адміністративних заходів, включаючи розробку детальної програми капіталізації банку, важелі вдосконалення управління активами й зобов'язаннями тощо. Вони також обґрунтували умови застосування рейтингової оцінки діяльності банків за системою CAMEL та охарактеризували можливі стратегії залежно від рівня капіталізації та платоспроможності банків.

Утім, деякі викладені у посібнику позиції викликають сумнів. Так, на сторінці 15 зазначається: "Перед багатьма комерційними банками постала проблема щодо неспроможності підтримувати свою ліквідність, платоспроможність, адекватний розмір капіталу". Слід з'ясувати, викликано це скрутним фінансовим становищем банків чи є лише наслідком високих нормативних вимог з боку Національного банку України, і з їх пом'якшенням проблему буде знято.

Відрадно, що автори посібника всебічно використовують вітчизняний і зарубіжний досвід реорганізації та реструктуризації банків, глибоко аналізують нормативно-правову базу країн, які можуть бути орієнтиром для України. Але слід зауважити, що в розділі 2.3 "Оцінювання економічної ефективності реорганізації комерційних банків" забагато уваги приділено іноземним методикам. Мало того, формули, застосовувані авторами (стор. 124—132), дуже важко використовувати у вітчизняній практиці. Тому наведені показники часто не мають практичної користі для українських банків.

Викликають інтерес висвітлені у посібнику порядок повернення коштів вкладникам — фізичним особам у разі ліквідації банку (стор. 164—170), світовий досвід страхування банківських депозитів, а також розробки авторів стосовно меж діяльності тимчасової комісії (стор. 107—119). Варто зауважити, що в нормативно-правових документах Національного банку нечітко визначено умови чи результати, які є орієнтиром для припинення діяльності тимчасової адміністрації. Зауваження щодо необхідності розробки чітких критеріїв і системи відповідних економічних нормативів свідчить, що зазначену проблему вивчено досить глибоко, а проведеному дослідженню притаманна наукова новизна. Матеріал викладено логічно, грунтовно, простежується послідовний науковий пошук, дослідження проілюстровано чіткими схемами.

Зацікавлюють висновки щодо спеціальної шкали оцінювання чинників, які стимулюють злиття (приєднання) банків в українській практиці (стор. 125—126). На нашу думку, запропонована класифікація віддзеркалює сучасний стан банківської системи та економіки в цілому, коли домінує необхідність лобіювати власні інтереси, дотримуватися нормативів та підвищувати прибутки, мало турбуючись про розширення спектра послуг, зниження ризику діяльності тощо.

Міркування авторів стосовно вдосконалення банківсько-

го нагляду та контролю теж містять раціональне зерно. Зокрема, приділено значну увагу застосуванню штрафних санкцій, запропоновано заходи, які можна вжити щодо проблемних банків, та висвітлено можливі результати цих дій.

Є всі підстави стверджувати, що рецензований посібник приверне увагу орієнтованістю на конкретну розробку нових форм, методів і механізмів реорганізації та реструктуризації діяльності комерційних банків, спрямованих на їх фінансове оздоровлення та стабільне функціонування.

Анатолій Мороз,
професор, завідувач кафедри банківської справи Київського національного економічного університету. Доктор економічних наук.

Наука формувати і використовувати фінансові ресурси

Автори навчального посібника "Основи фінансового аналізу" розкривають суть і значення для економічної практики таких важливих понять фінансового аналізу, як прості і складні проценти, майбутня і теперішня вартість грошей, дисконтування й дисконт, еквівалентні ставки та платежі, ануїтети. На основі принципу фінансової еквівалентності пропонується здійснювати аналіз потоків платежів і практично застосовувати теорію рент у банківській та інвестиційній діяльності.

Єлейко Я.І., Кандибка О.М., Лапішко М.Л., Смовженко Т.С. Основи фінансового аналізу. — Львів: ЛБІ НБУ, 2000. — 141 с.

Однією з важливих передумов стабілізації та розвитку національної економіки є створення потужного виробничого сектору. Останнім часом поряд із традиційними методами господарювання застосовуються нові, які сприяють оздоровленню виробництва. Наявність на національному ринку великих, середніх і малих підприємств різних форм власності потребує від керівників вирішення непростого завдання — так організувати виробничу діяльність, щоб у найкоротший термін досягти максимальних прибутків, дотримуючись при цьому режиму жорсткої економії фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів. У наш час прийняти правильне рішення у виробництві неможливо без знання теоретичних основ фінансового аналізу й уміння застосовувати їх на практиці. Тобто йдеться про підвищення вимог до фахового рівня майбутніх спеціалістів, які нині здобувають освіту у вищих навчальних закладах. Рівень їх професійної придатності і кваліфікованості залежить від якості отримуваних сьогодні знань. Отож забезпечення студентів якісною навчальною літературою — запорука успіху в майбутньому.

Вихід у світ посібника "Основи фінансового аналізу", випущеного видавництвом Львівського банківського інституту НБУ, — дієва допомога майбутнім фахівцям в опануванні фінансової справи. Його автори — Я.І.Єлейко, О.М.Кандибка, М.Л.Лапішко, Т.С.Смовженко ґрунтовно висвітлюють різноманітні методи фінансового аналізу, зокрема кількісний.

Посібник допоможе студентам, а також спеціалістам-практикам визначити кінцеві результати виконання фінансових угод із позицій замовника та виконавця, з'ясувати залежність отриманих результатів від здійснюваних у процесі виробничої діяльності фінансових операцій, проаналізувати вплив комплексу цих операцій на формування прибутку як кінцевої мети діяльності суб'єктів господарювання. Книга вчить розуміти і застосовувати на практиці основну аксіому фінансів: грошова одиниця завтра коштуватиме менше, ніж сьогодні, тож прогнозувати фінансові результати треба з урахуванням фактора знецінення грошей. Серед розглянутих авторами посібника питань — визначення параметрів еквівалентної зміни умов фінансових угод із позицій мінімізації витрат, оцінка привабливості і розрахунок поточної вартості цінних паперів.

Окрім теоретичної бази, поданої просто і дохідливо, підручник містить приклади її практичного застосування при вирішенні конкретних задач, що підвищує його цінність як для студентів, так і для фінансистів-практиків.

Григорій Башнянин,
доктор економічних наук.

НАДІЙНІСТЬ, ПЕРЕВІРЕНА ЧАСОМ

СЕЙФИ

шафи, стелажі, детектори валюти

Спеціалізовані магазини:

м. Київ, пров. Нестеровський, 7/9
тел. (044) 212-20-29, 212-43-13
м. Одеса, вул. Мала Арнаутська, 52
тел. (048) 715-55-84
пров. Малий, 8
тел. (0482) 218-374
м. Миколаїв, пр. Леніна, 84
тел. (0512) 37-58-48
м. Херсон, пр. Жовтневої революції, 38
тел. (0552) 24-25-19
м. Сімферополь, вул. Самокиша, 3
тел. (0652) 27-11-87

ЮГСЕЙФ

АННОТАЦИИ

Основные принципы денежно-кредитной политики на 2003 год.
Полный текст Основных принципов денежно-кредитной политики на 2003 год, утвержденных Советом Национального банка Украины 10 сентября 2002 г.

Олег Бакун. *Макроэкономическая и финансовая политика — в теории и на практике.*
Информация о семинаре "Макроэкономическая и финансовая политика в странах с переходной экономикой", проведенном НБУ совместно с Институтом МВФ.

Ион Илиеску посетил Банкнотно-монетный двор НБУ.
Сообщение об официальном визите в Украину Президента Румынии И.Илиеску, в частности о его посещении Банкнотно-монетного двора НБУ.

Юрий Чифилев. *В юбилейных достижениях Донетчины — весомый вклад банкиров.*
Материал посвящен 70-летию Донецкой области, в частности успешной деятельности ее банковской системы, активно содействующей социально-экономическому развитию региона.

Яков Смолий. *OLAP-ориентированная реорганизация информационно-аналитической системы АППБ "Аваль".*
Излагаются результаты проведенного в банке исследования с целью оценки соответствия информационно-аналитической системы "Аваля" стратегии его развития. Обосновывается необходимость широкого внедрения в практику OLAP-(оперативно-аналитических) технологий.

Людмила Патрикац. *Проминвестбанк: высокоточный механизм экономического роста.*
Фотоочерк, посвященный 10-летию Акционерного коммерческого промышленно-инвестиционного банка (Проминвестбанка Украины).

Официальный список банков Украины, включенных в Государственный реестр банков, и перечень операций, на осуществление которых банки получили банковскую лицензию и письменное разрешение Национального банка Украины на осуществление операций.
Список содержит основные данные о банках — официальное название, вид собственности, уставной капитал, юридический адрес, даты регистрации и получения лицензии НБУ, перечень операций, на осуществление которых банки получили письменное разрешение НБУ, указаны также предпринятые по состоянию на 01.09.2002 г. меры воздействия по отношению к отдельным видам операций и соглашений.

Нумерация операций, на которые Национальный банк Украины предоставляет банкам банковскую лицензию и письменное разрешение на осуществление операций.

Банки, исключенные из Государственного реестра банков Украины (1991—2002 гг.).

Дмитрий Гладких. *Особенности оценки деятельности банковских отделений.*
Анализируются основные показатели деятельности банковских безбалансовых отделений. Предлагается комплекс показателей, по которым можно судить об эффективности работы этих структурных подразделений банков.

ВАБанк: десять лет успеха.
Заметки, посвященные вехам становления и развития ВАБанка — одного из ведущих украинских акционерных банков.

Людмила Примостка. *Методика анализа финансовой устойчивости банка с помощью динамического норматива.*
Не отрицая полезности рейтингового метода анализа, авторы вскрывают некоторые его недостатки и предлагают новый подход к анализу финансовой устойчивости банка — с помощью динамического норматива.

Виталий Шпачук. *Наиболее распространенные проблемы в банковской деятельности и первоочередные меры по их решению.*
Рассматриваются проблемы в деятельности украинских банков, связанные с необходимостью поддержания на должном уровне качества активов и пассивов, ресурсной базы, ликвидности и других ключевых показателей. Изложены перечни соответствующих мер, направленных на решение этих проблем.

Светлана Осташ. *Управление банковскими услугами.*
Рассматривается вопрос управления банковскими услугами, расширения их спектра и возможности удешевления расходов на их предоставление. Описаны новые технологии депозитных услуг, дистанционного банковского обслуживания, определены приоритеты расчетно-кассового обслуживания клиентов.

Оксана Галиц. *Проблемные аспекты борьбы с отмыванием денег.*
Проанализированы специфические отечественные проблемы, внесены конкретные предложения, касающиеся улучшения эффективности борьбы с отмыванием денег в Украине.

Елена Береславская. *Стабилизация гривни как фактор развития экономики.*
Показано, что стабильность гривни благоприятно влияет на развитие экономики и лежит в основе ряда положительных тенденций.

Общий внешний долгосрочный долг Украины по состоянию на 30.06.2002 г.

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины ежедневно (за август 2002 года).

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины один раз в месяц (за август 2002 года).

О выпуске в обращение юбилейной монеты "350-річчя битви під Батогом".
Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание юбилейной монеты номиналом 5 гривень из серии "Герої козацької доби" (герои казацкой эпохи) "350-річчя битви під Батогом", посвященной 350-летию выдающейся победы украинской армии под руководством Богдана Хмельницкого неподалеку от горы Батиг (ныне — на территории Винницкой области) в ходе Освободительной войны 1648 — 1654 гг. Фотоизображение аверса и реверса монеты.

Рынок государственных ценных бумаг Украины в августе 2002 г.
Аналитические материалы в форме таблиц и графика о результатах аукционов по размещению облигаций внутреннего государственного займа в августе 2002 года.

Владислав Чемерис, Константин Уваров. *Использование показателей дюрации для оценки процентного риска.*
Раскрыты экономическая суть и математический аппарат расчета показателей дюраций для практического использования финансовыми учреждениями с целью управления процентным риском.

Людмила Письменная, Любовь Волкодав. *Вексельное обращение в Украине.*
Освещается поэтапное развитие вексельного обращения в Украине, рассматриваются ряд регулирующих его нормативно-правовых актов, а также проблемы, связанные с выпуском и оборотом векселей.

Основные монетарные параметры денежно-кредитного рынка Украины в августе 2002 года.
Механизмы и объемы рефинансирования Национальным банком Украины банков, средние процентные ставки НБУ и банков, динамика роста денежной массы по состоянию на 01.09.2002 г.

Евгений Бойко. *Лизинг как альтернативный источник финансирования инвестиций.*
Мини-рецензия на монографию Загороднего А.Г., Селюченко Н.Е. "Планування та організація оновлення основних засобів на засадах лізингу" ("Планирование и организация обновления основных средств на основе лизинга").

Анатолий Мороз. *Исследование проблемы реструктуризации банков.*
Мини-рецензия на учебное пособие "Реорганізація та реструктуризація комерційних банків" ("Реорганизация и реструктуризация коммерческих банков").

Григорий Башнянин. *Наука формировать и использовать финансовые ресурсы.*
Мини-рецензия на книгу Елейко Я.И., Кандыбки О.М., Лапишко М.Л., Смовженко Т.С. "Основи фінансового аналізу".

ANNOTATIONS

Main principles of the monetary policy for 2003.
Full text of the Main principles of the monetary policy for 2003 approved by the Council of the National Bank of Ukraine on 10 September 2002.

Oleh Bakun. *Macroeconomic and financial policy in theory and practice.*
Information on the seminar "Macroeconomic and financial policy pursued in countries with transitional economy" held by the NBU together with the IMF Institute.

Ion Iliesku visited the Banknote Printing and Minting Works of the NBU.
Information on the official visit of the President of Rumania I. Iliesku to Ukraine and his visiting of the Banknote Printing and Minting Works of the NBU, in particular.

Yurii Chyfiliov. *Considerable contribution of bankers is in the anniversary achievements of Donetsk Region.*
The article is devoted to the 70th Anniversary of Donetsk Region and, particularly, to the successful activity of its banking system, which takes an active part in the social and economic development of the region.

Yakov Smolii. *OLAP-oriented reorganization of the information and analytic system of the JSPPB (Joint-stock Postal Pension Bank) "Aval".*
The article tells us about the results of the research carried out in the bank to assess the correspondence of the information and analytic system of "Aval" to the strategy of its development. The necessity to widely put into practice OLAP (operative and analytic) technologies is grounded.

Liudmyla Patrikats. *Prominvestbank: high-precision mechanism of the economic growth.*
Photo-essay devoted to the 10th anniversary of the Joint-stock Commercial Industrial Investment Bank (Prominvestbank of Ukraine).

Official list of the banks of Ukraine included in the State Register of Banks and the list of transactions for which banks have been granted a banking license and permission in writing of the National Bank of Ukraine to perform transactions.
The list contains the main data on banks - official name, kind of ownership, authorized capital, juridical address, dates of registration and receipt of the license of the NBU, list of transactions for which banks have been granted permission in writing of the NBU, and enforcement used as of 1 September 2002 with regard to separate kinds of transactions and agreements are given.

Numeration of transactions for which banks are granted a banking license and permission in writing of the National Bank of Ukraine to perform transactions.

Banks excluded from the State Register of Banks of Ukraine (1991 - 2002).

Dmytro Hladkykh. *Peculiarities of the assessment of the activity of banking departments.*
Main indicators of the activity of banking non-balance departments are analyzed. The complex of the indicators on the basis of which one can judge the effectiveness of the work of these structural departments of banks is given.

VABank: ten years of success.
Notes devoted to the formation and development of VABank which is one of the leading joint-stock banks of Ukraine.

Liudmyla Prymostka. *Methods of analysis of bank financial stability by means of the dynamic norm.*
Without denying the utility of the rating method of analysis the author exposes some its shortcomings and suggests a new approach concerning the analysis of bank financial stability using the dynamic norm.

Vitalii Shpachuk. *The most widespread problems in banking activity and first-priority measures to solve them.*
Problems in the activity of Ukrainian banks concerned with the necessity to keep the quality of assets and liabilities, resource base, liquidity and other key indicators up to the mark are considered. Lists of corresponding measures to solve these problems are given.

Svitlana Ostash. *Management of banking services.*
The author considers the management of banking services, enlargement of their number and possibilities to make the expenditures for their rendering cheaper.
New technologies of deposit services and remote banking services are given, priorities of cash servicing of clients are established.

Oksana Halyts. *Problem aspects of the struggle against money laundering.*
Specific domestic problems are analyzed, concrete suggestions concerning improvement of the effectiveness of the struggle against money laundering in Ukraine are made.

Olena Bereslavska. *Stabilization of hryvnia as a factor of economic development.*
The author shows that the stability of hryvnia has a beneficial effect on the economic development and underlies positive tendencies.

The total external long-term debt of Ukraine as of 30 June 2002.

Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies established daily by the National Bank of Ukraine (in August 2002)

Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies established monthly by the National Bank of Ukraine (in August 2002)

On the issue of the commemorative coin "350th anniversary of the battle of Batih".
Official announcement of putting into circulation and numismatic description of the 5 hryvnia commemorative coin of the "Heroes of the kozak epoch" series ("350th anniversary of the battle of Batih") dedicated to the 350th anniversary of the glorious victory gained by the Ukrainian army under the leadership of Bohdan Khmelnytskyi near the Batih Mountain (on the territory of Vinnytsia Region now) during the Liberation War in 1648 - 1654. Pictures of obverse and reverse of the coin are enclosed.

Government securities market of Ukraine in August 2002.
Analytical materials in tables and graphs on the results of auctions on T-bills allocation in August 2002.

Vladyslav Chemerys, Kostiantyn Uvarov. *Use of duration indices to estimate interest risk.*
The authors reveal the economic essence and mathematical method of calculation of the duration indices for practical use by financial institutions to control interest risk.

Liudmyla Pysmenna, Liubov Volkodav. *Circulation of bills of exchange.*
The authors consider step-by-step development of circulation of bills of exchange in Ukraine, a number of normative and legal acts regulating it and problems connected with issue and circulation of bills of exchange.

Basic monetary parameters of the money and credit market of Ukraine in August 2002.
Mechanisms and refinancing volumes of banks by the National Bank of Ukraine, average interest rates of the NBU and banks, dynamics of money supply growth as of 1 September 2002.

Yevhen Boiko. *Leasing as an alternative source of investment financing.*
Mini-review of the monograph of Zahorodnii A.H., Seliuchenko N.Y. "Planning and organization of the renewal of fixed assets on the basis of leasing".

Anatolii Moroz. *Investigation of a problem of bank restructuring.*
Mini-review of the textbook "Reorganization and restructuring of commercial banks".

Hryhorii Bashnianyn. *Study to form and use financial resources.*
Mini-review of the book of Yeleiko Y.I., Kandybka O.M., Lapishko M.L., Smovzhenko T.S. "The fundamentals of financial analysis".

Передплатний індекс журналу "Вісник НБУ"
і додатка до нього
"Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
у Каталозі періодичних видань України — 74132